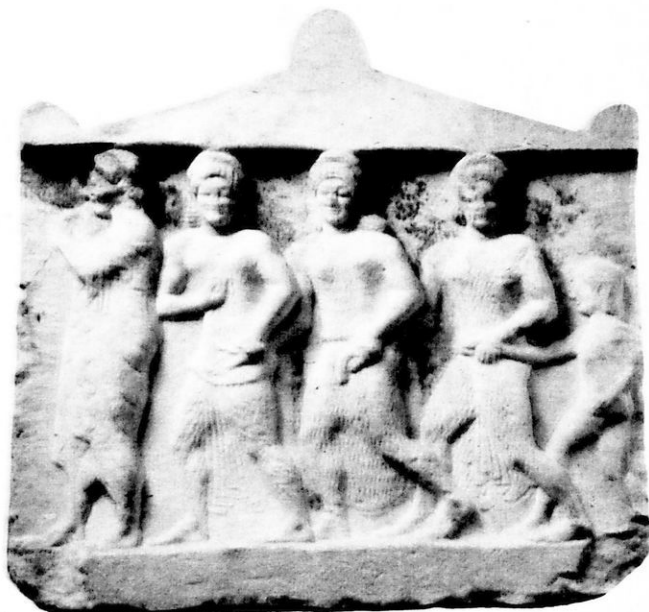

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1982

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ
ΛΥΡΙΚΗΣ
ΠΟΙΗΣΕΩΣ

46145

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΠΙΛΟΓΗ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:
ΗΛ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΕΥ. ΡΟΥΣΣΟΥ, ΒΑΣ. ΤΣΑΚΑΤΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1982

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.— Τί είναι ή αρχαία ελληνική λυρική ποίηση;

Ἡ ἀρχαία ελληνική λυρική ποίηση, ὅπως φαίνεται καί ἀπό τό ἐπίθετο “λυρική”, ἔχει σχέση μέ τή “λύρα”, τό μουσικό ὄργανο. Αὐτό σημαίνει ὅτι στή λυρική ποίηση, ἀντίθετα ἀπό ὅ,τι συνέβαινε στήν ἐπική, τά ποιήματα ἦταν γραμμένα ὄχι μόνο γιά νά τά ἀκοῦν ἤ νά τά διαβάσουν, ἀλλά καί γιά νά τά τραγουδοῦν, νά τά συνοδεύουν μέ μουσικά ὄργανα, ἀκόμα καί νά τά χορεύουν, τουλάχιστο ὀρισμένα ἀπό αὐτά. Ἐπομένως ἕνας ἀρχαῖος Ἕλληνας λυρικός ποιητής ἦταν ὁ δημιουργός ὄχι μόνο τῶν ποιημάτων του ἀλλά συχνά καί τῆς μελωδίας καί τῆς χορογραφίας τους. Ὁ Ἔδιος μπορούσε νά τραγουδᾷ τά ποιήματά του, νά τά παίζει σ' ἕνα μουσικό ὄργανο καί νά τά χορεύει. Ἀκόμα μπορούσε νά διδάξει τούς ἀνθρώπους πού θά τά τραγουδοῦσαν, θά τά ἐπαιζαν στά μουσικά ὄργανα καί θά τά χόρευαν. Ἄρα στήν ἀρχαία ελληνική λυρική ποίηση στίχοι, μουσική καί χορός ἀποτελοῦσαν ἐνότητα καί ἦταν γεννημένα ἀπό τήν ἴδια συγκίνηση, ἀπό τήν ψυχή ἐνός καλλιτέχνη.

Ἀπό αὐτή τή σύνθετη ἐνότητα, ἐμεῖς σήμερα ξέρουμε μόνο τούς στίχους. Τῆ μελωδία καί τά χορευτικά βήματα δέν πρόκειται νά τά μάθουμε ποτέ, γιατί χάθηκαν στήν ἀρχαιότητα. Ἀλλά καί ἀπό τό πλῆθος τῶν λυρικῶν ποιημάτων, πού γράφτηκαν στήν ἀρχαιότητα, δέν ἔφτασε ὡς ἐμᾶς παρά ἕνα σχετικά πολύ μικρό μέρος, ἔτσι πού μπορούμε νά πούμε ὅτι κανένα ἄλλο εἶδος τοῦ ἀρχαίου λόγου δέν ἔπαθε τόσο μεγάλη καταστροφή ἀπό τό χρόνο ὅσο ἡ λυρική ποίηση.

2.— Πώς δημιουργήθηκε ή άρχαία έλληνική λυρική ποίηση;

Η άρχαία έλληνική λυρική ποίηση γεννήθηκε από τήν ανάγκη του ατόμου, που αναπτυσσόταν σε έλεύθερο πολίτη, να εκφράσει μέσα στην τέχνη τά προσωπικά συναισθήματά του. Τήν ανάγκη αυτή δέν μπορούσε να ικανοποιήσει ή έπική ποίηση, που προηγήθηκε, καθώς μιλούσε κυρίως για κατορθώματα ήρώων στο μακρινό παρελθόν και δέν αναφερόταν στο έγώ, στο έδω και στο τώρα της ζωής των ανθρώπων.

Είναι αλήθεια ότι τραγούδια αγαπητά στο λαό, όπως και τραγούδια γεννημένα από τον ίδιο τό λαό, κυρίως ύμνοι σε θεούς και τραγούδια για τή διασκέδαση, ή τήν εργασία, ύπηρχαν σε όλες τις εποχές. Υπήρχαν από τον καιρό που οι Έλληνες κατέβηκαν και εγκαταστάθηκαν στον έλλαδικό χώρο. Δείγματα από τέτοια τραγούδια βρίσκουμε ακόμα και μέσα στα ποιήματα του Όμήρου και του Ήσιόδου. Άλλά ή άρχαία έλληνική λυρική ποίηση ως ξεχωριστή μορφή τέχνης καλλιεργήθηκε και αναπτύχθηκε σε όλα τά είδη της στα χρόνια ανάμεσα στο 650 και στο 450 π.Χ.

Σ' αυτά τά χρόνια ή έλληνική κοινωνία γνώρισε τή μεγάλη ανάπτυξη της. Ήταν τότε που οι Έλληνες, αφού απλώθηκαν στη Μεσόγειο και ίδρυσαν πληθος έμπορικές πόλεις, ασχολήθηκαν με τό έμπόριο και τή ναυτιλία, ταξίδεψαν σ' όλο τον τότε γνωστό κόσμο, πλούτισαν σε χρήμα και σε γνώση, και με αυτά μπόρεσαν να καλύτεψουν τους όρους της ζωής τους και τήν κοινωνική και πολιτική οργάνωσή τους. Έτσι, ύστερα από έπαναστάσεις ή άλλες μακρόχρονες διαδικασίες, πέτυχαν, τουλάχιστο στις πιό πολλές και στις πιό μεγάλες πόλεις, να καταργήσουν τά μοναρχικά πολιτεύματα και τήν αυθαιρεσία στην άσκηση της εξουσίας και να επιβάλουν τήν ειρύτερη συμμετοχή των πολιτών στην ευθύνη για τά κοινά και τήν άσκηση της εξουσίας με βάση τό γραπτό δίκαιο.

Μέσα στη νέα κατάσταση τό άτομο έλεύθερο θέλησε να εκφράσει τήν προσωπικότητά του και τις συγκινήσεις του με τήν τέχνη. Έτσι γεννήθηκε ή λυρική ποίηση, και αναδείχτηκαν οι μεγάλοι λυρικοί ποιητές, που κατόρθωσαν να πάρουν τό άπλοϊκό, άνώνυμο τραγούδι και να τό κάνουν άνώτερο καλλιτεχνικό δημιούργημα.

3.— Ό ρόλος της λυρικής ποιήσεως στη ζωή της άρχαίας κοινωνίας.

Στην άρχαία κοινωνία ή λυρική ποίηση έπαιξε σπουδαίο ρόλο όχι μόνο

ὡς μέσο ψυχαγωγίας καί αισθητικῆς καλλιέργειας ἀλλά καί ὡς ὀργανικό στοιχεῖο τῆς θρησκευτικῆς, τῆς ἐθνικῆς καί τῆς πολιτικῆς ζωῆς.

ΧΜέ τῆ θρησκευτικῆ ζωῆ σχετίζονταν λυρικά ποιήματα ἀφιερωμένα στούς θεούς καί γραμμένα εἰδικά γιά τήν τακτική δημόσια λατρεία καί γιά τίς ἰδιωτικές προσευχές. Τέτοια ποιήματα ἦταν οἱ «Ὑμνοι», οἱ «Παιάνες» καί οἱ «Διθύραμβοι». Ἐπίσης ποιήματα γραμμένα γιά ὀρισμένες γιορτές τοῦ χρόνου, ὅπως τά «Ἀδώνια», μέ τά «Ἀδωνίδια», πένθιμα τραγούδια γιά τό θάνατο τοῦ Ἄδωνη. (Βλ. στή συλλογή μας τά ποιήματα 33-36, 47.)

× Στήν ἐθνική ζωῆ ἦταν ἀφιερωμένα λυρικά ποιήματα μέ προορισμό νά καλλιεργήσουν τό ἥρωικό πνεῦμα καί τό συναίσθημα τῆς τιμῆς, νά πανηγυρίσουν γιά τήν ἀπόκρουση τοῦ ἐχθροῦ τῆς πατρίδας καί γιά ἀθλητικές νίκες μέ γενικότερο ἐθνικό χαρακτήρα καί νά ἐγκωμιάσουν τό ἦθος καί τήν ἀξία προσώπων, πού εἶτε στό στίβο εἶτε στή μάχη εἶτε στήν πολιτεία μέ τά ἔργα τους εἶχαν βεβαιώσει τίς ἐθνικές ἀρετές. Τέτοια ποιήματα ἦταν οἱ «Ἐλεγείες», τά «Ἐμβατήρια», οἱ «Ἐπίνικοι» καί τά «Ἐγκώμια». (Βλ. στή συλλογή μας τά ποιήματα 1-3, 5, 7, 31-32.)

Τήν πολιτική ζωῆ τήν ἐξυπηρετοῦσαν λυρικά ποιήματα, πού, ἀνάλογα μέ τήν ἰδεολογία τοῦ δημιουργοῦ τους, ἐπιχειροῦσαν νά ἐνισχύσουν τό πνεῦμα τῆς ὁμόνοιας τῶν πολιτῶν καί τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου, νά ἀποδοκιμάσουν τή βία καί τίς αὐθαιρεσίες στήν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας, νά δείξουν τήν ἀνάγκη κοινωνικῆς δικαιοσύνης καί νά διαδώσουν γενικά τίς νέες κοινωνικές ἰδέες. Τέτοιους σκοπούς ἐξυπηρετοῦσαν κυρίως οἱ «Ἐλεγείες», ἀλλά καί οἱ «Ταμβοι» καί οἱ «Πάρωδιες». (Βλ. τά ποιήματα 25-27.)

Τέλος μέ τήν ἰδιωτική ζωῆ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σχετίζονταν ποικίλα λυρικά τραγούδια, πού μπορούσαν νά τά συνθέσουν ὄχι μόνο, ὅπως συνέβαινε μέ τίς προηγούμενες κατηγορίες, ὀνομαστοί ποιητές ἀλλά καί ὁ ἀνώνυμος λαός. Ἰπῆρχαν τραγούδια εἰδικά γιά τίς διασκεδάσεις καί τίς λαϊκές συγκεντρώσεις, τραγούδια τοῦ κρασιοῦ (τά «Σκόλια»), πειραχτικά, (οἱ «Ἰαμβοί»), τῆς ἐργασίας, τοῦ παιχνιδιοῦ, τῶν ἀθλημάτων, τῆς ἀγάπης, (τά «Ἐρωτικά»), τοῦ γάμου (οἱ «Ὑμέναιοι» καί τά «Ἐπιθαλάμια»), τοῦ θανάτου, τά μοιρολόγια, (οἱ «Θρῆνοι»), καί γιά τούς ἀγαπημένους νεκρούς τά «Ἐπικήδεια» καί τά «Ἐπιγράμματα». (Βλ. 4-14, 17, 19-24.)

4.— Ποιά μουσικο-ποιητικά είδη διαμορφώθηκαν μέσα στη λυρική ποίηση;

Στήν αρχαία ελληνική λυρική ποίηση κατά τήν εξέλικτική πορεία της διαμορφώθηκαν όρισμένα είδη. Από αυτά τό καθένα είχε δικά του γνωρίσματα όχι μόνο από άποψη τεχνικής αλλά και από άποψη περιεχομένου. Έτσι κάθε λυρικό είδος ξεχώριζε από τά άλλα τόσο ως προς τά μέτρα τών στίχων, τή δομή τών στροφών, τή διάλεκτο και τά μουσικά όργανα πού συνόδευαν τήν εκτέλεσή του, όσο και ως προς τό περιεχόμενο, τή μελωδία και τή συγκίνηση πού προκαλούσε.

Βασικά είδη πού διαμορφώθηκαν είναι ή μονωδιακή και ή χορωδιακή (“χορική”) λυρική ποίηση. Από αυτά τό πρώτο χωρίστηκε σε έλεγειακή, ιαμβική και μελική ποίηση.

Η έλεγειακή πήρε τό όνομά της από τίς έλεγείες, πού αρχικά ήταν λυπητερά τραγούδια μέ φρυγική καταγωγή. Οι έλεγείες, γραμμένες στήν ίωνική διάλεκτο και στή μετρική μορφή του έπους έλαφρά παραλλαγμένη, άπαγγέλλονταν τραγουδιστά από ένα πρόσωπο και είχαν συνοδευτικό όργανο τόν αυλό. Μέ τήν έλεγεία αρχικά εκφράστηκε ή θρηνητική διάθεση, άργότερα όμως όλες οι δυνατές συγκινήσεις: ή λύπη, ή χαρά, ό ένθουσιασμός, ό έρωτας, ή ζηλοφθονία και άλλες. Έχουμε άκόμη έλεγειακά ποιήματα μέ γνωμικό — συμβουλευτικό περιεχόμενο. Ποιητές ζακουστοί για τίς έλεγείες τους ήταν ό **Αρχίλοχος**, ό **Καλλίνος**, ό **Τυρταίος**, ό **Μίμνερμος**, ό **Σόλων**, ό **Θέογνης**. (Βλ. τά ποιήματα 1-4, 6, 13-14, 25-27.)

Η ιαμβική πήρε τό όνομά της από τούς «ιάμβους», πού στήν αρχή ήταν πειρακτικά τραγούδια μέ λαϊκή προέλευση. Ένώ στό ξεκίνημά της τό περιεχόμενό της ήταν καθαρά περιπαικτικό, άργότερα, μέ μέσο τό πείραγμα, είχε σκοπό νά διορθώνει έλαττώματα προσώπων ή και του κοινωνικού συνόλου. Έτσι πραγματεύτηκε και κοινωνικά και πολιτικά θέματα. Οι ίαμβοι, γραμμένοι, όπως και οι έλεγείες, στήν ίωνική διάλεκτο και σε ιαμβικό ή τροχαϊκό μέτρο, άπαγγέλλονταν τραγουδιστά επίσης από ένα μόνο πρόσωπο, ό εκτελεστής όμως συνοδευόταν σπανιότερα από αυλό και συχνότερα από ένα έγχορδο όργανο. Ξακουστοί για τούς ιάμβους τους έγιναν ό **Αρχίλοχος**, ό **Σημωνίδης** ό **Άμοργίνος**, ό **Άνακρέων** και ό **Ίππώναξ**. (Βλ. τά ποιήματα 4-8, 9.)

Ένώ ή έλεγεία και ό ίαμβος ξεκίνησαν από τήν Ίωνία, ή μελική ποίηση (πού πήρε τό όνομά της από τά «μέλη», τίς μελωδίες), καλλιεργήθηκε

Έπάνω: Ποιητής με λύρα καί ένα παιδί. Έπιτύμβια στήλη από τά μέσα του 5 αϊ. π.Χ. Μερικοί υπόθεσαν ότι πρόκειται γιά τόν Πίνδαρο (Βασιλεία, Άρχαιολ. Μουσείο). Δεξιά: Παράσταση Μούσας σέ λευκή άττική λήκυθο. Έργο του «ζωγράφου του Άχιλλέως», 445 π.Χ. (Μόναχο, Άρχαιολ. Μουσείο).

Κατό την «Ιστορία του Έλληνικού Έθνους» της Έκδοσης Άθηνών Α.Ε.

κυρίως στην Αιολίδα. Οί μελικοί ποιητές στά ποιήματά τους εκφράζουν τά έντονα συναισθήματα πού τούς κατέχουν, σέ δλη τήν ποικιλία τους. Τά «μέλη», γραμμένα σέ τοπικές διαλέκτους καί ιδιώματα, σέ μέτρα σύνθετα, τά τραγουδοῦσε ένας τραγουδιστής μέ συνοδεία διάφορων Έγχορδων οργάνων, δπως ή λύρα, ή κιθάρα, ή φόρμιγγα καί άλλα. Άξεπέραστοι γιά τίς μελωδίες τους έμειναν ό Άλκμάν, ό Άλκαϊός, ή Σαπφώ καί ό Άνακρέων. (Βλ. τά ποιήματα 10-11, 19-23, 15-18.)

Τέλος ή χορωδιακή (“χορική”) λυρική ποίηση πήρε τό δνομά της από τή χορωδία (τό “χορό”). Βασική διαφορά τής χορικής από τά άλλα είδη τής λυρικής ποιήσεως είναι ότι αυτή εκφράζει τό συναισθηματικό κόσμο ή τίς αντιλήψεις ενός συνόλου προσώπων καί όχι μόνο ενός άτομου. Τά χορωδιακά ποιήματα, γραμμένα σέ δωρική κυρίως διάλεκτο καί σέ μέτρα σύνθετα, τά τραγουδοῦσαν χορωδίες από άγόρια ή κορίτσια, ανάλογα

μέ τό εἶδος καί τή λειτουργία τοῦ τραγουδιοῦ, καί τά συνόδευαν ποικίλα ὄργανα. Στή χορωδιακή ποίηση πιά σπουδαῖοι δημιουργοί ἦταν ὁ Ἄλκμαν, ἡ Σαπφώ, ὁ Ἀρίων, ὁ Ἴβυκος, ὁ Στησίχορος, ὁ Πίνδαρος, ὁ Σιμωνίδης καί ὁ Βακχολίδης. Στίς ἀρχαῖες τραγωδίες καί κωμωδίες τά “χορικά” δέν εἶναι ἄλλο ἀπό αὐτούσια χορωδιακά τραγούδια καί ἀνήκουν ἀκριβῶς καί αὐτά στή χορωδιακή λυρική ποίηση. (Βλ. τά ποιήματα 31-47.)

5.— Ποιές ιδέες ἐκφράζει ἡ ἀρχαία ἐλληνική λυρική ποίηση;

Οἱ ἀγῶνες τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καί οἱ κατακτήσεις του, ὕλικές καί πνευματικές, στήν πρώτη περίοδο τῆς ἱστορίας του καθρεφτίζονται στή λυρική ποίηση.

Στήν περιοχή τῆς θρησκείας περισσότερο ἀπό τήν ἀπλή ὕμολογία ἐχομε τό θερμό προσωπικό διάλογο τοῦ πιστοῦ μέ τό θεό του. Τώρα οἱ θεοί προβάλλονται στή συνείδηση τῶν πιστῶν ὄχι τόσο ὡς φοβεροί καί ἐκδικητικοί τύραννοι ὅσο ὡς προστάτες τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καί τῶν ἀξιῶν τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς.

Στήν περιοχή τῆς ἐθνικῆς ιδέας προτείνεται ὁ λιτός βίος, πού συντηρεῖ ἀκμαία τήν ἀνθρώπινη ὄντοτητα, καί καλλιεργεῖται ἀνάμεσα στούς νέους τό ἥρωικό πνεῦμα καί ὡς ἐγγύηση ἐλευθερίας καί ὡς ταιριαστό στήν ὁμορφιά τῆς ἡλικίας τους. Καθώς ἡ πολεμόχαρη νοστροπία τῆς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας ὑποχωρεῖ, τή θέση της παίρνει ἡ ἀποφασιστικότητα τοῦ εἰρηνικοῦ πολίτη νά ὑπερασπίσει τήν ἀκεραιότητα καί τήν τιμή τῆς πατρίδας του.

Στήν περιοχή τῆς πολιτικῆς ἡ λυρική ποίηση ἀποπνέει τό πιά δυνατό ἄρωμα τῆς ἀγάπης γιά τήν ἐλευθερία, τήν εἰρήνη, τήν εὐνομία καί τήν ὁμόνοια. Ἐντονη εἶναι ἡ ἀποδοκιμασία τῆς τυραννίας ἀλλά καί τῆς δημαγωγίας. Ἰδιαίτερα προβάλλονται τό δίκαιο καί τό συναίσθημα τῆς εὐθύνης γιά τά κοινά.

Στήν περιοχή τῆς ζωῆς κυριαρχεῖ ἡ δίψα γιά τίς χαρές της, τό δέσιμο μέ τή φύση, ἡ ἀγάπη καί ὁ θαυμασμός γιά τά νιάτα καί τήν ὁμορφιά τους ἀλλά καί ἡ θλίψη καί ἡ πίκρα, γιατί ἡ ζωή εἶναι σύντομη καί εὐθραυστη καί γιατί τά νιάτα καί ἡ ὁμορφιά φθείρονται ἀπό τά βάρσανα καί τό χρόνο.

6.- Ποιά σημασία έχει ή άρχαία λυρική ποίηση;

Άπό τή σκοπιά τής ιστορικής πορείας τού έλληνικού λαού ή άρχαία λυρική ποίηση, μέ τίς ιδέες πού καλλιέργησε, συντέλεσε στό νά μπορέσουν οί Έλληνες τής εποχής εκείνης νά αντιμετώπισουν τό δεσποτισμό τόσο στό έσωτερικό, καταργώντας τον ως πολιτεύμα, όσο και στό έξωτερικό, άποκρούοντάς τον ως επιδρομέα μέ τούς Περσικούς πολέμους.

Άλλά ή πολιτική έλευθερία ήταν ή μιά μόνο όψη τής έλευθερίας, τήν όποία υπηρέτησε ή άρχαία λυρική ποίηση· ή Άλλη ήταν ή πνευματική έλευθερία. Αύτήν ή λυρική ποίηση τήν υπηρέτησε μέ τό νά άπομακρύνεται όλοένα άπό τό μύθο και μέ τό νά προβάλλει έντονα τά προσωπικά βιώματα. Προβάλλοντας τήν προσωπική σκέψη, ή λυρική ποίηση άνοιξε τό δρόμο πρós τά μεγάλα έρωτηματικά πού βάζει στόν έαυτό του ό άνθρωπος, και Έτσι έγινε πρόδρομος τής φιλοσοφίας και τής έπιστήμης.

Ός είδος λόγου ή άρχαία έλληνική λυρική ποίηση αποτέλεσε τό άπαραίτητο πέραςμα άπό τήν αφήγηση τού Έπους τόσο πρós τό άττικό δράμα, όσο και πρós τήν έπιστημονική πεζογραφία.

Καθαυτήν ή άρχαία έλληνική λυρική ποίηση, μέ τήν πολυδιάστατη ανάπτυξη της, μπόρεσε νά έκφράσει και τόν παλμό τής ζωής και τήν πνευματική δράση και τή μέριμνα τού έλεύθερου πολίτη γιά τά κοινωνικά και τά πολιτικά προβλήματα, δηλαδή μπόρεσε νά άποδώσει τήν εικόνα τού όλοκληρωμένου ανθρώπου.

ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΟΣ

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΑΙΩΝΑΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΥΡΙΟ ΕΙΔΟΣ	ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ
7ος	Ίωνία Σπάρτη Κυκλάδες » Λέσβος Ίωνία Σπάρτη Λέσβος	έλεγεία » ΐαμβος » μελική ποίηση έλεγεία χορ. ποίηση χορ. ποίηση	Καλλίνος α' μισό 7 αί. Τυρταίος 7 αί. 'Αρχίλοχος περ. 680-640 Σημωνίδης 'Αμοργίνος μέσα 7 αί. Τέρπανδρος άκμ. περ. 650 Μίμνερμος άκμ. περ. 630 'Αλκμάν άκμ. περ. 630 'Αρίων άκμ. 628-625
7ος-6ος	'Αθήνα Σικελία Λέσβος »	έλεγεία χορ. ποίηση μελική ποίηση » »	Σόλων 639-559 Στησίχορος περ. 600 'Αλκαίος γενν. περ. 620 Σαπφώ γενν. περ. 612
6ος	Ίωνία Ίωνία-Σικελία Κ. Ίταλία Ίωνία Μέγαρα	μελική ποίηση έλεγεία χορ. ποίηση ΐαμβος έλεγεία	'Ανακρέων γενν. περ. 570 Ξενοφάνης γενν. 570 Ίβυκος άκμ. περ. 550 'Ιππώναξ άκμ. περ. 540 Θέογνης άκμ. περ. 540
6ος-5ος 5ος	Κυκλάδες Βοιωτία » Κυκλάδες 'Αθήνα » » »	χορ. ποίηση » » » » » » τραγ. ποίηση » » » » κωμωδία	Σημωνίδης ό Κείος 556-468 Πίνδαρος 518-438 Κόριννα άρχ. 5 αί. Βακχυλίδης περ. 470 Αισχύλος 525-456 Σοφοκλής 496-406 Εύριπίδης 480-406 'Αριστοφάνης 450-385

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΑΛΛΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Πρώτοι λίθινοι ναοί — Ναός τῆς Ἥρας στήν Ὀλυμπία — Κορινθιακή κεραμική — Πρώιμοι ναοί τοῦ Πριναῖ στήν Κρήτη — Οἱ ραψωδοί συνεχίζουν τήν ἐπική παράδοση.

Ἄττική μελανόμορφη κεραμική — Ἐξάπλωση ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου στήν Ἰταλία — Κούροι Σουνίου καί Δελφῶν — Ἀπλώνεται ἡ χρήση τοῦ νομίσματος στήν Ἑλλάδα (ἀπό Λυδία καί Ἰωνία) — Ἀκμή τῆς Κορινθιακῆς κεραμικῆς — Ἐξάπλωση τῆς Ἄττικῆς κεραμικῆς.

Ναός τῆς Ἄρτεμης στήν Ἐφεσο — Ἐποχή τῶν ἐπτά σοφῶν — Σταθεροποίηση τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ στήν ἀρχιτεκτονική — Μιλήσιοι φιλόσοφοι: Θαλῆς, Ἀναξίμανδρος, Ἀναξίμανης — Αἰσώπου μῦθοι — Πυθαγόρας ὁ Σάμιος — Θεόδωρος ὁ Σάμιος — Θησαυρός τῶν Σιφνίων στοῦς Δελφούς — Κούρος τοῦ Πειραιᾶ — Ἑλληνες φιλόσοφοι στήν Κ. Ἰταλία — Ἐμφάνιση καί ἀκμή τῆς ἐρυθρόμορφης κεραμικῆς — Ἀγάλματα Κορῶν στήν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀρχές τοῦ δράματος — Θέσπης — Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος — Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος — Ἐμπεδοκλῆς — Παρμενίδης, Ἐλεατική σχολή. Ἡνίοχος τῶν Δελφῶν — Μετόπες καί ἀετώματα τοῦ ναοῦ τοῦ Δία στήν Ὀλυμπία — Ἀναξαγόρας — Ἡρόδοτος (γενν. 485) — Σωκράτης (γενν. 469) — Ἴπποκράτης — Μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως.

ΚΥΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ἀποικιακή ἐξάπλωση τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ Β καί ΒΑ (περ. 770-650) καί πρὸς τὰ Δ (περ. 750-680) — Εἰσβολή τῶν Κιμμερίων στή Μ. Ἀσία — Τυραννίδες στίς πόλεις γύρω ἀπό τόν Ἴσθμό — Νομοθεσία Ζάλευκου στοῦς Ἐπιζεφύριους Λοκρούς — Τυραννίδες στίς πόλεις τῆς Ἰωνίας — Β' Μεσσηνιακός πόλεμος — Στάση τοῦ Κύλωνα στήν Ἀθήνα — Νόμοι τοῦ Δράκοντα στήν Ἀθήνα — Διαμόρφωση Σπαρτιατικοῦ πολιτεύματος — Νομοθεσία Χαράνδα στήν Κατάνη.

Ἰδρυση τῆς Μασσαλίας ἀπό τοὺς Φωκαεῖς — Κλεισθένης τύραννος στή Σικυώνα — Περίανδρος στήν Κόρινθο — Πιττακός στή Μυτιλήνη — Μεταρρύθμιση τοῦ Σόλωνα.

Κροῖσος βασιλιάς τῆς Λυδίας — Ὑποταγή τῆς Ἰωνίας στοῦς Πέρσες — Πολυκράτης τύραννος Σάμου — Τυραννίδα τοῦ Πεισίστρατο στήν Ἀθήνα — Ἀρμόδιος καί Ἀριστογείτων — Μεταρρύθμιση τοῦ Κλεισθένη.

Ἰωνική ἐπανάσταση — Περσικοὶ πόλεμοι — Μιλτιάδης — Θεμιστοκλῆς — Χρυσὸς αἰώνας — Πελοποννησιακός πόλεμος.

ΚΑΛΛΙΝΟΣ ✓

Ὁ Καλλίνος, πού θεωρεῖται πατέρας τῆς ἐλεγειακῆς ποιήσεως, ἐζησε στό πρῶτο μισό τοῦ 7. αἰ. π.Χ. Πατρίδα του ἦταν ἡ Ἐφεσος. Στίς μέρες του οἱ Κιμμέριοι, λαός πού παλαιότερα κατοικοῦσε στήν Ταυρική χερσόνησο (Κριμαία) καί πού εἶχε διωχτεῖ ἀπό ἐκεῖ ἀπό ἄλλους Σκύθες, ἔκαναν ἐπιδρομές στή Λυδία, Φρυγία καί Ἰωνία καί ἐρήμωναν τίς περιοχές αὐτές. Στήν πολεμική ἐλεγεία πού παραθέτουμε πῶς κάτω καί πού εἶναι τό μόνο σχεδόν κομμάτι πού ἔχουμε ἀπό τό ἔργο τοῦ Καλλίνου, ὁ ποιητής καλεῖ τούς συμπολίτες του νά πάρουν τά ὄπλα καί νά ὑπερασπιστοῦν τόν τόπο τους ἀπό τόν εἰσβολέα.

1. ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΣΑΛΠΙΣΜΑ

Πότε θά δείξετε θάρρος; Ὡς πότε θά κείτεστε χάμω,
νέοι; Τούς γειτόνους λαούς πῶς δέν τούς ντρέπεστ'
ἔσεῖς
ἔτσι νά κάθεστε ξέγνοιαστοι; Κάνετε ὡς νά ἔχουμε εἰρήνη
κι ὁμως τή χώρα βαρῦς πόλεμος ζώνει παντοῦ.

.....
Κι ὅταν σοῦ βγαίνει ἡ ψυχή, δῶσε στερνή κονταριά. 5
Δόξα λαμπρή καί τιμή, γιά πατρίδα, παιδιά καί γυναίκα
νά πολεμᾶς τούς ὄχτρούς. Θάνατος; Τότε θά ῥθει,
σά βουληθοῦν τῆς ζωῆς νά σοῦ κόψουν οἱ Μοῖρες τό
νῆμα.

ΠΟΣ
ΠΟΥ
ΠΟΤΕ

Ἔτσι, τὸ ἀκόντιο ψηλά, καὶ μέ καρδιά θαρρετῆ
ἀπ' τῆς ἀσπίδας σου πίσω τῆ σκέπη, τὴν ὥρα πού ἡ μάχη 10
θά πρωτανάψει, γραμμὴ τράβα, καὶ πήγαινε μπρός·
Κι ἂν στή γενιά του προγόνους ἀθάνατους ἔχει, τὸ Χάρο
πάντως δὲν εἶναι γραφτό νά τόν ξεφύγει κανεῖς·
εἶναι πολλοὶ πού ἀπ' τῆ μάχη, ἀπ' τῶν δπλων γλιτῶσαν
τὸ βρόντο,
καὶ στοῦ σπιτιοῦ τῆ γωνιά βρῆκαν τὸ θάνατο ἐκεῖ· 15
δμως γι' αὐτοῦς ὁ λαὸς οὔτε πόθο δέ νιώθει οὔτ' ἀγάπη·
ὁ ἄλλος ἂν πέσει, τόν κλαῖν ὄλοι, μεγάλοι μικροί.
Τοῦ ἀντρειωμένου ἡ θανή φέρνει σ' ὄλο τόν κόσμο
λαχτάρα,
κι ἓνας ἡμίθεος σωστός εἶναι γι' αὐτοῦς ὅσο ζεῖ.
Τά ἔργα πού μόνος του κάνει ζυγιάζουν ὅσο ἔργα ἐνός 20
πλήθους
ναί, καί γι' αὐτό τόν θωροῦν πύργο στά μάτια τους
μπρός.

Μεταφραστῆς Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

στ. 5. Στό σημεῖο αὐτὸ ἔχουν χαθεῖ μερικοὶ στίχοι, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑπάρχει συνοχή μέ τὸ προηγούμενο νόημα.

στ. 8. οἱ Μοῖρες· θεότητες, κόρες τοῦ Δία, πού κυβερνοῦσαν τῆ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆ γέννηση ὡς τὸ θάνατό του. Ἦταν κατὰ τὸ μῦθο τρεῖς: ἡ Κλωθώ, πού ἐκλωθε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς, ἡ Λάχεση, πού μοίραζε τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ (τὸ λαχνὸ κάθε ἀνθρώπου) καὶ ἡ Ἄτροπος, πού ἔκανε τὰ παραπάνω ἀναπότρεπτα, ἕως τὸ θάνατο. Πρόσωποποιοῦσαν τὴν πίστη πὼς κάποια ὑπερφυσικὴ δύναμη, τὸ πεπρωμένο, κυβερνᾶ τὸ σύμπαν.

στ. 13. Τὸ ἀναπόφευκτο τῆς μοίρας. Πβ. καὶ τὰ λόγια τοῦ Ἑκτορα στὴν Ἀνδρομάχη, Ἰλιάδα Ζ 489, μετ. Ι. Πολυλά.

στ. 17-21. Ἡ θυσία γιὰ τὸ καλὸ τοῦ συνόλου ἐξασφαλίζει τὴν ἀληθινὴ φήμη καὶ τὴν ἀθανασία τοῦ ἥρωα. Ἔχουμε ἐδῶ τὴν πιὸ παλιὰ ἀναφορὰ

μιᾶς βασικῆς γιά τόν ἀρχαῖο Ἑλληνα ἀντιλήψεως. Ὁ πολίτης (καί στρατιώτης) εἶναι τέλειος, ὅταν οἱ συμπολίτες του καί γενικά οἱ μεταγενέστεροι διατηροῦν τήν ἀνάμνηση τῆς προσφορᾶς του στήν πόλη. Πβ. καί τήν ἱστορία τοῦ Τέλλου τοῦ Ἀθηναίου (στόν Πλούταρχο, Σόλων κεφ. 27 καί στόν Ἡρόδοτο 1, 30), τόν ὁποῖο ὁ Σόλων θεώρησε ὡς τόν πιό εὐτυχισμένο ἄνθρωπο πού γνώρισε στή ζωή του, γιατί κοντά σ' ἄλλα πέθανε δοξασμένα πολεμώντας γιά τήν πατρίδα του.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Προτείνετε τήν κατά τή γνώμη σας πιθανότερη συμπλήρωση τοῦ κενοῦ πού δημιουργήθηκε ὕστερα ἀπό τόν τέταρτο στίχο. Τί μπορούσε νά λέει στό σημεῖο αὐτό ὁ Καλλίνος;
  2. Τούς γειτόνους κτλ. Δεῖτε πῶς ἐκφράζει τήν ἴδια ἄποψη ὁ Τηλέμαχος στήν Ὀδύσεια β 71, μετ. Ζ. Σίδηρη.
3. Τί σκοπό ἔχει ἡ ποίηση τοῦ Καλλίνου;

ΤΥΡΤΑΙΟΣ

Ὁ Τυρταῖος ἔζησε τὸν 7. αἰ. π.Χ. Κάποια παράδοση ἔλεγε πὸς ἦταν ἀπὸ τὴς Ἀοιδνεσ τῆς Ἀττικῆς καὶ πὸς οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔστειλαν στὴ Σπάρτη, ὕστερα ἀπὸ κάποιο χρησμὸ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, γιὰ νὰ ἐμψυχώσει τοὺς Σπαρτιάτες πού χρειάζονταν στρατηγὸ στὴν ἐποχὴ τοῦ δύσκολου γιὰ τὴ Σπάρτη Β΄ Μεσσηνιακοῦ πολέμου (περ. 640-620 π.Χ.). Εἶναι ὁμως σχεδὸν βέβαιο πὸς ἦταν Σπαρτιάτης, καὶ μάλιστα ὄχι μόνο ποιητὴς ἀλλὰ ἴσως καὶ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὸν πόλεμο. Στὸ ἐλεγειακὸ ποιητικὸ τοῦ ἔργου συγκαταλέγονταν οἱ Ὑποθήκες, δηλαδὴ συμβουλευτικὰ ποιήματα καὶ τὸ ποίημα **Εὐνομία** σχετικὸ μὲ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης. Εἶχε ἀκόμα συνθέσει καὶ **ἐμβατήρια**, δηλαδὴ πολεμικὰ τραγούδια.

2. ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

Γιὰ τὴν πατρίδα στὴν πρώτη γραμμὴ πολεμώντας νὰ πέσει
σάν παλικάρι κανεῖς εἶναι μεγάλη τιμὴ·
ὁμως ν' ἀφήσει τὸν τόπο του, πλούσια ν' ἀφήσει χωράφια
καὶ διακονιάρης νὰ ζεῖ, νὰ ὀ πιὸς μεγάλος καημὸς·
μέ τὴ γυναῖκα, τὸ γέρο πατέρα, τὴ δόλια του μάνα
καὶ τὰ μικρὰ του παιδιὰ νὰ τριγυρνᾷ δῶ κι ἐκεῖ. 5
Ὅπου τὸν σπρώχνει ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἔρμη του φτώχεια
τὸν φέρει,
ὅπου νὰ πάει, μισητὸς θὰ ἔναι στοὺς ντόπιους παντοῦ·

χάνει τήν κάθε ὁμορφιά τοῦ κορμιοῦ, τή γενιά του
ντροπιάζει,
τόν ἀκλουθοῦν προστυχιές καί καταφρόνιες σωρός. 10
Ξεσπιτωμένο φτωχό καί τήν κλήρα πού πίσω του ἀφήνει
δέν τόν φροντίζει κανείς κι οὔτε κανείς τόν ψηφᾷ.
Γιά τά παιδιά μας λοιπόν ἄς προσφέρουμ' ἐμεῖς
τή ζωή μας,
τούτης τῆς χώρας ἐδῶ διαφεντευτές θαρρετοί.

Μετ. Θρ. Σταύρου

3. ΥΠΟΘΗΚΗ

Δέ λογαριάζω οὐδέ ψηφῶ κανένα τῶν ἀνθρώπων
ἐγώ γιά τάχος τῶν ποδιῶν ἢ δυναμοχεριά,
κι ἄν ἔχει τήν κορμοστασιά καί τή γροθιά Κυκλώπων
μά κι ἄν νικάει στό τρέξιμο τῆς Θράκης τό Βοριά,
κι ἄν ἔχει ἀπό τόν Τιθωνό πióτερα τοῦτος κάλλη, 5
κι ἀπό τό Μίδα τόν πολὺ πió πλούσιος ἄν γενεῖ,
καί ἄν ξεπερνάει τόν Πέλοπα στήν ἀρχοντιά τήν ἄλλη
καί ἄν ἔχει τή γλυκόλαλη τ' Ἀδράστου τή φωνή,
καί ἄν ἔχει πάσα χάρη του, χωρίς λεβεντιά νά ἔχει!
γιατ' ἄνδρας τοῦτος δέν εἶναι —τοῦ κάκου— 10
ἄν δέν μπορεῖ
τούς ματωμένους σκοτωμούς νά βλέπει μέσ στή μάχη
καί στόν ἐχθρό δλο πió κοντά νά πάει καί νά βαρεῖ.)
Νά, τούτη εἶν' παλικάριά, τ' ἀτίμητο στεφάνι,
π' ἀξίζει πρῶτα νά φορεῖ στόν κόσμο κάθε νιός
γιατί καί τῆς πατρίδας του καί δλων καλό θά κάνει 15
σάν προσπερνᾷ ἀπό τέσ γραμμές καί μπαίνει
ὀμπρός ὀμπρός
καί ντροπιασμένο τί θά πεῖ φευγιό μηδὲ τό ξέρει
καί δλη του βάλει τήν ψυχὴν ἐκεῖ καί τό θυμό

19

Ἄγαλματιο
ὀπλίτη
ἀπό
τῆ Δωδώνη,
ἔργο
λακωνικοῦ
ἐργαστηρίου
(Ἰωάννινα,
Ἀρχαιολ.
Μουσεῖο).

καί δίνει τοῦ συντρόφου του θάρρος πολύ καί χέρι,
αὐτός εἶναι στόν πόλεμον ὁ ἄνδρας ποῦ τιμῶ!
Τῶν ἀντιμάχων γρήγορα τοὺς λόχους θά σκορπίσει,
αὐτός τῆς μάχης σταματᾷ τό κύμα, τήν ὄρμη.
Καί πάλι δποιος ἀνάμεσα στοὺς πρώτους ξεψυχῆσει,
καμάρει τῆς πατρίδας του καί τῶν γονιῶν τιμή,
μέ κάμποσες λαβωματιῆς στά στήθη τά πανώρια
ἢ μέ πληγές στή μέση του μπροστά

20

25

—μόνο μπροστά!—

τοῦτον μαζί μοιρολογοῦν καί γέροντες κι ἀγόρια

καί τό χωριό του δλάκερο τή θλίψη του βασιτᾶ
καί ὁ τάφος του πασιγνωστος, καθῶς καί τά παιδιὰ του
καί τῶν παιδιῶν του τά παιδιὰ καί δλη ἡ γενιά μαζί 30
κι ἡ δόξα δέν ξεγράφεται ποτέσ ἢ τ' ὄνομά του
καί μέσ στό χῶμα γίνεται ἀθάνατος καί ζεῖ
ἐκεῖνος πού σάν πολεμᾶ καί μάχεται καί στέκει,
γιά τήν πατρίδα, τά παιδιὰ σάν ἄνδρας σκοτωθεῖ!
Εἰ δέ γλιτώσει τό βαρὺ τοῦ χάρου τό πελέκι 35
καί πάρει νίκης ζηλευτῆς τιμὴ μέ τό σπαθί,
χαρά του! Ὅλοι τόν ἴπαιουῖν, ἴδια καί νιοί καί γέροι
καί μέ πολλά φθάνει καλά τήν ὥρα τῆς θανῆς.
Ὅσο γερνάει καί πιο πολὺ ὁ κόσμος τότε ξερεῖ
κανένας δέν τόν ἀδικεῖ, δέν τόν φθονάει κανεῖς, 40
καθένας προσηκόνεται νά τοῦ παραχωρήσει
τήν πρώτη θέση, ὡς κι οἱ πιο παλαιοί καί διαλεχτοί.
Τό λοιπόν τούτη τήν τιμὴ ν' ἀξιωθεῖ ἄς πασχίσει
κάθε ἄνδρας, κι ἀπό πόλεμο ποτέ μὴν τραβηχτεῖ.

Μετ. Σμ. Μενάρδος

Σημειώσεις

Ἐπόσπασμα 2.

Πάντα ἦταν ἓνα ὄραιο ἰδανικό γιά τόν Ἑλληνα πολεμιστή νά ὑπερασπίζεται τό πάτριο ἔδαφος, τή γυναῖκα, τούς γονεῖς καί τά παιδιὰ. Δέσ καί τό ποίημα τοῦ Καλλίνου πιο πάνω στ. 6-7. Ἀντίθετα ἦταν ἐπαίσχυντο τό νά θελήσει κανεῖς νά ξεφύγει ἀπό τό καθῆκον αὐτό, ὅπως δείχνει καί τό ἀπόσπασμα τοῦ Τυρταίου.

Ἐπόσπασμα 3.

Στό στ. 2 ἔχουμε χαρακτηριστικά προσόντα τῶν ἀθλητῶν.

Βορέας· μορφή τῆς μυθολογίας, πού κατοικοῦσε σέ σπήλαιο τῆς Θράκης, προσωποποίηση τοῦ δμώνυμου ἀνέμου. Εἶχε χαρακτηριστικό τήν ὀρμητική ταχύτητα.

Τιθωνός· γιός τοῦ βασιλιᾶ τῆς Τροίας Λαομέδοντα, περίφημος γιά τήν

ὁμορφία του, σύζυγος τῆς θεᾶς Ἥως. Ἡ Ἥω κατόρθωσε νά εξασφαλίσει γ' αὐτόν τήν ἀθανασία, ὄχι ὁμως καί τήν αἰώνια νεότητα. Γι' αὐτό οἱ θεοί τόν λυπήθηκαν καί τόν μεταμόρφωσαν σέ τζίτζικα.

Μίδας· θρυλικός γιά τά πλούτη του βασιλιάς τῆς Φρυγίας (περίπου 700 π.Χ.).

Πέλοπας· μυθικός ἥρωας, γιός τοῦ βασιλιά τῆς Φρυγίας Τάνταλου, ἐπώνυμος τῆς Πελοποννήσου. Νίκησε μέ δόλο σέ ἄρματοδρομία τό βασιλιά τῆς Ἥλιδας Οἰνόμαο καί πήρε γυναίκα του τήν κόρη τοῦ Οἰνόμαου Ἰπποδάμεια, καθώς καί τό θρόνο. Δημιούργησε μεγάλο βασίλειο.

Ἄδραστος· βασιλιάς τοῦ Ἄργους, ἀρχηγός τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἑπτὰ ἐπί Θήβας. Φημιζόταν γιά τήν εὐγλωττία του.

στ. 26. μόνο προστά· οἱ πληγές στό στήθος ἔδειχναν ὅτι ὁ νεκρός ἀγωνίστηκε γενναῖα, ἐνῶ, ἂν εἶχε πληγωθεῖ ἀπό πίσω, ἦταν ντροπή, γιὰτί σήμαινε ὅτι σκοτώθηκε φεύγοντας ἀπό τή μάχη.

στ. 29. Οἱ τάφοι τῶν πεσόντων βρίσκονταν στή Σπάρτη σέ περίβλεπτη θέση.

στ. 41. Ἀκόμα καί οἱ γέροντες σηκώνονταν προστά στούς ἥρωες.

στ. 1-12. Ἀναφέρονται οἱ ἀρετές πού ἐκτιμοῦσαν παλαιότερα οἱ ἀριστοκράτες. Τά παλαιά αὐτά ἰδανικά ὁ Τυρταῖος τά κατεβάξει χαμηλότερα, χωρίς νά τά ἀπαρνιέται ἐντελῶς, γιά νά προβάλλει πύο κάτω τή νέα σπαρτιατική ἀντίληψη γιά τόν πολίτη. Ἡ ἀντίληψη αὐτή διατυπώνεται καθαρά καί στίς δύο ἐλεγείες πού παραθέσαμε. Ἀληθινή ἀρετή εἶναι αὐτή πού ὠφελεῖ τό κράτος καί τό σύνολο.

στ. 23-42. Ἡ ἀνταμοιβή τοῦ καλοῦ πολίτη. Πρβλ. μέ τοὺς στίχους 17-21 στήν ἐλεγεία τοῦ Καλλίνου.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀπεικονίζεται τό πνεῦμα τῆς Σπάρτης μέσα στά ποιήματα τοῦ Τυρταίου;
2. Ποιά ἰδανικά προβάλλει ἡ Ἐποθήκη τοῦ Τυρταίου;
3. Σύγκριση τῆς ποιήσεως Καλλίνου καί Τυρταίου.
4. Βλέπετε στίς ἐλεγείες τοῦ Καλλίνου καί τοῦ Τυρταίου κοινά χαρακτηριστικά μέ τά ὁμηρικά ἔπη;

ΑΡΧΙΛΟΧΟΣ

Ὁ Ἀρχίλοχος (περίπου 680-640 π.Χ.) στάθηκε ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ κορυφαῖος ἐκπρόσωπος τῆς ἰαμβικῆς ποιήσεως. Τὰ θέματά του, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ γύρω του ζωὴ καὶ ἀπὸ τὸ παρὸν, τράβηξαν τὴν προσοχὴ τῶν συγχρόνων του, πού ὡς τότε πρόσεχαν τίς ἐπιβλητικὲς περιγραφές ἀπὸ πολέμους καὶ κατορθώματα βασιλιάδων. Ἡ ζωὴ του στάθηκε μυθιστορηματικὴ. Πέρασε τὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικὰ του χρόνια στὴν Πάρο, μετὰ, σπρωγμένος ἀπὸ τὴ φτώχεια, ἀκολούθησε τὸν πατέρα του στὴν παριανὴ ἀποικία τῆς Θάσου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὰ πράγματα δὲν πῆγαν καλά. Ἡ ἀποικία μπλέχθηκε σὲ πόλεμο μὲ τοὺς Σαῖους τῆς ἀντικρινῆς θρακικῆς ἀκτῆς καὶ ὁ Ἀρχίλοχος πολεμώντας σὲ κάποια μάχη κινδύνεψε νὰ σκοτωθεῖ καὶ σώθηκε τρέχοντας ἀφοῦ πέταξε προηγουμένως τὴν ἀσπίδα του. Ἀργότερα ἐπιστρέφει στὴν Πάρο, μνηστεύεται τὴ Νεοβούλη, κόρη τοῦ Λυκάμβη, ἀλλὰ σὲ λίγο ὁ πεθερὸς του μετανιώνει καὶ δίνει τὴ Νεοβούλη σὲ ἄλλον. Τότε ὁ ποιητὴς ἐκδικεῖται μὲ τοὺς πῖο δηκτικούς ἰάμβους του, πού, ὅπως λέει ἡ παράδοση, ἔκαμαν τὸ Λυκάμβη καὶ τίς κόρες του νὰ πᾶνε νὰ κρεμαστοῦν ἀπὸ τὴν ντροπὴ τους. Τὸ ὑπόλοιπο τῆς σύντομης ζωῆς του τὸ ἔζησε πότε ὡς μισθοφόρος καὶ πότε ὡς πειρατῆς, ὥσπου σκοτώθηκε πολεμώντας στὴ Νάξο.

4. ΜΑΚΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΟΥ

Γιά τ' αγαθά τοῦ Γύγῃ δέ σκοτίζομαι,
τῆς τύχης ἔργα δέν ἐξήλεψα ποτέ,
καί δέ φθονῶ, δέ θέλω νά 'μαι βασιλιάς,
εἶν' ὅλα τοῦτα πέρ' ἀπό τά μάτια μου.

Μετ. Σ. Μενάρδος

5. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

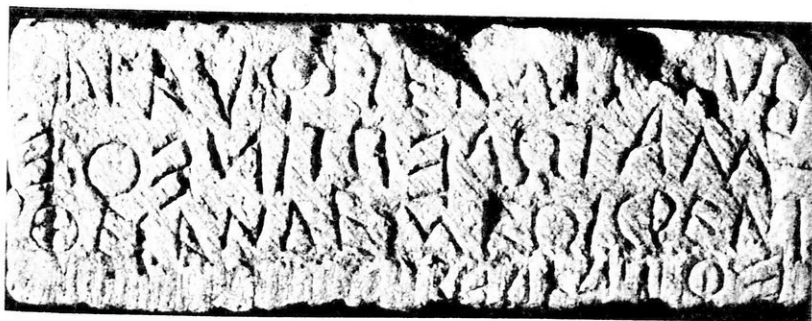
Στρατηγὸ ψηλό δέ θέλω, πού ν' ἀνοίγει τόσα σκέλη,
νά 'χει κτένισμα τῆς ὥρας, ξοῦρισμα καί μυρωδιά.
κάλλια νά 'ν' κοντός γιά μένα, στραβοκάνης ὄσο θέλει,
μά στά πόδια του νά στέκει ἄσειστος, ὄλος καρδιά.

Μετ. Σ. Μενάρδος

6. ΕΛΕΓΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΜΟ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ

Τήν πολυστέναχτη θλίψη κανεῖς, ἢ πολίτης ἢ ἡ πόλη,
δέν κατακρίνει· μακριά τά φαγοπότια· ἀκριβοί
ἦταν αὐτοί, Περικλῆ, πού πολύβοου πελάγου τό κύμα
ἔπνιξε· ὁ πόνος βαριά μᾶς τυραννᾶ τήν καρδιά.
Μά, ἀγαπητέ μου, οἱ θεοί γιά τ' ἀγιάτρευτα βάσανα πάλι 5
ἔχουνε βρεῖ γιαιτρικό: καρτερική ὑπομονή.
Ἦ συμφορά μιά τόν ἕνα χτυπᾶ, μιά τόν ἄλλον· τώρα
ἦρθε σ' ἐμᾶς, γιά πληγή βογκοῦμε, ναί, αἱματηρή,
μά θά περάσει καί σ' ἄλλους ἀργότερα· μπρός, τή γυναίκεια
θλίψη πετάξτε λοιπόν, σφίξτε γερά τήν καρδιά. 10

Μετ. Θρ. Σταύρου

Καθ' την "Ιστορία του Ελληνικού Έθνους" της Εκδοτικής "Ιθέρων" Α.Ε.

Έπάνω: Έπιγραφή από τόν τάφο του Γλαύκου, φίλου καί συμπολεμιστή του 'Αρχίλοχου, πού βρέθηκε στην αγορά της Θάσου (Μουσείο Θάσου).

Κάτω: Κιονόκρανο από τόν τάφο του 'Αρχίλοχου. Χρησίμεινε ως βάθρο για τήν προτομή του ποιητή ή για μία σφίγγα (Μουσείο Πάρου).

7. ΚΟΥΡΑΓΙΟ

Ψυχή, ψυχή, πού δύσκολες σε συνταράζουν εγνοίες,
όρθώσου καί γυρίζοντας προς τούς έχτρους τό στήθος
ύπερασπίσου, αφού γερά τή θέση σου κρατήσεις
μές στά καρτέρια των έχτρων. Κι άνίσως καί νικήσεις
νά μήν καυχίεσαι φανερά· μήτε νά κλαίς στό σπίτι,
πέφτοντας χάμου, αν νικηθείς. Παρά νά χαίρεις λίγο
γά τίς χαρές καί στά κακά νά μήν πολυλυπᾶσαι.

5

Καί ξέρε τούς ανθρώπους ποιός ρυθμός τούς κυβερνάει.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

8. Η ΕΚΛΕΙΨΗ

Νά μήν πείς γιά τίποτε «ὄρκο παίρνω πὼς δέ γίνεται,
εἶν' ἀνέλπιστο, εἶναι θάμα», μιά κι ὁ Δίας, πού εἶν' ὁ γονιὸς
τῶν Ὀλύμπιων, τό φῶς τοῦ ἡλίου τό ἔβησε, καί νύχτωσε
μέρα μεσημέρι· κι ὄλοι ἀπ' τό φόβο κέρωσαν.

Ἵλα πιστευτά εἶναι κι ὄλα καρτερᾶτε τα λοιπόν.

5

Νά μήν παραξενευτεῖτε, μήτε ἄν δεῖτε κάποτε
τά δελφίνια καί τ' ἀγρίμια τίς μονιές ν' ἀλλάζουνε·
τῶν θεριῶν νά τοὺς ἀρέσει τό πολύβουο κύμα, ἐκεῖ
νά βοσκοῦν, καί τά δελφίνια νά χωθοῦνε στό βουνό.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Ἰ.Α. 4.

Γύγης· φημισμένος βασιλιάς τῆς Λυδίας (περ. 685-657 π.Χ.), σύγχρο-
νος τοῦ Ἀρχίλοχου. Τὴν ἱστορία του διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος (1,8-15).

Ἰ.Α. 6

Τὴν ἐλεγεία αὐτὴ ἔγραψε ὁ Ἀρχίλοχος γιά νά θρηνήσει τό χαμό σέ
νανάγιο κάποιων συμπατριωτῶν του, πού μαζί τους ἦταν καί ὁ ἄντρας
τῆς ἀδερφῆς του. Ὁ Περικλῆς εἶναι κάποιος συμπολίτης καί φίλος τοῦ
Ἀρχίλοχου.

Ἰ.Α. 8

στ. 3-4. Ἡ ἐκλείψη πού ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Ἀρχίλοχος ἐγινε κατὰ τοὺς
ὕπολογισμούς τῶν ἀστρονόμων στίς 6 Ἀπριλίου τοῦ 648 π.Χ. Ἔτσι ἔ-
χουμε καί μία σταθερὴ βάση γιά τὴ χρονολόγηση τοῦ ποιητῆ.

Οἱ ἀρχαῖοι λαοί (καί πολλοὶ ἀκόμη καί σήμερα) θεωροῦσαν τὴν ἐκλει-
ψη κακὸ σημάδι, γι' αὐτὸ καί ὁ Ἀρχίλοχος ἐδῶ λέει πὼς τοὺς ἐπίασε
μεγάλος φόβος. Τὸ συμπέρασμα τοῦ ποιητῆ εἶναι πὼς καί τά πιό ἀπί-
θανα πράγματα κάποτε μπορεῖ νά συμβοῦν.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Οι αντίληψεις του Ἀρχίλοχου, όπως βγαίνουν από τα αποσπάσματα 4-6.
2. Ἡ θεωρία του Ἀρχίλοχου για τή ζωή στά αποσπάσματα 7-8.
3. Ὑστερα ἀπό τή γνωριμία τῆς προσωπικότητας του Ἀρχίλοχου πῶς μπορούμε νά ἐρμηνεύσουμε μία ἄλλη περίφημη ἐλεγεία του;

Τήν ἀσπίδα μου κάποιος Σάιος τή μάζεψε,
πού σ' ἓνα θάμνο τήν ἄφησα ἄθιχτη, χωρίς νά θέλω·
ὁμως ἐγώ τοῦ ξέφυγα τοῦ Χάρου.
Κείνη ἡ ἀσπίδα ἄς πάει στά κομμάτια·
ξανά μίαν ἄλλη θέ ν' ἀποχτήσω, κι ὄχι χειρότερη.

Μετ. Ε.Ν. Ροῦσσο

(Γιά τό περιστατικό γίνεται λόγος πιο πάνω στό σημείωμα γιά τόν Ἀρχίλοχο.)

ΣΗΜΩΝΙΔΗΣ Ο ΑΜΟΡΓΙΝΟΣ

Ὁ Σημωνίδης, σύγχρονος ἢ λίγο νεώτερος ἀπὸ τὸν Ἀρχίλοχο, ἔγραψε ἰάμβους καὶ ἐλεγεῖες. Πατρίδα του ἦταν ἡ Σάμος, ἀλλὰ ἐπικράτησε νὰ λέγεται Ἀμοργίνος, ἐπειδὴ πρωτοστάτησε στὴν ἰδρυση μιᾶς ἀποικίας στὴν Ἀμοργό, ὅπου καὶ φαίνεται νὰ ἐγκαταστάθηκε. Στὰ ποιήματά του ὁ Σημωνίδης βλέπει τὸν κόσμον μὲ ἀπαισιοδοξία καὶ συγχρόνως τὸν σατιρίζει μὲ σκοπὸ νὰ διορθώσει ὅσα τοῦ φαίνονται στραβά.

9. ΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ἀπαξαρχῆς ὁ θεὸς πολλῶ λογιῶ τὴν ἐπλασε
τὴν ψυχὴ τῆς γυναίκας: ἄλλη ἀπ' τὴν ὀρθότριχη
γουρούνα, κι εἶναι ἀνάκατα ὄλα μὲς στοῦ σπίτι της,
στή λάσπη βουτηγμένα, κυλισμένα χάμω·
κι ἀτὴ της ἄλουστη καὶ λεροφορεμένη
μὲς στὶς κοπριές καθούμενη ὄλο καὶ παχαίνει.

5

Τὴν ἄλλη ἀπὸ ἀλεπού τὴν ἐπλασε πανούργα
ὁ θεός, κι ὄλα τὰ ξέρει· μήτε τό κακό
τῆς ξεφεύγει ποτέ μηδέ καὶ τό καλύτερο·
κι ἔτσι πού ἀλλάζει ὄλη τὴν ὥρα διάθεση,
μιά ἔχει καλό καὶ μιά κακό στό στόμα της.

10

Τὴν ἄλλη οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ τὴν πλάσαν ἀπὸ χῶμα
καὶ στὸν ἄντρα τὴν ἔδωσαν βλαμμένη· τί οὔτε
κακό κι οὔτε καλό ἢ γυναῖκα αὐτὴ κατέχει·
ἢ μόνη ἀπ' τὶς δουλειές πού ξέρει εἶναι νά τρώει. 15
Ἄκόμα κι ἂν ὁ θεὸς στείλει χιονιά, στό τζάκι
τό σκαμνὶ δὲ φέρνει πῶς κοντά, κι ἄς τρέμει.

Ἡ ἄλλη ἀπ' τὴ θάλασσα ἐγινε, διπρόσωπη:
γελάει τὴ μίαν ἡμέρα κι εἶναι ὄλο χαρὲς,
κι ὁποῖος τὴ δεῖ στό σπῖτι της τὴν παίνεψε: 20
«Ἄλλη καλύτερη γυναῖκα δὲν ὑπάρχει
μέσα στὸν κόσμον, οὐδέ καὶ πῶς ὁμορφῆ».
Τὴν ἄλλη δὲ βασιτέται μήτε νά τὴ δεῖ
μηδέ σιμὰ νά πάει κανεὶς· φρενιάζει
σάν ἄγρια σκύλα γύρω στά κουτάβια της 25
κι ἢ ἐχτρός ἢ φίλος μάτια νά τὴ δεῖ
κανεὶς δὲν ἔχει, τόσο πού ἔναι ἀβάσταχτη.

.....

Ὁ Αἰσωπος
«συνομιλεῖ» μὲ
τὴν ἄλεπού,
ἓνα ἀπὸ τὰ ζῶα
τῶν διδακτι-
κῶν μύθων του.
Παράσταση
στό ἐσωτερικό
μῖα
κύλικας,
γύρω στό 450
π.Χ. (Μουσεῖο
Βατικανού).

Ἀπὸ τὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Τὴν ἄλλη ἀπὸ μαίμου τὴν ἔπλασε — κακὸ
τὸ πῖο τρανὸ πού ὁ Δίας ἐχάρισε στοὺς ἄντρες·
πῖο ἀσκημομούρα ἄλλη δὲν ἔχει· ὁ κόσμος ὅλος, 30
στοὺς δρόμους σὰ γυρνάει, στὰ γέλια σκάζει.

.....
Καλὸ δὲν κάνει σέ κανέναν, μοναχὰ
μέρα καὶ νύχτα τοῦτο μόνον διαλογίζεται
σάν τί κακὸ νὰ κάνει πῖο μεγάλο.

Τὴν ἄλλη ἀπὸ τὴ μέλισσα· χαρὰ στὸν ἄντρα 35
πού πάρει! Ἡ κατηγορία μόνον αὐτὴ δὲν πιάνει,
κι ἀνθεὶ τὸ βίος τους καὶ προκόβει ἀπ' ἀφορμὴ της.
Κι ὡς ἀγαπιέται κι ἀγαπάει κι αὐτὴ τὸν ἄντρα της
γερνάει κι ἀφήνει σὸι καλὸ καὶ παινεμένο.
Μές στίς γυναῖκες ὅλες ξεχωρίζει πρώτη, 40
κι ὀλόγυρά της χάρη ἀπὸ θεοῦ χυμένη.
Κι οὐδὲ πού βρίσκει νοστιμιὰ νὰ κάθεται
μ' ἄλλες γυναῖκες καὶ νὰ λέει παλιόλογα.
Ἄπ' τίς γυναῖκες πού χαρίζει ὁ Δίας στοὺς ἄντρες
αὐτὲς οἱ πῖο καλές, πῖο μυαλωμένες. 45

.....

Μετ. Ι.Θ. Κακριδῆς

Σημειώσεις

Τὰ ἀμοιβαῖα πειράγματα ἀνάμεσα στοὺς ἄντρες καὶ στίς γυναῖκες τὰ
σχετικὰ μὲ τὰ ἐλαττώματα πού τὸ ἓνα φύλο ἀποδίδει στὸ ἄλλο εἶναι
πανάρχαιο θέμα, πού τὸ συναντᾶμε καὶ σήμερα σέ εὐθυμα λαϊκὰ παρα-
μύθια.

Στὸ φημισμένο αὐτὸ ποίημα τοῦ Σημωνίδη, ὁ ποιητὴς ζητᾷ νὰ ἐξη-
γήσει τὸ χαρακτῆρα τῶν γυναικῶν ἀποδίδοντας τὴν καταγωγή καθε-

μῶς σέ κάποιο διαφορετικό ζῶο ἢ στοιχεῖο. Τό ποίημα τοῦ Σημωνίδη μέ τήν ὑπερβολή του δέν ἔχει μόνο σκοπό νά προκαλέσει τήν εὐθυμία ἢ νά κοροιδέψει τίς γυναῖκες, ἀλλά καί νά ἀσκήσει κριτική τῶν ἐλαττωμάτων καί τῶν ἠθῶν τῶν ἀνθρώπων.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ποιά ἐλαττώματα καί ποιές ἀρετές τῶν γυναικῶν τονίζονται στό ποίημα;
2. Μέ ποιά μέσα πετυχαίνει τή σάτιρά του ὁ ποιητής;

ΑΛΚΜΑΝ

Ἡ ζωὴ τοῦ ποιητῆ αὐτοῦ εἶναι δεμένη μέ τήν εξέλιξη τῆς λυρικήσ ποιήσεως καί τῆς μουσικήσ στήν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἦταν Λυδός ἀπό τίς Σάρδεισ, ὅπου οἰκειώθηκε τῆ μουσική παράδοση τῆσ πατρίδασ του. Στόν πόλεμο μέ τούσ Κιμέριουσ (βλ. σημείωμα γιά τόν Καλλίνο, σελ. 15) αἰχμαλωτίστηκε· πουλήθηκε ὡσ δούλοσ στή Σπάρτη, ὅπου ἀπόκτησε τήν ἐλευθερία του, γιατί οἱ Σπαρτιάτεσ ἐκτίμησαν τήν τέχνη του (μάλιστα πῆρε τήν προσωνομία Λάκων). Θεωρεῖται ἀπό τούσ θεμελιωτέσ τῆσ λυρικήσ (ἰδιαίτερα τῆσ χορικήσ) ποιήσεωσ, καθώσ πλούτισε τήν ἑλληνική ποιητική τέχνη μέ μουσικά κυρίωσ στοιχεῖα τῶν Λυδῶν καί δημιούργησε τά στροφικά συστήματα τῆσ χορικήσ ποιήσεωσ.

10. ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΓΑΛΗΝΗ

Κοιμοῦνται τῶν βουνῶν οἱ κορυφέσ καί τά φαράγγια
καί οἱ λόφοι καί οἱ χαράδρεσ
καί οἱ φυλέσ τῶν σερπετῶν πού τρέφει ἡ μαύρη γῆσ
καί τοῦ βουνοῦ τ' ἀγρίμια καί ἡ γενιά τῶν μελισσῶν,
τά κῆτη μέσ στήσ θάλασσασ τῆσ σκοτεινῆσ τά βάθη·
κοιμοῦνται κι οἱ φυλέσ τῶν μακροφτέρουγων πουλιῶν.

Μετ. Ε. Ν. Ροῦσσοσ

11. ΒΟΥΚΘΑΙΚΟ ΒΑΙΚΧΙΚΟ ✓

Πολλές φορές στά κορφοβούνια,
τότε πού χαίρονται οί θεοί
τό ξακουσμένο πανηγύρι,
μαλαματένιο άγγειό κρατώντας,
τρανή γαβάθα, ώσάν εκείνη 5
πού έχουν τσοπάνηδες άνθρῶποι,
άφοῦ μονάχη λιονταρίσιο
ἄρμεξες γάλα, χλωροτύρι
ἔφτιασες ἄσπρο καί μεγάλο.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

12. ΓΛΥΚΟΦΩΝΕΣ ΓΛΥΚΟΛΑΛΕΣ ✓

Γλυκόφωνες, γλυκόλαλες παρθένες, δέ μπορούνε
τά γόνατά μου πιά νά μέ κρατοῦνε.
Μακάρι τώρα νά ἤμουνα κηρύλος, πού πετάει
πά' στοῦ κυμάτου τόν ἀφρό μέ τά θαλασσοπούλια,
χωρίς μέσ στήν καρδιά φόβο νά κλεῖ 5
τ' ἄλικοφτέρογο τῆς ἀνοιξης πουλί.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

Σημειώσεις

γαβάθα· χωριάτικο βαθύ πιάτο, (ἐδῶ) ξύλινο ἢ πήλινο ποτήρι.
λιονταρίσιο γάλα. Καθώς τό ποίημα, ἀπό τό ὁποῖο σώθηκε τό ἀπόσπασμά μας, ἦταν ἀφιερωμένο στό Διόνυσο, δέν πρέπει νύ μᾶς παραξε-

νεύει τό λιονταρίσιο γάλα, ἀφοῦ καί τό λιοντάρι ἦταν στενά δεμένο μέ τή λατρεία τοῦ θεοῦ, ὅπως καί ἄλλα δυνατά ζῶα: ἡ τίγρη, ἡ λεοπάρδα-λη, ὁ ταῦρος.

χλωροτύρι· τό μόλις πηγμένο τυρί· (ἐδῶ) μυτζήθρα.

κηρύλος· τό ἀρσενικό τῆς ἀλκύννας (ψαροφάγος, βασιλοπούλι). Λαϊκή παράδοση ἔλεγε ὅτι, ὅταν ὁ κηρύλος γεράσει καί δέν μπορεῖ νά πετᾷ, τόν παίρνει στά φτερά της ἡ (θηλυκιά) ἀλκύννα καί τόν μεταφέρει.

τῆς ἀνοιξῆς πουλιά· ἡ ἀφιξη τῆς ἀλκύννας, ὅπως καί τοῦ χελιδониοῦ, ἦταν προμήνυμα τῆς ἀνοιξῆς.

ἀλικοφτέρουγο· μέ γαλαζοκόκκινα φτερά, μέ φτερά πού ἔχουν τό χρῶμα τῆς θαλασσινῆς πορφύρας.

Θέματα γιά συζήτηση – Ἐρωτήσεις

1. Ποιό συναίσθημα κυριαρχεῖ στήν ψυχή τοῦ ποιητῆ, καθῶς γράφει τή **Νυχτερινή γαλήνη**; Πῶς ἀνταποκρίνεται ἡ ἄψυχη φύση στό συναίσθημα αὐτό;
2. Παραλληλίστε τή **Νυχτερινή γαλήνη** μέ τό ποίημα **Γαλήνη** τοῦ Διον. Σολωμοῦ.
3. Ἀναλύστε τή γενική ἐντύπωση τοῦ ποιητῆ στά ἐπιμέρους στοιχεῖα πού τήν ἀποτελέσαν.
4. Τό ἀπόσπασμα πῆρε τόν τίτλο **Βουκολικό**. Τί λέμε βουκολική ποίηση; (Στήν ἀρχαιότητα τήν ἐκπροσώπησε ὁ Θεόκριτος. Στή νεώτερη ἐποχή ἔχουμε βουκολικά ποιήματα δημοτικά, ἀλλά χαρακτηριστικότεροι ποιητές εἶναι ὁ Κρυστάλλης καί ὁ Κυριαζῆς. Μποροῦμε νά βροῦμε μερικά ποιήματά τους);).
5. Μέ ποιό τρόπο στά δημοτικά τραγούδια βρίσκουμε τήν ἴδια νοσταλγία τῶν ἡλικιωμένων γιά τά νιάτα πού πέρασαν;
6. Ποιά ἡ στάση τοῦ Ἄλκμᾶνα ἀπέναντι στή φύση;

ΜΙΜΝΕΡΜΟΣ

Έζησε στα τέλη του 7. αι. π.Χ. Καταγόταν από τη Σμύρνη ή την Κολοφώνα, πόλεις που την εποχή αυτή περίπου υποτάχθηκαν στους Λυδούς. Από τις πολεμικές έλεγειες που ο Μίμνερμος είχε συνθέσει με άφορμή τα σύγχρονά του γεγονότα δεν έχουμε σημαντικά αποσπάσματα. Έξάλλου λιγαστές έλεγειες σώζονται και από τό άλλο του έργο, όπου με λυπητερή διάθεση μιλάει για την αντίθεση ανάμεσα στη χαρά τής νεότητας και στα βάσανα τών γηρατειών. Τό σύνολο του έργου του – που ήταν ποικίλο – είχε συγκεντρωθεῖ αργότερα σέ δύο βιβλία· τό πρώτο από αυτά είχε τόν τίτλο *Ναννώ*, από τό όνομα μιᾶς αγαπημένης του αὐλητρίδας.

13. ΤΑ ΝΙΑΤΑ ΦΕΥΓΟΥΝ ΓΡΗΓΟΡΑ

Κρύος ιδρώτας πάραυτα τό σῶμα μου δλο πιάνει,
τ' ἄνθος τών νέων συντρόφων μου ὁ νοῦς μου ἄμα
σκεφετεῖ...

ἔπρεπε δ,τι εἶναι χαρωπό και ὠραῖο, νά μήν πεθάνει,
μά σύντομή 'ναι ὡς ὄνειρον ἡ νεότη ἡ θαλερή·
γοργά τό γῆρας τ' ἄχαρο και τ' ἄσχημο μᾶς φθάνει 5
κι ἀπάνω στό κεφάλι μας φορτώνεται βαρύ,
πού μισητό τόν ἄνθρωπο και ἀγνώριστο τόν κάνει
και τοῦ χαλάει και μάτια του και νοῦν ἄμα χυθεῖ.

Μετ. Σ. Μενάρδος

14. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ὁ Ἥλιος κόπον ἔλαχε νά κάμνει κάθε ἡμέρα
κι οὐδέ τοῦ γίνεται ποτέ ἀνάπαυλ' ἀκριβῆ
στόν ἴδιον καί στούς ἵππους του, σάν ἡ Αὐγή ἀπό πέρα
ἀφήσει τόν Ὠκεανό καί στά ψηλά ἀνεβεῖ.

Τόν φέρνει ἐπάνω στό νερό κλινάρι καμωμένο

5

ἀπό τά χέρια τ' ἀκουστοῦ Ἑφαιστοῦ, τακτικά
— ὀλόχρυσο καί πτερωτό — στό κύμα πλαγιασμένο

τῶν Ἑσπερίδων ἀπ' τή γῆ γοργά κι ἀρπακτικά
ὡς στῶν Αἰθιόπων τά βουνά, πού τ' ἄλογα καί τ' ἄρμα
στέκουν, ὡσότου ἡ δροσινή Αὐγούλα νά φανεῖ·

10

ἐκεῖ ἀνεβαίνει ὁ βασιλιάς στ' ἀμάξι του...

Μετ. Σ. Μενάρδος

Σημειώσεις

Ἥλιος· θεός τοῦ φωτός, γιός τοῦ Τιτάνα Ὑπερίωνα καί ἀδερφός τῆς Σελήνης καί τῆς Ἥως (Αὐγῆς). Κάθε πρωί ἡ Ἥως, ἡ θεότητα τοῦ πρωينوῦ φωτός, προχωρώντας ἐπάνω στό ἄρμα τῆς ἀνοίγει στόν Ἥλιο τή θύρα τῆς Ἀνατολῆς στή χώρα τῶν Αἰθιόπων. Ἀπό αὐτή τήν ἄκρη τῆς γῆς ξεκινοῦσε καθημερινά ὁ Ἥλιος, μέ τό ἄρμα του καί αὐτός, καί ἔκανε τήν πορεία του στόν Οὐρανό γιά νά φωτίσει τή γῆ. Ἐτσι ἔφτανε ὡς τή χώρα τῶν Ἑσπερίδων, στό δυτικό ἄκρο τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ξάπλωνε σ' ἓνα χρυσό κρεβάτι καμωμένο ἀπό τόν Ἑφαιστο, τό ὁποῖο χρησιμοποιοῦσε σάν πλοιάριο γιά νά τόν περάσει, ἐνόσω κοιμόταν, μέσα ἀπό τόν Ὠκεανό καί νά τόν φέρει πάλι στή γῆ τῶν Αἰθιόπων, ἀπ' ὅπου θά ξανάρχιζε τήν πορεία τῆς ἄλλης ἡμέρας.

Ὠκεανός· ὁ πρεσβύτερος ἀπό τοὺς Τιτάνες, γιός τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς Γῆς. Εἶναι προσωποποίηση τοῦ Ὠκεανοῦ, πού κατά τήν ἀντίληψη τῶν ἀρχαίων ἦταν ἓνας μέγας ποταμός, ὁ ὁποῖος ἔζωνε ὀλόγυρα τή γῆ καί ἀποτελοῦσε τά τελευταῖα ὄριά της. Στόν Ὀμηρο ἀναφέρεται σάν

πατέρας όλων τῶν ὄντων τοῦ κόσμου (μέ τήν ἔννοια ὅτι ὅλες οἱ μορφές ζωῆς ἔχουν τήν καταγωγή τους στό νερό).

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ὁ Ἥλιος ἐνέπνευσε τόν ποιητή;
2. Τά γνωρίσματα τοῦ Ἥλιου στό Μίμνερμο.
3. Παραλληλίστε τό ποίημα τοῦ Μίμνερμου μέ τό πιό κάτω ποίημα τοῦ Σησίχορου γιά τή δύση τοῦ Ἥλιου:

Κι ὁ Ἥλιος ἐκατέβαινε σέ χρυσαφένιο τάσι,
ὁ γιός τοῦ Ὑπερίωνα, τόν Ὠκεανό περνώντας,
νά φτάσει μέσα στής νυχτός τῆς ἱερῆς τά βάθη,
στή μάνα, στή γυναίκα του, σι' ἀγαπητά παιδιά του,
καί σ' ἄλλος μπῆκε δροσερό, τοῦ Δία ὁ γιός, μέ δάφνες.

Μετ. Ε. Ν. Ροῦσσος

ΑΛΚΑΙΟΣ

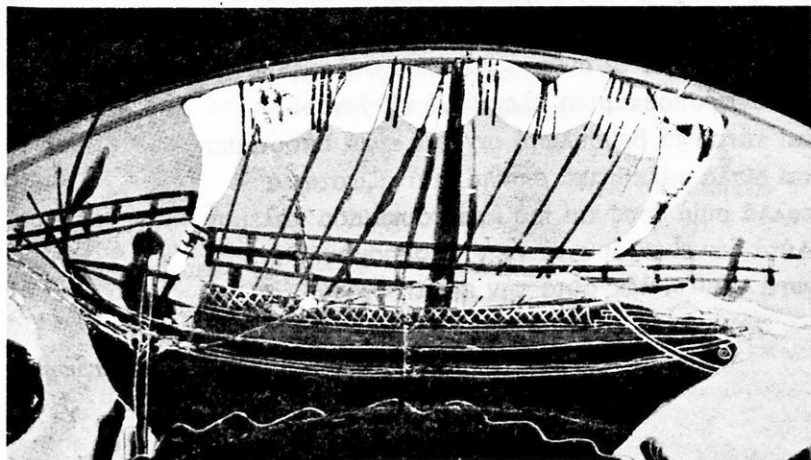
Ἡ Λέσβος τόν 7. καί 6. π.Χ. αἰώνα παρουσίασε πολύ σημαντική καλλιτεχνική καί πνευματική δραστηριότητα· ἀνέδειξε τούς θεμελιωτές τῆς χορικῆς ποίησης, τόν Τέρπανδρο (680-620 π.Χ.) καί τόν Ἀρίωνα (7. αἰώνας π.Χ.), ἕναν ἀπό τούς ἑπτά σοφούς, τόν Πιττακό, καί τούς ἐξοχότερους μελικούς ποιητές, τόν Ἀλκαῖο καί τή Σαπφώ. Οἱ δύο τελευταῖοι εἶναι περίπου σύγχρονοι (τέλη 7. - ἀρχές 6. ἡ ἀκμή τους) καί παρουσιάζουν τό κοινό χαρακτηριστικό: τό ἔργο τους εἶναι στενά δεμένο μέ τά περιστατικά τῆς ζωῆς τους.

Ἐκεῖνο πού προέχει στή ζωή τοῦ Ἀλκαίου (πού γεννήθηκε στή Μυτιλήνη) εἶναι ἡ ἀνάμειξή του στίς πολιτικές διαμάχες τῆς πόλης του· καθώς ὁ ἴδιος (ὅπως καί ἡ Σαπφώ) ἀνήκε στήν ἀριστοκρατική τάξη, βρέθηκε σέ πολύχρονη ἀντίθεση μέ τούς τυράννους πού, στηριγμένοι στό δημοκρατικό πλῆθος, πῆραν τήν ἐξουσία (Μέλαγχρος, Μυρσίλος, Πιττακός). Ἔτσι γνώρισε περιπέτειες, πῆρε μέρος σέ ἐμφύλιους πολέμους, γεύτηκε τήν ἐξορία· ἀπ' ὅλα αὐτά ἐμπνεύστηκε τά περίφημα στασιωτικά (= πολιτικά) ποιήματα πού, μαζί μέ τά ἐρωτικά καί τά συμποσιακά, ἀπέτελεσαν τό κύριο μέρος τοῦ ἔργου του. Βασικό χαρακτηριστικό του εἶναι τό ἔντονο πάθος γιά ὁ,τι τόν ἀπασχολεῖ.

15. ΑΓΡΙΟΚΑΙΡΙ

Τί ἀνέμων ταραχή εἶν' αὐτή δέ νιώθω·
κυλάει τό κύμα δῶθε, κεῖθε, ὄλοϋθε,

Ίστιοφόρο εμπορικό σκάφος, από κύλικα του 6. αϊ. π.Χ. (Λονδίνο, Βρετ. Μουσείο).

κι ἐμᾶς, στή μέση, μέ τό μαῦρο πλοῖο
μακριά μᾶς σέρνει·

τ' ἀγριοκαίρι βαριά μᾶς πολεμάει,
μέσ στήσ σεντίνας τά νερά εἶν' ἡ βάση
τοῦ καταρτιοῦ, καί τό πανί, σκισμένο,
κουρέλι εἶν' ὄλο·

5

τά σκοινιά ἔχουν λασκάρει...

Μετ. Θρ. Σταύρου

16. Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ

Λαμποκοπᾶ ἀπ' τό χάλκωμα τό μέγα δῶμα κι εἶναι
γιά χάρη τοῦ Ἄρη ὀλη ἡ σκεπή ὁμορφοστολισμένη
μέ περικεφαλαῖες λαμπρές· κι ἀπό ψηλά προσγέρνουν
κάτου ἀλογόφουντες λευκές, στολίδια γιά κεφάλια

Τ' αντρεωμένοι τ' ἄρματα ὄχι πρέπει να ταυλιόνται,
μόν' πρέπει τους στην ἐκείνη κι ἐκεῖ να λειτουρξάνται...

39

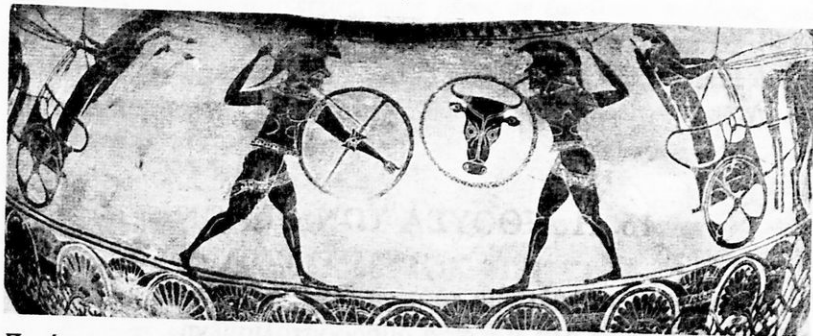
πολεμιστάδων· καί, στητά τριγύρω σέ παλούκια
κρυμμένα, στέκουν χάλκινα καί λαμπερά τουζλούκια
5
όπου εἶναι γιά τά δυνατά βελτόνια φυλαχτάρι,
καί σιδεροπουκάμισα πλεχτά μέ νιό λινάρι
καί κάτου τά βαθουλωτά ριγμένα εἶναι σκουτάρια
καί δίπλα χαλκιδέικα σπαθιά κι ἀναζωστάρια
10
πολλά σιμά τους καί πίο ἐκεῖ πουκάμισα πολέμου.
Αὐτά δέν εἶναι δυνατό νά τ' ἀπολησμονήσω, ✓
γιατί νομίζω πώς αὐτά τήν πρώτη ἔχουν θέση. *Γαβρίλ*

Μετ. Ηλ. Βουτιερίδης

17. Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

Μᾶς ἦρθες ἀπ' τῆς γῆς τήν ἄκρη, μέ ἓνα
σπαθί πού ἔναι χρυσόδετη ἢ λαβή του
καί φιλντισένια, ἀφοῦ, τῆς Βαβυλώνας
βοηθώντας τό λαό σέ πόλεμό τους,
ἓνα ἀντραγάθημα ἔκαμες μεγάλο·
ἓναν ἐχθρό τους, μαχητή γιγάντιο, 5

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Παράσταση μέ σκηνή μονομαχίας δύο πολεμιστῶν· φέρουν δόρυ, θώρακα, κράνος καί ἀσπίδα (Παρίσι, Μουσεῖο Λούβρου).

πού μιά παλάμη τοῦ ἔλειπε νά φτάσει
τίς πέντε πῆχες, σκότωσες στή μάχη
κι ἔτσι ἀπ' τὰ βάσανα ἔσωσες ἐκείνους.

Μετ. Θρ. Σταύρου

18. ΠΟΛΕΜΑ Τ' ΑΓΡΙΟΚΑΙΡΙ

Ἄσπ' ὁ Δίας ρίχνει βροχή, βαρὺς χειμώνας
ἀπὸ τὸν οὐρανό, τὰ ρέματα ἔχουν
παγώσει (καί τὰ δέντρα μὲς στό λόγγο
τό βάρος δέν μποροῦν πιά νά σηκώσουν).

Πολέμα τ' ἀγριοκαίρι· ξύλα ρίχνε
στή φωτιά· βάζε μπόλικο κρασάκι
γλυκόπιστο· καί γέρνε τό κεφάλι
στό μαλακό σου ἀπάνω μαξιλάρι.

5

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

σεντίνα· τό χαμηλότερο μέρος τοῦ καταστρώματος.

χάλκωμα· ὁ χαλκός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶναι κατασκευασμένα τὰ δπλα.

δῶμα· αἶθουσα. Ἡ αἶθουσα τῶν ἄπλων βρισκόταν δίπλα στήν αἶθουσα
πού διασκεδάζαν οἱ ἄνδρες, τὸν **ἀνδρώννα**.

παλούκια· πάσσαλοι, ξύλινα καρφιά μπηγμένα στοὺς τοίχους.

τουζλούκια· περικνημίδες.

βελτόνι· ὅ,τι ρίχνει ὁ ἀντίπαλος, βέλος, βλήμα.

χαλκιδέακα· τὰ ὄρυχεῖα χαλκοῦ πού βρίσκονταν κοντά στήν πόλη (ἀπ'
ὅπου καί τό ὄνομά της, Χαλκίς) ἔδιναν τήν πρώτη ὄλη γιά τήν κατα-
σκευή σπαθιῶν, πού γρήγορα ἔγιναν περιζήτητα.

τό ἀναζωστάρι (= κοντό παντελόνι) καί τό **πουκάμισο πολέμου** (= χι-

τώνιο), από την εποχή των δημικών ήρώων αποτελούσαν μέρος της στολής του πολεμιστή.

τήν πρώτη έχουν θέση· ολόφανερα για τον πολεμικό αγώνα, που (δπου νά 'ναι) θά άρχισει.

πέντε πήγες· περίπου 2.30 μ. (5 × 0,46 μ.).

τά ρέματα· τά τρεχούμενα νερά.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Παρακολουθήστε την ποικιλία ποιητικών τρόπων που ακολουθεί ο Άλκαϊος κάθε φορά:

– Την άλληγορία (στό ποίημα 'Αγριοκαίρι)· Αναζητήστε ομοιότητες στους στ. 210-12 και 247-49 της 'Αντιγόνης (μετ. Ι. Γρυπάρη).

– Την άπλή άπαρίθμηση άντικειμένων (στήν 'Αΐθουσα των δπλων). Ποιό αισθητικό αποτέλεσμα έχει ή άπαρίθμηση αυτή;

– Τή ζωντάνια της περιγραφής, με τή σύλληψη της χαρακτηριστικής λεπτομέρειας. (Έντοπίστε την στά τέσσερα ποιήματά του.)

2. Σέ ποιό ιστορικό πλαίσιο τοποθετούνται τά δύο στασιωτικά ποιήματα του Άλκαίου;

3. Άπό τήν άπαρίθμηση των δπλων άπουσιάζουν τά τόξα και τά άλλα τηλεμάχα δπλα. Γιατί;

4. Άν συγκρίνουμε τόν Άλκαϊο με τόν Άρχίλοχο, έχουμε νά σημειώσουμε ομοιότητες ή διαφορές στά συναισθήματα και τις άντιλήψεις τους. Ποιές;

Σ Α Π Φ Ω

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνίδα ποιήτρια μέ τή μεγαλύτερη φήμη καί τά πλουσιότερα ποιητικά χαρίσματα γεννήθηκε στήν Ἑρεσό τῆς Λέσβου καί ἔζησε τήν ἐποχή τοῦ Πιττακοῦ. Στή Μυτιλήνη εἶχε ἰδρύσει ἕνα εἶδος σχολῆς λυρικήσ ποιήσεως, στήν ὁποία φοιτοῦσαν νέες κοπέλεσ πού προετοιμάζονταν γιά τή μουσική ἐκτέλεση τῶν ᾠδῶν τῆσ. Σημαντικό μέρος τῆσ ζωῆσ τῆσ τό πέρασε στή Σικελία, ἐξόριστη ἀπό τόν Πιττακό, πολέμιο τῆσ ἀριστοκρατικῆσ τάξῆσ, στήν ὁποία ἀνῆκε ἡ ποιήτρια.

Ἀπό τό πλούσιο ἔργο τῆσ μᾶσ ἔχει σωθεῖ πολύ μικρό μέρος, ἀρκετό ὁμως γιά νά δικαιολογήσει τό μεγάλο θαυμασμό πού προκάλεσε σέ ὄλη τήν ἀρχαιότητα (τήν ὀνόμαζαν δέκατη Μούσα). Τά ἰδιαίτερα γνωρίσματα πού δίνουν τήν ἀληθινή εὐγένεια στήν ποίηση τῆσ Σαπφῶσ εἶναι τό ὅτι συμερίζεται εἰλικρινά τά συναισθήματα τοῦ ἄλλου καί ἡ βαθιά αἴσθηση τῆσ ὁμορφιάσ τῆσ φύσῆσ, πού ἀναδίνεται ἀπό κάθε σχεδόν στροφή τῶν ποιημάτων τῆσ.

19. ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Ἐπίκληση Ὅμορφόθρονη ἀθάνατη Ἀφροδίτη,
κῶρη τοῦ Δία, σοῦ δέομαι, δολοπλέχτρα,
μέ πίκρες καί καημούς μή, Δέσποινα,
παιδεύεις τήν ψυχή μου·

Δικαίωση
ἢ
επιφάνεια

μά ἔλα μου, ἂν καί κάποτε, ἀπό πέρα
μακριά, τό κάλεσμά μου δμοι' ἀγρικώντας,
ἦρθες, τό πατρικό παλάτι ἀφήνοντας
καί τό χρυσό σου ἀμάξι

5

ζεύοντας· κι ὁμορφα στρουθιά πετώντας
γοργά στή γῆ σέ φέρανε τή μαύρη
πάν' ἀπ' τόν οὐρανό μέ φτεροκόπημα
πυκνό μέσ στον αἰθέρα·

10

κι ὡς ἔφτασαν ταχιά, χαμογελώντας
μέ τήν ἀθάνατη ὄψη, ὦ μακυρία,
μέ ρώτησες σάν τί καί πάλι νά 'παθα,
τί σέ καλῶ κοντά μου,

15

τί λαχταρᾷ ἡ ψυχὴ μου ἡ φρενιασμένη
τόσο πολύ νά γίνει: — «Ποιόν καί πάλι
θές ἡ Πειθῶ νά φέρει στήν ἀγάπη σου;
Σαπφῶ, ποιός σ' ἀδικαίει;

20

Γιατί ἂν φεύγει, γοργά ἀπό πίσω θά 'ρθει,
κι ἂν δέν παίρνει σου δῶρα, θά σοῦ φέρει·
τῶρ' ἂν δέν σ' ἀγαπάει θά σ' ἀγαπήσει
καί δίχως νά τό θέλει».

ᾠ, ἔλα μου καί τώρα, κι ἀπ' τίς μαῦρες
τίς ἔγνωιες λύσε με, κι ὅ,τι ν' ἀληθέψει
ποθεῖ ἡ ψυχὴ μου τέλεσ' το κι ἀτή σου
σύ γίνε ὁ βοηθός μου.

25

Μετ. Π. Λεκατσᾶς

Σημειώσεις

δολοπλέχτρα· ἐπειδὴ δημιουργεῖ δολοπλοκίες.

ἂν καί κάποτε... ἦρθες· ἡ εὐεργεσία, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, πρέπει νά

ἐπαναλαμβάνεται. Δέ δεσμεύεται ἠθικά μόνο ὁ εὐεργετημένος (μέ τήν εὐγνωμοσύνη) ἀλλά καί ὁ εὐεργέτης.

στρουθιά· τά σπουργίτια, ὅπως καί τά περιστέρια, ἦταν ἱερά πουλιά τῆς Ἐφροδίτης.

Πειθώ· στήν ὑπηρεσία τῆς Ἐφροδίτης ἡ Πειθώ (αὐτή πού ἔχει τήν ἰκανότητα νά πείθει) ὑποκαθιστᾷ τό θεό Ἐρωτα.

ἀτή σου· σύ ἡ ἴδια, ἀπό μόνη σου.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Ὁ ἀρχαῖος κριτικός τῆς λογοτεχνίας Διονύσιος ὁ Ἄλικαρνασσεύς, πού μᾶς διέσωσε ὀλόκληρο τό ποίημα, τό ἀναφέρει ὡς ὑπόδειγμα ἀρμονίας, μέ τό πηγαῖο αἶσθημα, τή σοφή σύνθεσή του, τήν παραστατικότητα τῶν εἰκόνων καί τή χάρη τῆς ἐκφράσεως. Μπορεῖς νά δικαιολογήσεις μερικούς ἀπό τούς χαρακτηρισμούς αὐτούς μέ παραπομπές στό ποίημα;

2. Παρατήρησε τή μετάπτωσή τοῦ λόγου τῆς Ἐφροδίτης ἀπό πλάγιό σέ εὐθύ. Τί πετυχαίνει μ' αὐτό ἡ ποιήτρια;

20. Η ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΗ ΦΙΛΗ

... Συχνά ἀπ' τίς Σάρδεις

σέ μᾶς δῶ πέρα ἡ σκέψη της γυρίζει,

πῶς ζούσαμε μαζί· τί ἐφάνταζες μπροστά της

σάν μιά θεά, κι ἡ πιό τρανή χαρά της

τό δικό σου τραγοῦδι ἦτανε πάντα.

5

Τώρα μέσ στίς Λυδές γυναῖκες ξεχωρίζει,

καθώς σάν πέσει ὁ γήλιος, ἡ σελήνη

ροδοδάχτυλη λάμπει, τ' ἄστρα τ' ἄλλα

σκοτεινιάζοντας, κι ἴδια γύρω ἀφήνει

τό φῶς της ν' ἀπλωθεῖ, πά σ' ἄλμυρά πελάγη

10

καί σέ πολυάνθες χῶρες. Κι ἔχει πύρει

γλυκιά δροσιά νά χύνεται, τά ρόδα

Από την ιστορία του Ελληνικού Έθνους της Εκατοστής Αθηνών Α.Ε.

Ἀριστερά: Ἀπεικόνιση τοῦ Ἄλκαίου καί τῆς Σαφῶς σέ ἀγγειογραφία, 480 π.Χ. περίπου. (Μόναχο, Ἀρχαιολ. Μουσεῖο).

Κάτω: Παράσταση τῆς Σαφῶς σέ ὄδρια τοῦ 5. αἰ. π.Χ. (Ἀθήνα, Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσεῖο).

μοσκοβολοῦν καί τ' ἀπαλό χορτάρι
καί τό τριφύλλι ὀλοῦθε τ' ἀνθισμένο.
Κι ἐκείνη πέρα δῶθε τριγυρίζει
τὴν Ἀθτίδα θυμάμενη· ἡ καρδιά της
ἡ τρυφερή ἀπό πόθο πλημμυρίζει
κι ἀπ' τόν καημό βαραίνει μέσ στά στήθη.
Κι ἐμᾶς τίς δυό φωνάζει, νά βρεθοῦμε κοντά της.
Ὅμως...

15

Μετ. Ι. Θ. Κακριδῆς

Σημειώσεις

Τό ποίημα είναι εμπνευσμένο από τὰ εὐγενικά αἰσθήματα πού συνδέαν τὴ Σαπφώ μὲ τὶς μαθήτριές της καὶ τὶς ἴδιες τὶς μαθήτριες μεταξὺ τους. Εἶναι ἐγκώμιο τῆς ξενιτεμένης Ἀριγνώτας, πού μαζί μὲ τὴν Ἀτθίδα φοιτοῦσε στὴ σχολή τῆς ποιήτριας.

τί ἐφάνταζες· ἡ ποιήτρια ἀπευθύνεται στὴν Ἀτθίδα.

σά μιά θεά· πρώτη φορά συναντήσαμε ὁμοία παρομοίωση στὴν Ὀδύσεια. Θυμάστε σέ ποιά σκηνή;

Θέματα γιὰ μελέτη – Ἐρωτήσεις

Μελετήστε τὴ λειτουργία τῆς παρομοιώσεως, πού κατέχει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ποιήματος. Πῶς ἀπὸ στοιχεῖο ἐξαρτημένο ἀνεξαρτοποιεῖται καὶ ἀποτελεῖ ἐπιβλητική, σχεδόν αὐτόνομη, ποιητικὴ εἰκόνα. Ἐχουμε συναντήσει ἀνάλογα παραδείγματα στὸν Ὅμηρο; Μπορεῖτε νὰ τὰ παρουσιάσετε;

21. ΧΑΡΙΤΩΜΕΝΟ ΔΑΣΟΣ

...Χαριτωμένο δάσος

δλο μηλιές· μέσα οἱ βωμοὶ καπνίζουν
ἀπ' τὸ λιβάνι.

Νερά κατάκρυα ἀνάμεσα στά κλώνια
κελαηδοῦν· ἀπ' τὰ ρόδα γύρω ὁ τόπος
ὀλόσκιατος· βαθύ τὸν ὕπνο χύνουν
τά φύλλα ὡς σειοῦνται.

Στό λιβάδι, ὄπου βόσκουν τά πουλάρια,
οἱ ἀνοιξιάτικοι ἀνθοὶ θρασομανοῦνε·
γλυκό σάν μέλι τὸ ἄνηθο εὐωδιάζει
(καὶ τὸ τριφύλλι).

5

10

47

Ἔλα, Ἀφροδίτη, ἐδῶ στεφανωμένη
νά σμίξεις μέ νερό καί στό τραπέξι
τό νέκταρ νά κεράσεις σέ ποτήρια
μαλαματένια.

15

Μετ. Ι. Θ. Κακριδής

Σημειώσεις

Τό ποίημα δέ σώθηκε ὀλόκληρο. Μποροῦμε νά ἀνασυνθέσουμε ὡς ἐξῆς τό περιεχόμενό του: Περιγράφεται ἡ βραδινή ἀτμόσφαιρα ἐνός ἱεροῦ ἄλσους, ὕστερα ἀπό μιά θερμή μέρα, πού τά κλαδιά τῶν δέντρων, βαριά ἀπό καρπούς, γέρνουν στό ρυάκι.

οἱ βωμοί· καθὼς ἔχουμε νά κάνουμε μέ τέμενος, ὑπαίθριο χῶρο ἀφιερωμένο σέ θεό, δέν ἦταν δυνατό νά λείπουν κτίσματα ἀφιερωμένα στή λατρεία του.

νά σμίξεις μέ νερό τό νέκταρ· ὅπως οἱ θνητοί στόν κρατήρα ἀνακάτευαν τό κρασί μέ νερό γιά νά μήν εἶναι πολύ δυνατό, τό ἴδιο καί οἱ θεοί ἀνακατεύουν τό ποτό τους μέ νερό.

θρασομανοῦν· θάλλουν, κυριαρχοῦν μέ τήν ὀρμητική παρουσία τους.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Νά βρεῖτε ἀνάλογες εἰκόνες στό ἀπόσπασμα **Πειρασμός ἀπό τοὺς Ἐλεύθερους Πολιορκημένους** τοῦ Δ. Σολωμοῦ.
2. Προσέξτε πῶς ἡ εἰκόνα τῆς φύσης, πού κατέχει τό κέντρο τοῦ ποιήματος, πλαισιώνεται ἀπό τήν παρουσία τῆς θεότητας.

22. ΕΧΩ ΜΙΑ ΚΟΡΗΝ ΟΜΟΡΦΗ

Ἔχω μιά κόρην ὀμορφή,
πού μέ τά χρυσολούλουδα
παρόμοια εἶν' ἡ μορφή της.
Ἡ ἀγαπημένη μου ἡ Κλεῖς!

Μέ τή Λυδία δλόκληρη
ἐγώ δέν τήν ἀλλάζω.

Μετ. Ε. Ροῦσσος

23. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΔΕΡΦΟ

Κύπρη μου ἐσύ, κι ἐσεῖς Νηρηίδες, κάντε
γερός ἐδῶ νά μοῦ ῥθει ὁ ἀδερφός μου,
κι ὄσα καλά ἡ καρδιά του λαχταράει
ὄλα νά γίνουν·

τά πρωτινά του λάθη νά τ' ἀφήσει, 5
ἔτσι πού νά ἔναι πιά ἡ χαρά τῶν φίλων
κι ἡ πίκρα τῶν ἐχθρῶν· μά ἐχθρός κανένα
πιά ἄς μή μᾶς γίνει·

κι ἄς τό θελήσει νά ἔχει κι ἡ ἀδερφή του 10
τιμή ἀπ' αὐτόν, καί τά παλιά φαρμάκια,
πού τά φερσίματά του τήν ποτίσαν,
νά ξεχαστοῦνε.

.....
Ἄχ ἄκουσέ με, θεά μου, ἄν σ' ἔχω εὐφράνει
μέ τά τραγούδια· ρίξε στά σκοτάδια
τίς συμφορές, καί κάθε θλίψη διῶξε 15
ἀπό κοντά μας.

Μετ. Θρ. Σταύρου

24. ΣΕ ΑΜΟΥΣΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Ὅταν νεκρή θά κείτεσαι, κανείς μ' ἀγάπη ἐσένα
δέ θά θυμᾶται πιά,

γιατί ποτέ δέ στόλισε τή ζήση σου κανένα

ἀπό τά ρόδα τά πιερικά,

κι ἔτσι ἄσημη κι ὠχρή σκιά ντυμένη τό σκοτάδι

μέσα στούς ἄδοξους νεκρούς θά τριγυρνᾷς στὸν Ἄδη.

5

Μετ. Π. Λεκατσᾶς

Σημειώσεις

Ἡ Κλείς: κόρη τῆς ποιήτριας.

Λυδία: ἀναφέρεται ἡ χώρα αὐτή, γιατί ἦταν περίφημη γιά τά πλούτη της. (Πβ. τό ποίημα **Μακριά ἀπό τά μάτια μου** τοῦ Ἀρχίλοχου —σελ. 23— καί τό γνωστό περιστατικό τοῦ Κροίσου).

Κύπρη μου: ἡ ποιήτρια ἀπευθύνει τήν παράκλησή της στή Γαληναία Ἀφροδίτη.

ἡ χαρά... τῶν ἐχθρῶν: γιά τοὺς ἀρχαίους ἄξιος καί ἐνάρετος ἦταν ὁ ἄντρας πού μπορούσε ὄχι μόνο νά εὐεργετῆ τοὺς φίλους, ἀλλά καί νά βλάπτει τοὺς ἐχθρούς.

ἂν σ' ἔχω εὐφράνα... οἱ θεοὶ εἶχαν ὑποχρέωση νά συντρέχουν τοὺς θνητούς, πού τοὺς ἔκαναν κατά τό παρελθόν κάθε εἶδους λατρευτικές προσφορές. Θυμήσου τοὺς στ. 39-41 τοῦ Α τῆς Ἰλιάδας καί 61-62 τοῦ α τῆς Ὀδύσσειας.

πιερικά: εἶναι τά ρόδα τῶν Πιερίδων, τῶν Μουσῶν (μετωνυμία, ἀντί: πνευματική καλλιέργεια).

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Παρακολουθήστε τήν ποικιλία τῶν αἰσθημάτων τῆς ποιήτριας· ποιές διαφορετικές ἀποχρώσεις διαπιστώνουμε ἀνάμεσα στά ποιήματα **Ἐχω μιά κόρην ὁμορφῆ καί Προσευχή γιά τόν ἀδερφό** καί ποιές διαφορές ἀνάμεσα στήν **Ξενιτεμένη φίλη** καί **Σέ ἄμουση γυναίκα** — Γιατί;

2. Πῶς νιώθει ἡ Σαπφώ τή φύση; Περιγράψτε τίς εἰκόνες τῆς φύσης, πού ἐντοπίζονται στά ποιήματά της.

3. Συγκρίνετε τήν «Προσευχή γιά τόν ἀδερφό» τῆς Σαπφῶς μέ τόν «Γυρισμό τοῦ ἀδερφοῦ» τοῦ Ἀλκαίου.

Σ Ο Λ Ω Ν

Ὁ Σόλων (639-559 π.Χ.) δέ στάθηκε μόνο ὁ μέγας πολιτικός καί νομοθέτης, ἀλλά καί ὁ πρῶτος Ἀθηναῖος ποιητής. Τήν ποίησιν τή χρησιμοποίησε τό πῶς πολὺ γιά νά διατυπώσει τίς πολιτικές του σκέψεις, ὅπως οἱ μεταγενέστεροί του πολιτικοὶ δημοσίευαν τοὺς ρητορικοὺς λόγους τους. Μὲ τήν πολεμική του ἐλεγεία **Σαλαμίς** θέλησε νά διεγείρει τόν πατριωτισμό τῶν συμπολιτῶν του γιά νά ξαναπάρουν τή Σαλαμίνα, πού τή διεκδικούσαν ἀπό τοὺς Μεγαρεῖς, ὅπως σέ ἀνάλογες περιστάσεις εἶχε κάνει ὁ Τυρταῖος μέ τίς ἐλεγείες του. Ἄλλα ἀποσπάσματα τοῦ Σόλωνα ἐκφράζουν τίς σκέψεις του γιά τή ζωὴ καί τή μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου ἢ παροτρύνουν τοὺς πολῖτες σέ ὁμόνοια καί νομιμοφροσύνη, ἐνῶ σέ ἄλλα ποιήματα ὁ νομοθέτης λογοδοτεῖ γιά τό ἔργο του ἢ ἀπαντᾷ σέ ἐπικρίσεις. (Γιά τή ζωὴ, τό ἔργο καί τὰ ταξίδια τοῦ Σόλωνα βλ. Πλουτάρχου **Σόλων** στό διδακτικό βιβλίό τῆς Β' Γυμνασίου.)

† 25. EYNOMIA

Τοῦτα ἡ ψυχὴ μου νά τά πῶ μοῦ λέει στοὺς Ἀθηναίους:

Μύριες στήν πόλιν συμφορὰς ἢ ἀνομία γεννάει,
ἐνῶ ὁμορφὰ δλα κι εὐτακτὰ ἢ εὐνομία τά κάνει
καί τῶν ἀδίκων καί κακῶν δένει συχνά τά χέρια.
Τ' ἄγρια γλυκαίνει, σταματᾷ τόν κόρο, ταπεινώνει
τόν ἀνομο, καί τοὺς βλαστοὺς ξεραίνει τῆς κακίας,
βρίσκει ποῦ κρύβεται ἀδικο, τήν περηφάνια ρίχνει,
πνίγει τήν κάθε ἐξέγερση, πνίγει καί τῆς διχόνοιας

5

Μετ. I. A. Θωμόπουλος

Σημειώσεις

Οἱ στίχοι αὐτοί εἶναι τό τελευταῖο τμήμα μιᾶς ἐλεγείας τοῦ Σόλωνα. Τὴν ἐλεγεία αὐτὴ τὴν ἔγραψε ὁ Σόλων μέ ἀφορμὴ τὴν κοινωνικὴ ἀναταραχὴ πού ὑπῆρχε στὴν Ἀθήνα, πρὶν ὁ ἴδιος ὀνομαστεῖ «διαλλακτῆς». Οἱ εὐγενεῖς ἤθελαν νά εἶναι μόνοι κύριοι τῆς γῆς καί τῆς ἐξουσίας, ἐνῶ οἱ δημαγωγοὶ ἤθελαν νά ἐκμεταλλευστοῦν τὴν ἀθλιότητα τῶν φτωχῶν καί τῶν ἀκτημόνων γιὰ νά γίνουν τύραννοι. Ὁ Σόλων συμβουλεύει τοὺς συμπολίτες του νά μὴν κατατρίβονται σέ μία τυφλὴ σύγκρουση συμφερόντων, πού θά κατάστρεφε τὴν πόλη. Καί «τὴ μεγάλη προειδοποίηση» τοῦ Σόλωνα, ὅπως χαρακτηρίστηκε τό ποίημα αὐτό, κλείνει μέ τὴν περιγραφὴ τῶν ἀγαθῶν τῆς Εὐνομίας, πού παραθέσαμε. Τὴν Εὐνομία τὴ βλέπει ὁ Σόλων σάν Θεά πού ἡ δύναμή της ἐκδηλώνεται μέ τὴν κοινωνικὴ εἰρήνη καί ἀρμονία. (Εἶναι ἐδῶ σύμφωνος καί μέ τό μῦθο κατὰ τόν ὁποῖο ἡ Εὐνομία εἶναι θεά, μία ἀπό τίς τρεῖς ἾΩρες, κόρη τοῦ Δία καί τῆς Θέμιδας καί ἀδερφή τῆς Δίκης καί τῆς Εἰρήνης.)

Θέματα γιὰ μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Τά ἀγαθὰ τῆς Εὐνομίας ὅπως τά βλέπει ὁ Σόλων στὴν ἐλεγεία του.
2. Νά μελετηθεῖ ὁ μῦθος ὁ σχετικὸς μέ τίς ἾΩρες.

26. Η ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ

Ἀπό ἓνα σύννεφο πέφτει μέ ὄρμη καί χαλάζι καί χιόνι,
ἀπ' ἀστραψιά λαμπερὴ ξάφνω ξεσπᾶ μιὰ βροντὴ·
ἔτσι χαλιέται ἀπ' ἀνθρώπους τρανοὺς ἓνα κράτος, καί πέφτει
ἀπ' ἀμυαλιά του ὁ λαός σ' ἐνός μονάρχη σκλαβιά·

δταν πολὺ θά ὑψωθεῖ, δέν εἶν' εὐκολο πιά νά τόν ρίξεις· 5
πρέπει ἀπ' τήν πρώτη στιγμή νά 'χουμε σέ ὅλα τό νοῦ.

.....

Ἄπό δική σας δειλία κι ἀμυαλιά σᾶς χτυποῦν οἱ φουρτοῦνες·
ὄχι μομφές στους θεούς· δέν εἶναι φταίχτες· ἐσεῖς
οἱ ἴδιοι ἀρματώσατε τούτους ἐδῶ καί τρανέψανε τόσο· 10
ἔτσι, ἀπ' αὐτά, στήν πικρή πέσατε τώρα σκλαβιά·
ἴδια ἀλεπού πονηρά περπατάει ὁ καθένας σας χῶρια,
μά ὅλοι σάν πᾶτε μαζί, τότε σᾶς πᾶνει ἀμυαλιά·
οἱ γαλιφιές σᾶς πλανεύουν καί δίνετε πίστη στά λόγια,
δμως καμιά προσοχή στά ἔργα δέ δίνετ' ἐσεῖς.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

τούτους ἐδῶ· τόν Πεισίστρατο καί τούς ἀνθρώπους του, πού οἱ Ἄθη-
ναῖοι τούς ἄφησαν νά ἐξοπλιστοῦν καί ν' ἀποκτήσουν δύναμη.
γαλιφιές· καλοπιάσματα, κολακειές.

1. Ὁ Σόλων εἶχε ἐπισημάνει πολλές φορές στους συμπολίτες του τόν
κίνδυνο τῆς τυραννίας. Θεωροῦσε αἰτία τῆς τῆ συγκέντρωση τῆς πολι-
τικῆς δυνάμεως στά χέρια ἑνός ἀνθρώπου. Τό πρῶτο κομμάτι ἀπό τό
ποίημα αὐτό τό ἔγραψε, σύμφωνα μέ ἀρχαία μαρτυρία, ὁ Σόλων προ-
βλέποντας τήν τυραννία τοῦ Πεισίστρατου. Ἐνῶ τό δεύτερο, δταν οἱ
προβλέψεις του εἶχαν ἐπαληθευτεῖ.

2. Ὅπως στήν πορεία τῶν φυσικῶν γεγονότων ὑπάρχει κάποια τάξη,
κάποιος νόμος πού συνδέει τήν αἰτία καί τό ἀποτέλεσμα, ἔτσι ὑπάρχει
καί ἕνας νόμος στήν κοινωνική τάξη, φαίνεται νά διδάσκει ἐδῶ ὁ Σό-
λων. Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι περίπου τήν ἴδια ἐποχή στήν Ἰωνία οἱ φυσικοὶ
φιλόσοφοι Θαλῆς καί Ἀναξίμανδρος προσπαθοῦν νά συλλάβουν καί
νά διατυπώσουν κάποιο σταθερό νόμο μέσα στήν ἀδιάκοπη ἀλλαγὴ
πού ὑπάρχει στή φύση.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Νά διαβαστεῖ ἀπό τόν Πλούταρχο τό κομμάτι τό σχετικό μέ τά γε-

γονότα πού ἔφεραν τόν Πεισίστρατο στήν ἐξουσία καί μέ τή στάση τοῦ Σόλωνα ἀπέναντι στόν τύραννο (Πλουτάρχου Σόλων κεφ. 29-30).

2. Στίχος 7: **ὄχι μομφές στούς θεούς.** Ὑπάρχει διαφορά ἀντιλήψεων ἀνάμεσα στό Σόλωνα καί στόν Ὅμηρο σχετικά μέ τήν ἐπέμβαση τῶν θεῶν στά ἀνθρώπινα;

27. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΗ

Σάν ποιό ἄφησα στή μέση ἀπ' ὄσα μ' ἔκαμαν
νά συγκαλέσω τό λαό σέ σύναξη;
Μπρός στοῦ Καιροῦ τό δικαστήριο μάρτυρα
ἄριστον ἔχω τήν τρανή μητέρα ἐγώ
τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, τούτη δῶ τή μαύρη Γῆ, 5
πού πάνωθι της πέτρες σήκωσα πολλές,
χρεῶν σημάδια· σκλάβα πρῶτα αὐτή ἔτανε
καί τώρα λεύτερη εἶναι. Κι Ἀθηναίους πολλούς,
πού δίκια ἤ ἄδικα εἶχαν πουληθεῖ μακριά,
στή θεόχτιστη πατρίδα τοῦς ξανάφερα· 10
ἄλλοι, πού χρέη ἀβάσταχτα τοῦς πιέζανε,
μόνοι εἶχαν φύγει καί, γυρνώντας δῶ κι ἐκεῖ,
τήν ἀττική τους γλώσσα εἶχαν ξεχάσει πιά,
κι ἀπ' τῆς σκλαβιάς ἄλλοι ὑποφέρον τήν ντροπή
ἐδῶ στόν τόπο, μπρός στό ἀγρίεμα τρέμοντας 15
τῶν ἀφεντάδων. Ὅλους τοῦς λευτέρωσα.
Καί βία μαζί καί δίκιο συνταιριάζοντας
τά ἔφερα τοῦτα ἐγώ ὡς τήν ἄκρη, δυνατά,
ἔτσι ὅπως εἶχα τάξει. Νόμους ὄρισα
ἴδιους γιά τοῦς μεγάλους καί γιά τοῦς μικρούς 20
τό δίκιο δρόμο στόν καθένα δείχνοντας.
Ἄν τή βουκέντρα κάποιος ἄλλος ἐπιανε,
ἄνθρωπος φιλοχρήματος, κακόβουλος,
ἀντίς γιά μέ, τό λαό δέ θά τόν δάμαζε·
γιατί ἂν παραδεχόμεν ὄσα θ' ἄρεσε 25
σ' αὐτούς ἐδῶ νά πάθουνε οἱ ἀντίπαλοι
κι ὄσα γιά τούτους βάζαν οἱ ἄλλοι μέ τό νοῦ,

ἡ πόλη ἀπ' ἄντρες πλῆθος θά 'μενε ὄρφανή.
Γι' αὐτό ἄμυνα κρατοῦσα ἀπ' ὄλες τίς μεριές,
λύκος ζωσμένος ἀπό σκυλολόι πυκνό.

30

.....

Καί στο λαό ἐγώ λέω, ἄν πρέπει νά τά πῶ
ἐξω ἀπ' τά δόντια: αὐτά πού τώρα ἀπόχτησαν
οὔτε καί στ' ὄνειρό τους δέ θά τά 'βλεπαν.

.....

᾽Όσο γιά τούς μεγάλους καί τούς δυνατούς,
πρέπει νά μέ δσξάζουν καί νά μ' ἀγαποῦν·
τ' ἀξίωμα τοῦτο ἄν κάποιος ἄλλος τό·παιρνε,
νά συγκρατήσῃ δέ θά μπόρειε τό λαό
καί δέ θά σταματοῦσε, ὦσπου, ταραζοντας
τό γάλα, θά 'βγαζε ὄλο τό καϊμάκι του·
ἐγώ ὄμως μέσ στή μέση στάθηκα τῶν δυό
μερίδων, σύνορό τους.

35

40

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Τό πιό προσωπικό ἀπό τά ποιήματα τοῦ Σόλωνα εἶναι τό ἱαμβικό αὐτό ἀπόσπασμα. Κι ἐδῶ ὁ ποιητής μιλάει γιά λογαριασμό του καί κάνει ἀπολογισμό τοῦ ἔργου του «στό δικαστήριο τοῦ Χρόνου».

στ. 1-2. Σάν ποιό κτλ· Δέν ἄφησα στή μέση κανένα ἀπό τά ζητήματα γιά τά ὁποῖα συγκάλεσα τό λαό νά τόν συμφιλώσω, δέν ἀποσύρθηκα ἀπό τήν ἐξουσία πρίν συμφιλώσω τό λαό.

στ. 5. Γῆ (Γαῖα)· Κατά τόν Ἑσίοδο ἡ Γαῖα ἦταν ἡ πρώτη θεά πού παρουσιάστηκε μετά τό Χάος. Μέ σύζυγο τόν Οὐρανό γέννησε τούς Τιτάνες, τούς Κύκλωπες καί τούς Ἑκατόγχειρες καθώς καί ἄλλες θεότητες σύμφωνα μέ διάφορους μύθους. Προσωποποίηση τῆς γῆς, ἡ Γαῖα θεωρήθηκε γενικά μητέρα τῶν θεῶν καί τῶν ἀνθρώπων καί λατρεύτηκε μέ ποικίλους τρόπους. Τῆ Γῆ ἐπικαλοῦνταν συνήθως ὄσοι ὄρκιζονταν, καί ὄχι μόνο οἱ ἀνθρώποι, ὄπως ἐδῶ ὁ Σόλων, ἀλλά καί οἱ θεοί καί οἱ ἥρωες, ὄπως βλέπουμε στόν ᾽Όμηρο.

στ. 6. πέτρες σήκωσα· πέτρες (ἀρχ. **ὄροι**), πέτρινες πλάκες στημένες

55

στά χωράφια με ἐπιγραφές πού δήλωναν ὅτι ἦταν ὑποθηκευμένα.

στ. 10. μόνοι εἶχαν φύγει. «εἶχαν γίνει φυγόδοικοι, ἐπειδὴ χρωστοῦσαν» (Πλουτ. Σόλων, κεφ. 15,6).

στ. 6-16. Αὐτή ἦταν ἡ **σεισάχθεια**, δηλ. ἡ διαγραφή τῶν χρεῶν καί ἡ ἀπαγόρευση τοῦ δανεισμοῦ μέ ἐνέχυρο τό ἀνθρώπινο σῶμα. Βλέπε πιά λεπτομερειακά Πλουτ. Σόλων κεφ. 15.

στ. 22. βουκέντρα. ραβδί μέ σιδερένια μύτη στό ἄκρο μέ τήν ὁποία ὁ ζευγάς κεντᾶ τά βόδια γιά νά βαδίζουν πιά γρήγορα. Ἐδῶ ἡ χρήση εἶναι μεταφορική.

στ. 25-30. «Δέν ἱκανοποίησε ὥστόσο ὁ Σόλων κανέναν, ἀλλά δυσσάρεστησε καί τούς πλουσίους μέ τή διαγραφή τῶν χρεῶν καί πιά πολύ τούς φτωχοῦς, ἐπειδὴ δέν ξαναμοίρασε τή γῆ». (Πλουτ. Σόλων κεφ. 16,1 καί πιά κάτω γιά ἄλλα μέτρα.)

στ. 38. Θά κοίταζε δηλ. ἀπό τήν ἀναταραχή πού θά δημιουργοῦσε νά βγεῖ κερδισμένος ὁ ἴδιος.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ποιό σκοπό ἔχει ἐδῶ ἡ ποίηση τοῦ Σόλωνα;
2. Ποιές εἶναι οἱ ζωηρότερες εἰκόνες στό ποίημα;
3. Πῶς βλέπει τά δικαιώματα τῶν πολιτῶν ὁ Σόλων;
4. Νά μελετηθεῖ ἡ πολιτική καί ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνα στά κεφ. 14-19 τοῦ βίου τοῦ Σόλωνα ἀπό τόν Πλούταρχο καί νά βρεθοῦν στό ποίημα τά κύρια σημεῖα τῆς συμφιλιωτικῆς πολιτικῆς πού ἀκολούθησε.

ΣΙΜΩΝΙΔΗΣ Ο ΚΕΙΟΣ

Ὁ Σιμωνίδης ἀπὸ τὴν Κέα ἐξῆσε ἀπὸ τὸ 556 ἕως τὸ 468 π.Χ. καὶ στάθηκε ἀπὸ τοὺς πρῶ ἐπιφανεῖς λυρικοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Πολλὰ χρόνια τῆς ζωῆς του τὰ πέρασε στὶς αὐλές τῶν τυράννων ἢ τῶν βασιλιάδων διάφορων ἐλληνικῶν πόλεων γράφοντας ποιήματα μέ ἀμοιβή. Φιλοξενήθηκε ἀπὸ τοὺς Πεισιστρατίδες στὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀλευάδες καὶ τοὺς Σκοπάδες στὴ Θεσσαλία. Στὴν Ἀθήνα, ὅπου ζοῦσε στὰ χρόνια τῶν Περσικῶν πολέμων, ἔγραψε τίς φημισμένες ἐλεγείες του καθὼς καὶ τὰ ἐπιγράμματα του γιὰ τοὺς νεκροὺς τοῦ πολέμου. Δέχθηκε τότε πολλὰ τιμὰς καὶ ἀκόμη κέρδισε τὴ φιλία τοῦ Θεμιστοκλῆ. Στὰ 476 π.Χ. καλεσμένος ἀπὸ τὸν τύραννο τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνα πῆγε στὴ Σικελία. Ἐκεῖ κατάφερε νὰ συμφιλιώσει τὸν Ἰέρωνα μέ τὸ Θήρωνα, τὸν τύραννο τοῦ Ἀκράγαντα, πού ἦταν ἔτοιμοι νὰ συγκρουστοῦν. Πέθανε στὸ νησί αὐτὸ τὸ 468 π.Χ. σὲ βαθιὰ γεράματα. Τὸ ἔργο του ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἓνα πολὺ μικρὸ μέρος σώζεται, περιλάμβανε ὕμνους, ἐγκώμια, θρήνους, ἐπινίκια, ἐλεγείες, ἐπιγράμματα καὶ ἄλλα. Ἡ ποίησή του, πού γενικά εἶχε κέντρο τὸν ἄνθρωπο, διαδόθηκε πάρα πολὺ καὶ ἔγινε πανελλήνια. Ὁ Πλάτων τὸν κατὰτάσσει στοὺς ἐφτά σοφοὺς.

28. Η ΑΡΕΤΗ

Ἐνας λόγος λέει: Σὲ βράχια
ἢ Ἀρετὴ δυσκολοπάτητα φωλιάζει
κι ἓναν τόπο θεῖο καὶ πάναγνο ἀφεντεύει·
δὲν μποροῦν τοῦ καθενὸς θνητοῦ τὰ μάτια

νά τή δοῦν· τήν ἀντικρίζει μόνο ἐκεῖνος
πού ἀπό μέσα του ὁ ἰδρώτας, σπαραγμός
τῆς καρδιάς του, θ' ἀναβρῦσει,
μόνο ἐκεῖνος πού ὡς τ' ἀκρόκορφο θά φτάσει
τῆς ἀντρείας.

5

Μετ. Θρ. Σταύρου

29. ΕΚΕΙΝΩΝ ΠΟΥ ΣΚΟΤΩΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

Ἐκείνων πού σκοτώθηκαν στίς Θερμοπύλες
ἔνδοξη ἢ τύχη, ὠραῖος ὁ θάνατός τους,
κι ὁ τάφος τους βωμός·

ἀνάμνηση τούς πρέπει καί ὄχι γόοι
κι ἐγκώμιο εἶναι γι' αὐτούς τό μοιρολόι.

5

Τέτοιος ἐντάφιος στολισμός
ποτέ τή λάμψη δέ θά χάσει

ἀπ' τόν καιρό τόν παντοδαμαστή
κι οὔτε σκουριά ποτέ θά τόν σκεπάσει.

Στό μνήμα τῶν ἀντρείων ἐτοῦτο τό ἱερό
ἢ δόξα τῆς Ἑλλάδας ἔχει θρονιαστεῖ
τό μαρτυρᾶ κι ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης ὁ Λεωνίδας,
πού ἀφήνει

10

στολίδι πίσω του ἀρετῆς τρανό
κι ἓνα ὄνομα πού ἀμάραντο θά μείνει.

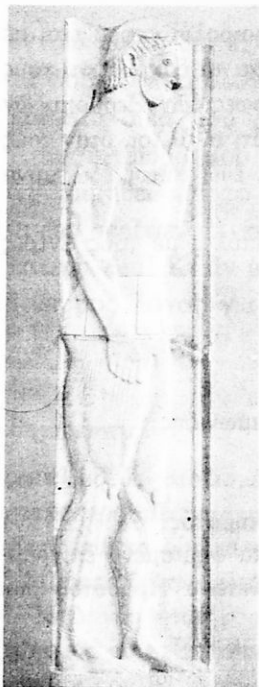
15

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Ἄπ. 28

Ἡ Ἀρετή παρουσιάζεται στό ποίημα τοῦ Σιμωνίδη ὡς θεά, πού κα-
τοικεῖ σέ κάποιο ἱερό βουνό. Σκοπός τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ν'

Άριστερά: 'Επιτόμβια αρχαϊκή στήλη του 'Αριστίωνος, έργο του γλύπτη 'Αριστοκλή ('Αθήναι, Έθν. 'Αρχαιολογικό Μουσείο).

Έπάνω: 'Αθηναϊός όπλίτης του τέλους του 6. αϊ. π.Χ. Γραπτή πλάκα από την 'Ακρόπολη (Μουσείο 'Ακροπόλεως).

άνεβουδν ώς εκεί ψηλά γιά νά τή δοϋν μέ τά μάτια τους, δηλαδή νά φτάσουν στήν άρετή. Τό σκοπό δμως αυτό τόν πετυχαίνουν λίγοι. 'Η εικόνα πού χρησιμοποιεί στό μικρό μύθο του ό ποιητής είναι παρμένη από τόν 'Ησίοδο ('Εργα και 'Ημέραι 289-292).

'Απ. 29

'Όσοι σκοτώθηκαν κατά τούς Περσικούς πολέμους θεωρήθηκαν λίγο άργότερα ήρωες, χτίστηκαν μάλιστα και βωμοί γιά τή λατρεία τους.

'Ό Σιμωνίδης δμνησε σέ πολλά ποιήματά του και σέ διάφορες περιστάσεις αυτούς πού άγωνίστηκαν ή πού πέθαναν πολεμώντας. Τό άπόσπασμα αυτό (ιδιαιτέρα χαρακτηριστικό γιά τή συντομία, τό καθαρό νόημα και τήν εδγένειά του), άνήκει ίσως σέ ποίημα πού γράφτηκε μέ τήν ευκαιρία κάποιου έορτασμού ή τελετής γιά τούς πεσόντες στίς Θερμοπύλες. Οι τελετές αυτές μπορούσαν νά γίνουν στους πραγματικούς τάφους ή και σέ κάποιο μνημείο ή κενοτάφιο, όπως φαίνεται νά έγινε σ' αυτή τήν περίπτωση.

στ. 4-5. γόοι. εἶναι θρηῖνοι μέ λυγμούς, ἐνῶ τό **μοιρολόι** ἐκφράζεται μέ λυπητερά λόγια. Οἱ δύο στίχοι θέλουν νά ποῦν ὅτι τά δάκρυα καί τοὺς λυγμούς μας τά χρειάζονται οἱ ἄλλοι, ἐνῶ οἱ ἥρωες τῶν Θερμοπυλῶν χρειάζονται μόνο νά τοὺς θυμόμαστε. Κι ἀκόμα ὅτι οἱ ἄλλοι, ὅταν τοὺς μοιρολογοῦμε, ἔχουν ἀνάγκη τῆ συμπόνια μας, ἐνῶ αὐτοὶ ἐδῶ μόνο τόν ἐπαινό μας.

στ. 12. ὁ Λεωνίδα, πού εἶχε ταφεῖ στίς Θερμοπύλες μέ τοὺς ἄντρες του, συμβολίζει τῆ θυσία ὄλων.

Θέματα γιά μελέτη -- Ἐρωτήσεις

Ἄπ. 28.

1. Πῶς βλέπουν τό ἴδιο θέμα ὁ Ἡσίοδος καί ὁ Σιμωνίδης;

Ἄπ. 29.

2. Ποιές ἀρετές βρίσκετε στό ποίημα αὐτό;

3. Ποιοὶ στίχοι ἐκφράζουν τήν κύρια ἰδέα τοῦ ποιήματος;

4. Νά μελετηθοῦν καί νά παραλληλιστοῦν καί τά φημισμένα ἐπιγράμματα τοῦ Σιμωνίδη γιά τοὺς πεσόντες, πού παραθέτει ὁ **Ἡρόδοτος** (διδ. βιβλίο Α' Γυμνασίου, σελ. 105-106).

30. ΔΑΝΑΗ ΚΑΙ ΠΕΡΣΕΑΣ

Κι ὡς ὁ ἄνεμος δυνάμωνε κι ἡ θάλασσα

φουρτούνιαζε, τά γόνατά της λύθησαν

στό ξομπλιαστό σκαφίδι μέσα ἀπό τό φόβο.

Μέ ὑγρά ἀπό τά δάκρυα μάγουλα τό χέρι της

ἔβαλε γύρω ἀπό τόν Περσέα καί τοῦ ἴπε: Γιέ μου,

καημό πού νιώθω! Ὅμως ἐσύ κειμᾶσαι!

Πά' στ' ἄχαρα σανίδια αὐτά ἡ μικρούλα σου

καρδιά γαλήνια ὑπνώνει. Ξαπλωμένο

μοῦ λάμπεις στό βαθύ σκοτάδι μέσα

καί στή νυχτιά τῆ χαλκοκαρφοπλούμιστη.

Περνᾶ τοῦ ἀνέμου ὁ βόγκος κι ἡ ἄχνη τοῦ κυμάτου

ἀπ' τά μαλλιά σου ἀπάνω, ὅμως ἐσύ, ὡς πλαγιάζει

σέ πορφυρά στρωσίδια τό γλυκό σου πρόσωπο,

ἔγνοια καμιά δέν ἔχεις. Ἄν φοβόσουν
τά φοβερά πού ὀλόγυρα μᾶς ζώνουν, 15
καί στά δικά μου λόγια θά ἴστηνες τ' αὐτί σου.
Κοιμοῦ, μωρό μου ἐσύ, μ' ἄς κοιμηθεῖ κι ἡ θάλασσα,
ἄς κοιμηθεῖ καί τό κακό τό ἀβάσταγο
κι ἄς στρέψει σέ καλό ἀπ' τό χέρι σου
πατέρα Δία! Κι ἄν μοῦ φύγει τώρα 20
ξέθαρρος λόγος γιά ἄδικος, συμπάθα με!

Μετ. Ι.Θ. Κακριδῆς

Σημειώσεις

Ξομπλιαστός· στολισμένος

χαλκοκαρφοπλούμιστη· στολισμένη μέ χάλκινα καρφιά. Μέ τό σύνθετο αὐτό ἐπίθετο δίνεται ἡ εἰκόνα τοῦ ἑναστρου οὐρανοῦ.

ξέθαρρος· ξεθαρρεμένος, μέ περισσότερο θάρρος ἀπό ὅσο πρέπει.

Ἡ Δανάη ἦταν κόρη τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἄργους Ἀκρίσιου. Κάποιοι χρησμός πού εἶχε πάρει ὁ βασιλιάς ἔλεγε ὅτι ὁ γιός πού θ' ἀποκοῦσε ἡ κόρη του θά γινόταν αἰτία τοῦ θανάτου του. Γι' αὐτό φυλάκισε τή Δανάη σ' ἓνα χάλκινο ὑπόγειο διαμέρισμα. Ὁ Δίας ὁμως, πού μαγεύτηκε ἀπό τήν ὀμορφιά τῆς κόρης μεταμορφώθηκε σέ χρυσή βροχή κι ἔτσι πέρασε ἀπό τή στέγη στή φυλακή της. Ἀπό τόν ἔρωτα αὐτόν γεννήθηκε ὁ Περσεύς. Φοβισμένος ἀπό τό χρησμό ὁ Ἀκρίσιος ἔκλεισε τή Δανάη καί τό γιό της σέ μία κιβωτό καί τούς ἔριξε στή θάλασσα γιά νά βροῦν τό θάνατο. Τά κύματα ἔφεραν τήν κιβωτό στή Σέριφο καί ἡ Δανάη μέ τό παιδί της σώθηκαν.

Ὁ Σιμωνίδης φαντάζεται τήν κόρη μέ τό νεογέννητο μωρό της μέσα στήν κιβωτό.

Τό ποίημα εἶναι ἀπό τά πύο σπουδαῖα ἀποσπάσματα πού μᾶς δείχνουν τή μεγάλη τέχνη τοῦ Σιμωνίδη. Πολλά στοιχεῖα κάνουν τό κομμάτι ιδιαίτερα παραστατικό καί χαριτωμένο ὅπως εἶναι: α) Ὁ εὐθύς λόγος, πού κάνει τούς στίχους περισσότερο δραματικούς. β) Τό γεγονός ὅτι ἡ μυθική μορφή τῆς Δανάης γίνεται ἀνθρώπινη: ἡ Δανάη παρουσιάζεται σάν μία γυναίκα πού κινδυνεύει μαζί μέ τό παιδί της. γ) Τό ζωντανό ὕφος τοῦ ποιήματος.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Πώς δίνεται η μορφή της Δανάης από το Σιμωνίδη;
2. Ποιές αντιθέσεις υπάρχουν και τί προσφέρουν στο ποίημα;
3. Ποιά διαφορά υπάρχει στο ύφος ανάμεσα στη Δανάη και στο προηγούμενο ποίημα για τους νεκρούς των Θερμοπυλών;

Μουσική δι- + Μουσική
(α)λλόπη (επ. ποίηση)
Μεγρομένη (τραγωδία)
Κλειώ (Ιστορία)
Τερψιχόρη (χορός)

Θάλεια (μυρωδιά)
Πορσύρνια (επ. ποίηση)
Ερατώ (μυθολογία)
Ουρανία (αστρονομία)
(→ Τέρπη (μουσική))

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

Ο Πίνδαρος (518-438 π.Χ.) γεννήθηκε στη Βοιωτία (στην κώμη Κυνός Κεφαλές), σπούδασε στην Αθήνα και έζησε στη Θήβα. Είναι ο κορυφαίος δημιουργός της χορικής ποιήσεως, της οποίας καλλιέργησε όλα τα είδη: ύμνους, παιάνες, θρήνους κτλ. Είναι ο μοναδικός λυρικός ποιητής που η παράδοση έσωσε μεγάλο μέρος του έργου του. Η ποίησή του χαρακτηρίζεται από έκθαμβωτικές μεταφορές, έκφραστικότερες περιφράσεις και λεξιλόγιο προσωπικό που καταπλήσσει. Την πανελλήνια φήμη του τη χρωστά κυρίως στους επίνικους του, χορικά άσματα που αφιέρωσε στους νικητές των πανελληνίων αθλητικών αγώνων: η νίκη τους γιορταζόταν από έναν ομαδικό χορό στην πατρίδα τους, που τον οργάνωνε συνήθως ο Πίνδαρος, ύστερα από παραγγελία τις πιο πολλές φορές, με ποιητικό λόγο, μουσική, ρυθμό, χορευτικό βηματισμό.

Τό θαυμασμό που έτρεφε ο αρχαίος κόσμος για τό έργο του τον διατυπώνει επιγραμματικά ο Λατίνος ποιητής Όράτιος μέ τους στίχους του: "Όποιος βάζει στό νοῦ του νά ξεπεράσει τόν Πίνδαρο, στηρίζεται σέ κεροκόλλητα φτερά, φτιαγμένα από τό Δαίδαλο· ή μοίρα του είναι νά δώσει τ' όνομά του σέ πέλαγο μέ διάφανα νερά".

31. ΠΡΩΤΟΣ ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΣ

Στόν Ίέρωνα τόν Αίτναϊο που νίκησε σέ άρματοδρομία

α) Η δύναμη της μουσικής

Χρυσή κιθάρα, που 'χει ο Απόλλωνας
μέ τις όμορφοπλέξουδες τις Μούσες κοινό κτήμα,

στό πρόσταγμά σου ὑπάκουο
 τῶν χορευτῶν τό βῆμα
 ἀνοίγει τή χαρούμενη γιορτή
 καί τά σημάδια σου ἀκλουθοῦν
 πιστά οἱ τραγουδιστάδες,
 δταν, τρεμάμενη κάνεις ἀρχή
 στά προανακρούσματά σου,
 πού τό χορό ὀδηγοῦν. 5
 10
 Σύ καί τοῦ φοβεροῦ τοῦ κεραυνοῦ
 τήν ἄφθαρτη φωτιά τή σβήνεις
 καί πάνω στοῦ Διός τό σκῆπτρο ὁ ἀετός
 λαγιάζει, τῶν πουλιῶν ὁ βασιλιάς,
 μέ κρεμαστές τίς γοργοτέρουγές του
 ἀπό τή μιά κι ἄλλη μεριά. 15

Καί γύρω ἀπ' τό κεφάλι του τό ἀγκυλωτό
 τοῦ ἄπλωσες σύγγεφο σκοτεινωπό,
 γλυκό τῶν βλέφαρῶν του κλειῖστρο,
 καί, ὑπνοπαρμένος, δῶ καί κεῖ 20
 τή ράχη του ἀεροζυγιάζει τή χυτή
 ἀπό τή δύναμή σου δαμασμένος.
 Γιατ' ὡς κι ὁ ἄγριος ὁ Ἄρης, τήν τραχιά
 τῶν κονταριῶν ἀφήνοντας τή βράση,
 μέ τίς γητειές σου τήν καρδιά του γαληνεύει 25
 κι οἱ σαῖτιές σου τῶν θεῶν εὐφραίνουν τήν ψυχή
 χάρη στοῦ Φοίβου τή σοφή
 καί τῶν βαθύκολπων Μουσῶν τήν τέχνη.

β) Ἡ τιμωρία τοῦ Τυφῶνα

Μά ὅποιον ὁ Δίας δέν ἀγαπᾶ, ταραζεται 30
 τῶν Πιερίδων τή φωνή ν' ἀκούει
 στήν ἄμετρη τή θάλασσα καί στή στεριά,
 καθώς ὅπου στά Τάρταρα τ' ἀσβολερά
 κείται, τῶν θεῶν ὁ μισημένος
 Τυφῶνας, μέ τίς ἑκατό τίς κεφαλές, 35

πού οί Ξακουστές τόν θρέψανε τῆς Κιλικίας σπηλιές
ἕναν καιρό· μά τώρα
οί ὄχτες οί κυματόζωστες στήν Κύμη ἐκεῖ ψηλά
κι ἡ Σικελία τοῦ κάθονται
πάνω στά στήθια τά δασιά 40
ἐνῶ ἡ οὐρανοστήριχτη κολόνα
ἡ Αἴτνα ἡ χιονόδαρτη τόν συκρατᾶ,
πού θρέφει ὄλοχρονίς κρουσταλλά χιόνια.

Μ' ἀπό τά σπλάχνα της ἀγνότατες
ξεχύνονται πηγές φωτιάς ἀκράτης, 45
πού οί ποταμοί της ἀναδίνουν στρόβιλους καπνοῦ
πυρόξανθου τίς μέρες, καί τίς νύχτες
κυλώντας ἡ ἄλικη φωτιά ὡς τή βαθιά τήν πλάκα
τοῦ πόντου βράχους κατεβάζει
μέ πάταγο· κι εἶναι τό σερπετόν ἐκεῖνο, 50
πού τοῦ Ἵφαιστου τά τρομερά τά ρέματα ξεβράζει,
θάμασμα τέρας κι ὁ ἴδιος νά τό δεῖς,
θάμα κι ἀπ' ὄσους τό εἶδανε ν' ἀκούσεις,
πῶς, ἀπ' τῆς Αἴτνας τίς πυκνόφυλλες κορφές
ὡς τή γῆς κάτω, εἶναι δεμένος 55
κι ὄλη τή ράχη του κεντάει χαράζοντας
τό στρῶμα, πού εἶναι ξαπλωμένος.
Σέ σέ ν' ἀρέσω εὐχομαι, Δία, σέ σέ
πού ἔχεις αὐτό δικό σου τ' ὄρος,
τῆς χώρας τῆς καλλίκαρπης τό μέτωπο. 60

.....
Μετ. Ι. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Πυθιονικός· ἔτσι λέγονται οί ᾠδές τοῦ Πινδάρου πού ὕμνουν νικητές
στά Πύθια, τοὺς πανελλήνιους ἀγῶνες πού γίνονταν στοὺς Δελφοὺς.
Ὁ πρῶτος Πυθιονικός εἶναι ἀφιερωμένος στή νίκη τοῦ τυράννου τῶν
Συρακουσῶν Ἰέρωνα, τό 470 π.Χ., ὅστερα ἀπό τήν ἴδρυση τῆς πόλης

Αἴτνα, βορειότερα ἀπό τήν πρωτεύουσά του. Γι' αὐτό ὁ Πίνδαρος ὀνομάζει τόν Ἰέρωνα Αἰτναῖο.

Στό προλογικό μέρος τῆς ᾠδῆς ἔχουμε: α) τό θαυμάσιο ἐγκώμιο τῆς μουσικῆς, πού ἡ γοητεία της ἔχει ἀπεριόριστη δύναμη. Ἔτσι στό θεϊκό κόσμο, ὅπου βασιλεύει ὁ Δίας, βασιλεύει ἡ ἄρμονία. β) Ἀντίθετα, οἱ ἐχθροί τοῦ Δία ἀπεχθάνονται τή μουσική. Παράδειγμα ὁ πῖο ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος τοῦ Δία, ὁ Τυφώνας, πού, νικημένος, κείτεται στά Τάρταρα, κάτω ἀπό τό βάρος τῆς γεμάτης ἠφαιστεια περιοχῆς πού ἀρχίζει ἀπό τό Βεζούβιο καί καταλήγει στήν Αἴτνα. Ἔτσι δίνεται στόν ποιητή ἡ εὐκαιρία νά δώσει μιά μεγάλοπρηπη περιγραφή τοῦ ἠφαιστείου.

κιθάρα· ἔγχορδο ὄργανο (φόρμιγξ), πού συνόδευε τό τραγοῦδι τῶν λυρικῶν ποιητῶν.

ὁ Ἀπόλλωνας μέ τίς Μοῦσες· στήν περίπτωση αὐτή ὁ Ἀπόλλωνας εἶχε τήν προσωνομία Μουσαγέτης, δηλαδή ὁδηγός τῶν Μουσῶν.

στ. 1-7· Ὁ ποιητής παραθέτει ξεχωριστά τά τρία στοιχεῖα τῆς λυρικῆς ποιήσεως: συνοδεία μουσικοῦ ὄργανου, χορός, χορωδιακό τραγοῦδι.

λαγιάζω· μέ παίρνει ὁ ὕπνος.

χυτός· εὐκαμπτος, εὐκίνητος, καλλίγραμμος.

βράση κονταριῶν· ἡ πῖο κρίσιμη στιγμή τῆς μάχης.

βαθύκολλη· αὐτή πού τό ἱμάτιό της σχηματίζει βαθιές πτυχές, ἡ ἀρχοντικά ντυμένη.

Πιερίδες· οἱ Μοῦσες (ἀπό τά Πιέρια τῆς Μακεδονίας, τόπο κατοικίας τους).

ἀσβολερά Τάρταρα· τό σκοτεινό, τό φρικτό βασίλειο τοῦ Κάτω Κόσμου, πού ἐδῶ τοποθετεῖται κάτω ἀπό τήν Αἴτνα.

Τυφώνας· ἓνας ἀπό τούς Γίγαντες, πού προσπάθησαν νά ἀνατρέψουν τό Δία καί νά πάρουν τήν ἐξουσία.

Κύμη· ἡ ἀρχαιότερη ἑλληνική ἀποικία στήν Ἰταλία, στό βόρειο μέρος τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως.

οὐρανοστήριχη κολόνα· καθῶς ἡ Αἴτνα ὑψώνεται ἀπότομα ἀπό τή θάλασσα σέ κορυφή 3369 μ. (ὅπως στή χώρα μας ὁ Ἄθως) δίνει τήν ἐντύπωση πού μέ τή φράση αὐτή ἐκφράζει ὁ Πίνδαρος.

ἀκράτη· καθαρότατη.

πλάκα τοῦ πόντου· ἡ ἀκυμάτιστη ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας.

σερπετό· ὁ Τυφώνας, τέρας μέ μορφή φιδιοῦ, κάνει νά ἀναπηδᾷ ἀπό τά Τάρταρα ἡ λάβα (τά ρέματα τοῦ Ἡφαιστου).

τό στρώμα· τό κακοτράχαλο ἔδαφος τῶν Ταρτάρων.

μέτωπο (μεταφορικά)· τό ὄραιότερο καί πῖο ἐμφανίσιμο σημεῖο.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Μέ ποιά τρόπο συνδέονται μεταξύ τους τά δύο μέρη του προοίμιου του Α΄ Πυθιονίκου;
2. Μέ ποιές συγκεκριμένες περιπτώσεις μᾶς δίνει ὁ Πίνδαρος τήν ἀκατανίκητη γοητεία τῆς μουσικῆς;
3. Ποιές πληροφορίες μᾶς δίνονται γιά τό Δία καί ποιά εικόνα σχηματίζουμε γιά τόν πατέρα τῶν θεῶν ἀπό τό προοίμιο τοῦ Α΄ Πυθιονίκου;

32. ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΣΩΠΙΧΟ ΤΟΝ ΟΡΧΟΜΕΝΙΟ,
ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΝΙΚΗΣΕ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ

Ὦ Χάρες, πού σᾶς ἔλαχε
τοῦ Κηφισοῦ τό ρέμα
Καί πού στή χώρα κάθεστε
τήν ὀμορφολογούσα,
Περίφημες βασίλισσες
τοῦ Ὀρχομενοῦ τοῦ πλούσιου
Καί διαφεντεῦτρες τῆς παλιᾶς
γενιᾶς τῶν Μινυῶν,
Ἄκουστε, πού παρακαλῶ.
Γιατί μέ τή δική σας
Βοήθεια ὄλα τά νόστιμα
καί τά χαρούμενα ὄλα
Γιά τοῦς ἀνθρώπους γίνονται:
μ' ἐσᾶς καθένας ἄντρας
Εἶτε σοφός, εἶτε ὀμορφος,
ἢ ξακουστός θά γίνει.
Ἐπειδή μήτε κι οἱ θεοί

Ἀγλαΐα, Εὐφροσύνη-στροφή α΄
ἢ, Θάλασσα

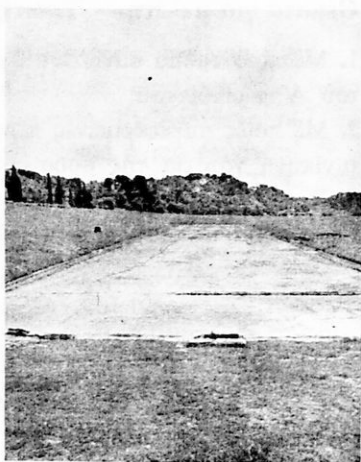
Βοιωτία

5

10

15

67

Ἡ παλαίστρα (ἀριστερά) καί τό στάδιο (δεξιά) τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας

δέν ὁμορφοστολίζουν
 Δίχως τίς Χάρες τίς σεμνές
 χορούς καί χαροκόπια. 20
 Αὐτές πάνω στόν οὐρανό
 νοιάζονται γιά ὅλα τά ἔργα·
 Σιμά στό χρυσοδόξαρο
 Τόν Πυθικόν Ἀπόλλωνα
 στήνοντας τά θρονιά τους, 25
 Τοῦ Ὀλύμπιου τοῦ πατέρα τους
 μέ σέβας προσκυνοῦνε
 Τήν ἀναιώνιαν ἐξουσία.

Ὡ Ἀγλαΐα πανσέβαστη, κι ἐσύ, πού τό τραγοῦδι στροφή α'
 τό χαιρεσ', Εὐφροσύνη, 30
 Τοῦ πῖο μεγάλου ἀπ' τοὺς θεοὺς κόρες, ἀκοῦστε τώρα
 τό παρακάλεσμά μου,
 Κι ἐσύ, ὦ Θάλεια, πού ἀγαπᾷς τήν ἁρμονία, τούτη
 σάν δεῖς τή χορωδία,

Πού πάει μέ βῆμ' ἀνάλαφρο, γιά τήν καλοτυχιά. 35
 Γιατί ἦρθα τόν Ἀσώπιχο μέ λυδική ἀρμονία
 καί φροντισμένους στίχους
 Νά τραγουδήσω, ἀφοῦ ἔγινε κι ἡ Μινυεῖα νικήτρα
 στήν Ὀλυμπία μέ τή δική σου χάρη.
 Κατέβα τώρ', Ἀντίλαλε, στής Περσεφόνης 40
 τό σκοτεινό παλάτι

Τό δοξασμένο μήνυμα φέρνοντας στόν πατέρα.
 Καί νά τοῦ εἰπείς, ὅταν ἰδεῖς τόν Κλεόδαμο, ὅτι ὁ γιός του
 στής δοξασμένης Πίσας τή λαγκάδα
 ἔβαλε τῶν περιφήμων ἀγῶνων τό στεφάνι 45
 πάνω στά νέα μαλλιά του.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Παράσταση
 ἀγῶνα
 παγκρατίου.
 Μελανόμορφος
 ἀμορρέας
 τοῦ 6. αἰ. π.Χ.
 (Μόναχο,
 Ἀρχαιολ.
 Μουσεῖο).

Σημειώσεις

Όλυμπόνικος· ωδή για να ύμνηθει ο νικητής των Όλυμπίων, των πανελλήνιων αγώνων με τη μεγαλύτερη φήμη. Ο δμνος αυτός, από τους πιο χαριτωμένους του Πινδάρου, είναι λιγότερο εγκώμιο του νεαρού Άσώπιχου και περισσότερο των θεών που λατρεύονταν ιδιαίτερα στην πατρίδα του, τον Όρχομενό της Βοιωτίας· μάλιστα είναι δυνατό να έχει εκτελεστεί καθώς τελούνταν ή πομπή, που οδηγούσε το χορό στο αρχαιότατο ιερό τους.

Κηφισός· ποτάμι της Βοιωτίας, ομώνυμο με εκείνο της Αθήνας.

όμορφολογούσα· ήταν πολύ τιμητικό για μία περιοχή να έχει διαλεχτά λόγια. Έτσι ο Όμηρος εγκωμιάζε το Άργος.

διαφεντεύτρα· προστάτισσα, πολιούχος.

Μίνυες· μυκηναϊκός λαός, που κυριαρχούσε στη Βοιωτία.

Στ. 15-16. Οι τρεις αυτές άρετές φαίνεται ότι αντιστοιχούν με τα δώρα που δίνουν οι τρεις Χάριτες: τη σοφία (ή Εύφροσύνη), τη δόξα (ή Άγλαΐα) και την όμορφιά (ή Θάλεια).

άнайώνια· αιώνια, παντοτινή.

λυδική άρμονία· για την επίδραση της λυδικής μουσικής στη χορική ποίηση των Ελλήνων βλ. το σημείωμα για τον Άλκμάνα, σελ. 32. Η λυδική άρμονία ήταν η απαλότερη και γλυκύτερη από τις λοιπές.

Άντίλαλε· ή Ηχώ προσωποποιημένη.

Πίσσα· πόλη της Ηλείας, κοντά στην Όλυμπία· την παλαιότερη εποχή είχε την προεδρία των όλυμπιακών αγώνων.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Μέ ποιές θεές συγγενεύουν οι Χάριτες και ποιά ήταν η αποστολή τους;
2. Μέ ποίο τρόπο ο Πίνδαρος εξαιρεί τη σημασία της νίκης στους Όλυμπιακούς αγώνες;
3. Ποιό έπαθλο πήρε ο Άσώπιχος για τη νίκη του;
4. Τι έκανε τον Πίνδαρο να προτιμήσει τη λυδική άρμονία για τον δμνο αυτό;
5. Για τη σημασία που είχαν στον αρχαίο κόσμο και την εποχή μας οι Όλυμπιακοί αγώνες διάβασε τό σονέτο **Καλλιπάτειρα** του Λ. Μαβίλη και τον **Ύμνο των Όλυμπιακών αγώνων** του Κ. Παλαμά.

33. ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ

Ὀλύμπιοι, ρίχτε στό χορόν ἐπάνω τή ματιά σας
καί τήν τρισδοξασμένη σας τή χάρη στέλνετε του.
Θεοί, πού τριγυρίζετε μέσα στήν ἅγια Ἀθήνα,
καί μέσ στό πολυσύχναστο καί μοσκοβολισμένο
τῆς πολιτείας ἀφάλι, 5
στήν ἀγορά τήν ξακουστή κι ὁμορφοστολισμένη,
θυσίαν ἀπό ἀνοιξιὰτικα μενεξεδοπλεγμένα
στεφάνια, θεοί, δεχτεῖτε.
Κι ὕστερ' ἀπό τόν Οὐρανό, χαρούμενοι σάν πᾶτε,
ρίξετε πάλι τή ματιά σ' ἐμέ καί στό τραγούδι 10
γιά τόν κισσοστεφάνωτο θεό, πού ἐμεῖς οἱ ἀνθρώποι
τόν κράζουμε Ξεφωνητή καί Θορυβογεννήτη.
Τοῦ ὑπέρτατου πατέρα
τό γιό κι ἀπ' τίς Καδμίτισσες γυναῖκες τή Σεμέλη 15
ὁμορφοτραγουδάμε.
Δέν τό ξεχάνει ὁ ποιητής ν' ἀρχίζει τό τραγούδι
ἅμα οἱ κοκκινοφόρες
ἄρες τή μοσκομύριστη τήν ἀνοιξη μᾶς φέρνουν,
δταν τ' ὠραῖο παλάτι τους ἀνοίξει. Τότε θεῖα
λουλουδία στήν ἀθάνατη τή γῆ τότε φυτρώνουν 20
καί μενεξέδων ὁμορφα μπουκέτα· τότε σμίγουν
μέ τά μαλλιά τά ρόδα.
Ἄρχιστε τ' ἀ γλυκόλαλα τραγούδια μέ φλογέρες!
Χοροί, τή σγουρομάλλινη Σεμέλη τραγουδάτε!

Μετ. Η. Βουτιερίδης

Σημειώσεις

Διθύραμβος: ἑορτικό τραγούδι γιά νά τιμηθεῖ ὁ Διόνυσος· ἀπό τό διθύ-

ραμβο γεννήθηκε ή τραγωδία. Οί λεπτομέρειες σχετικά μέ τήν έποχή πού εκτελέστηκε ό διθύραμβος αυτός (βλ. στ. 17-21) όδηγούν στην ύπόθεση ότι τόν συνέθεσε ό Πίνδαρος γιά τή γιορτή τών Μεγάλων Διονυσίων.

άφάλι τής πολιτείας· ήταν ή άγορά, όπου ό Παισιστρατος είχε ιδρύσει τούς βωμούς τών 12 θεών. Κοντά στους βωμούς αυτούς είναι πιθανό ότι εκτελέστηκε ό διθύραμβος αυτός.

Ούρανός· πρέπει (έδω) νά τόν ταυτίσουμε μέ τήν κατοικία του Δία, τόν Όλυμπο.

Κισσοστεφάνωτος· ό κισσός, όπως και τό άμπελόκλημα, ήταν τά ιερά φυτά του Διόνυσου.

Ξεφωνητή και Θουρυβογεννήτη· καθώς ή έκσταση και ή άσυγκράτητη χαρά τών όπαδών του Διόνυσου έκφραζόταν μέ μεγάλους θορύβους, ό θεός πήρε τίς προσωνομίες **Βρόμιος** (βρέμω — βροντώ) και **Έριβόας** (αυτός πού έχει βροντερή φωνή).

γίο του υπέρτατου πατέρα· ό Διόνυσος ήταν γίός του Δία και τής Θηβαίας (Καδμίτισσας) Σεμέλης.

οί κοκκινοφόρες Όρες· οί θεές αυτές, πού προσωποποιούσαν τήν έναλλαγή τών εποχών του χρόνου, τήν άνοιξη φορούν κόκκινους πέπλους, πού φέρνουν στό νού τή σπαρμένη μέ ζωηρόχρωμα λουλούδια άνοιξιάντικη γή.

Θέματα γιά μελέτη — Έρωτήσεις

1. Ποιά στοιχεία άπό τή διονυσιακή λατρεία και ποιές πληροφορίες γιά τό Διόνυσο έχουμε στό διθύραμβο αυτό;
2. Έντοπίστε και έρμηνεύστε τή λειτουργία τών μεταφορών, τών περιφράσεων, τών επιθέτων και τών εικώνων πού περιέχει τό ποίημα.
3. Μας είναι γνωστές οί έχθρικές σχέσεις τής Άθήνας μέ τή Θήβα τήν εποχή τών μηδικών πολέμων. Πώς εξηγείτε τήν ύμνητική διάθεση του Θηβαίου Πινδάρου γιά τήν Άθήνα, πού μάλιστα φαίνεται καλύτερα σ' ένα άλλο σύντομο άπόσπασμα ποιήματός του:

Λαμπρόθωρη, μενεξοδοστεφάνωτη,
χιλιοτραγουδισμένη έσύ,
τής Ελλάδας τό στήριγμα, Άθήνα δοξασμένη,
πόλη θεϊκή. (μετ. Π. Λεκατσά)

34. ΔΗΛΟΣ

Χαῖρε, χτίσμα θεϊκό,
μυριαγάπητο ἐσὺ στὰ παιδιά τῆς Λητώς
τῆς λαμπροπλέξουδης,
κόρη τῆς θάλασσης,
τῆς γῆς τῆς πλατιᾶς ἀσάλευτο θάμα. 5
Δῆλο σέ κράζουν ἐσένα οἱ θνητοί,
ὄμως τοῦ Ὀλύμπου οἱ θεοί
ἄστρο ἀλαργόφεγγο πάνω στῆς γῆς τῆ γαλάζια ἀπλωσιά...

Δῶθε καί κεῖθε τῆ σέρναν τά κύματα πρῶτα
καί τῶν ἀνέμων ὀλοῦθε οἱ πνοές· 10
μά τῆ στιγμή πού, τρελή ἀπό τῆς γέννας τούς πόνους,
πάτησε πάνω της
ἡ θυγατέρα τοῦ Κοίου,
ἀπό τίς ρίζες τῆς γῆς
τέσσερις τότε φυτρώσανε ὀλόρθες 15

Δῆλος. Ὁ δρόμος μέ τούς λέοντες. 7. αἰ. π.Χ.

σιδεροπόδες κολόνες
καί τό βραχόνησο αὐτό στίς κορφές τους τό στήριξαν.
Κι ὅταν ἐκεῖ πιά ἡ θεά λευτερώθηκε,
ρίχνει τό βλέμμα στά θεόμορφα πάνω παιδιά της.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Τό ποίημα αὐτό εἶναι **προσόδιο**, δηλαδή λατρευτικός ὕμνος ἰκεσίας ἢ εὐχαριστίας πού ψαλλόταν σέ πομπή πρὸς ἕνα ναό. Τό προσόδιό μας τό σύνθεσε ὁ Πίνδαρος μέ παραγγελία τῶν κατοίκων τῆς Τζιάς (Κέας). **παιδιά τῆς Λητώς**· ὁ Ἀπόλλωνας καί ἡ Ἄρτεμη.

ἄστρο· οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ὅτι σέ πολλές περιπτώσεις μέ ἄλλο ὄνομα καλοῦσαν ἕναν τόπο (ἢ ἕνα πρόσωπο) οἱ θεοί καί μέ ἄλλο οἱ θνητοί· ἔτσι τῆ Δῆλο οἱ θεοί τὴν ὀνόμαζαν **Ἀστερία**.

ἀλαργόφεγγο· πού φαίνεται ἀπό μακριά.

τῆ σέρναν τά κύματα· ὁ μῦθος ἔλεγε ὅτι ἀρχικά ἡ Δῆλος ἦταν πλωτή καί περιπλανώμενη, ὡς τῆ μέρα πού δέχτηκε νά γεννήσει σ' αὐτὴ τὰ δίδυμα παιδιά της ἡ Λητώ, πού (κυνηγημένη ἀπὸ τὴν Ἥρα) συναντοῦσε παντοῦ ἄρνηση νά γεννήσει τόν Ἀπόλλωνα καί τὴν Ἄρτεμη.

Κοῖος· τιτάνας, πατέρας τῆς Λητώς.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Τό ποίημα αὐτό δείχνει πόσο μεγάλη ἦταν ἡ δόξα τοῦ Πινδάρου στήν Ἑλλάδα. Γιά νά τό διαπιστώσουμε αὐτό, ἄς μελετήσουμε τό σημεῖωμα γιά τό Βακχυλίδη (σελ. 75).

2. Στούς στ. 14-17 ὁ Πίνδαρος ἐπιστρατεύει στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονική τῆς ἐποχῆς του. Μποροῦμε νά ἀναλύσουμε μέ τὰ στοιχεῖα αὐτά καλύτερα τὴν ποιητικὴ εἰκόνα;

3. Ποιά εἶδη τῆς χορικῆς ποιήσεως ἀντιπροσωπεύουν τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου πού ἔχουμε μελετήσει στό βιβλίο μας;

4. Ὁ Πίνδαρος εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς θρησκευτικότερους ποιητὲς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Πῶς μποροῦμε νά θεμελιώσουμε τὴν πρόταση αὐτή, μελετώντας τοὺς στίχους τῶν ποιημάτων του;

ΒΑΚΧΥΛΙΔΗΣ

Ὡς τό 1896 ἦταν γνωστό ὅτι ὁ ἀνεπιός τοῦ Σιμωνίδη Βακχυλίδης γεννήθηκε στή Τζιά (Κέα), ἔζησε τόν 5. π.Χ. αἰώνα καί ἦταν ἀντίτεχνος τοῦ Πινδάρου. Ἀπό τά ἐλάχιστα μικρά ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου του, πού εἶχαν σωθεῖ, δέν μπορούσαμε νά σχηματίσουμε γνώμη γι' αὐτόν. Ὅμως τό 1896 βρέθηκε πάπυρος μέ 20 περίπου χορικά του. Μποροῦμε λοιπόν τώρα νά συμπληρώσουμε τήν εἰκόνα τῆς χορικῆς ποίησης: ἀφοῦ θεμελιώθηκε μέ τόν Ἀλκμάν, τόν Ἀρίωνα, τόν Τέρπανδρο καί ἔφτασε στό ἀποκορύφωμά της μέ τόν Πίνδαρο, διατηρώντας πάντοτε τή δωρική αὐστηρότητα καί μεγαλοπρέπεια, στά χέρια τοῦ Ἴωνα Βακχυλίδη γίνεται πιο ἐλεύθερη, πιο ἀνάλαφρη, πιο χαριτωμένη καί ἡ μορφή της γίνεται πιο διάφανη, πλησιάζει τά χορικά τῶν δραματικῶν ποιητῶν τῆς Ἀθήνας.

35. ΠΑΙΑΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ

Γιά τούς θνητούς γεννᾶ ἡ μεγάλη Εἰρήνη πλούτη
καί τραγουδιῶν γλυκόφωνων ἀνθούς·
πάνω στούς πλουμιστούς βωμούς, στήν ξανθή φλόγα
καίονται γιά τούς θεούς, σάν εἶναι εἰρήνη,
μηριά βοδιῶν, πυκνόμαλλων προβάτων, 5
καί τότε ὁ νοῦς τῶν νέων εἶναι στούς κώμους,
στό παίξιμο τοῦ αὐλοῦ καί στίς παλαῖστρες.
Τά σιδεροδεμένα
χερούλια τῶν ἀσπίδων ἀραχνιάζουν,
σκουριά σκεπάζει 10

Ἡ Εἰρήνη τοῦ Κηφισόδοτου.
Ρωμαϊκό ἀντίγραφο. (Μόναχο,
Γλυπτοθήκη).

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἐλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκκλητικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Α.Ε.

τά δίκωπα σπαθιά, τίς λόγχες τῶν δοράτων.
Οἱ σάλπιγγες οἱ χάλκινες πᾶ δέ βαρᾶνε,
δέν κλέβουν ἀπ' τά μάτια τό γλυκό
τόν ὕπνο τῆς ἀγῆς, πού τίς καρδιές ζεσταίνει.
Εὐφρόσυνα συμπόσια εἶναι γεμάτοι οἱ δρόμοι,
καί παιδικοί ξεχύνονται, σάν φλόγες, ὕμνοι.

15

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Παίανας· είδος τῆς χορικῆς ποιήσεως, πού ἀπευθυνόταν, ἀνάλογα μέ τήν περίσταση, στόν Ἀπόλλωνα καί τήν Ἄρτεμη ἢ στόν Ἄρη ἢ σέ ἄλλο θεό. Σήμερα σημαίνει: θριαμβευτικό ἐμβατήριο.

μηριά· στίς θυσίες, ἐβαζαν ἐπάνω στό βωμό καί ἔκαιαν τά **“μηρία”**· αὐτά ἦταν τά ὀστά τῶν μηρῶν, πού, ἀφοῦ μέ μαχαίρι τά ἀπογύμωναν ἀπό τό κρέας τους, τά τύλιγαν μέσα σέ διπλή πτυχή ἀπό τή μεβράνη πού περιβάλλει τήν κοιλιά καί τά ἔντερα προσθέτοντας μάλιστα καί κομμάτια ἀπό κρέας.

κῶμος· γλέντι, εὐθυμη παρέα πού μέ τραγούδια κυκλοφορεῖ στους δρόμους ὕστερα ἀπό διασκέδαση.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Στόν παιάνα του ὁ Βακχυλίδης μᾶς δίνει τά δῶρα τῆς Εἰρήνης μέ θετικό καί μέ ἀρνητικό τρόπο. Ἐπιχειρήστε νά διακρίνετε ποιά ἀνήκουν στόν πρῶτο καί ποιά στό δεύτερο.

2. Παρατηρήστε στή φωτογραφία τοῦ ἀντίγραφου τοῦ ἀγάλματος τῆς Εἰρήνης καί τοῦ Πλούτου τοῦ Κηφισόδοτου πῶς ὁ γλύπτης ἐμπνεύστηκε τό ἔργο του ἀπό τό ποίημά μας.

36. ΔΙΟΥΡΑΜΒΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΗΣΕΑ

—ὦ, τῆς ἱερῆς Ἀθήνας βασιλιά,
τῶν ἀβροδίαιτων κυβερνήτη Ἰώνων,
τί ἔταν ἡ πολεμόκραχτη φωνή
πού ἡ σάλπιγγα ἡ χαλκόστομη, νά, τώρα δά, ἔχει βγάλει;
Τῆς χώρας μας τά σύνορα 5
ξένου, ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἀρχηγός
μήν ἦρθ' ἐδῶ καί τά ἕωσε;
Ἄγριοι μήν πλάκωσαν ληστές
καί βάζουν μπρός κοπάδια ἀρνιά
καταπονάντας τούς βοσκούς; 10

Ἡ τὴν καρδιά σου τί ἄλλο τὴν ταράζει;
Ἄπ' τὸν καθέναν πότερο, θαρρῶ,
μπορεῖς ἐσύ, τῆς Κρέουσας γιέ καί τοῦ Πανδίονα, νά ἔχεις
νιούς ἀντρειωμένους γιά βοηθοὺς·
γι' αὐτό, μὴ στέκεις· ἔλα μίλησέ μας. 15

—Μαντατοφόρος ἦρθε ἀπ' τὸν Ἴσθμό,
πεζὸς τὸν τόσο δρόμο, καί γιά ἐξαΐσια
ἔργα μᾶς εἶπε ἐνός παλικαριοῦ·
τό Σίνη, χεροδύναμον ὄσο θνητός κανέννας,
γιό τοῦ Λυταίου πού σειεῖ τή γῆ, 20
τὸν σκότωσε· καί στίς λακκίες
τοῦ Κρεμμύνα ξέκαμε
τό φονικόν ἀγριόχοιρο·
ἔπειτα καί τό Σκίρωνα
τὸν ἄνομο· κι ἀνάγκασε 25
τὸν Κερκυόνα νά πάψει νά παλεύει·
μά καί τοῦ Πολυπήμονα ἡ βαριά
ἀπ' τοῦ Προκρούστη πιά ἔπεσε, ἡ ἀσήκωτη, τὰ χέρια·
βρῆκε ἄλλον δυνατότερο.
Τί θά ἔβγει ἀπ' ὄλ' αὐτά; Δέν ξέρω· τρέμω. 30

—Ποιό παλικάρι νά ἔναι κι ἀπό ποῦ;
καί τί στολή φορεῖ; τί λέει ὁ κράχτης;
Πολύ στρατό ὄπλισμένον ὀδηγεῖ
ἢ μόνος, μ' ἓνα δυὸ ὀπαδοὺς, γυρνᾷ στά ξένα μέρη
ταξιδευτῆς περαστικός; 35
Δύναμη θά ἔχει κι ἀντοχή
καί θά ἔναι ἀπόκοτος πολὺ,
γιὰ νά μπορεῖ τόσων ἀντρῶν
τὴ γεροσύνη νά νικᾷ·
ἴσως ἀκόμα ἓνας θεός 40
νά τὸν κεντᾷ, γιά νά παιδεύει ἐκείνους
πού κάνουν τό κακό· δέν εἶναι δά

Δεξιά:
 Παράσταση
 ἑπτὰ
 ἄθλων τοῦ
 Θησέα
 στο ἔσωτερο
 ἀττική
 κύλικα του 5.
 αἰ. π.Χ.
 Στο κέντρο
 ὁ φόνος τοῦ
 Μινώταυρου
 (Λονδίνο,
 Βρετανικό
 Μουσείο).

Κάτω:
 Ἡ ἀπαγωγή
 τῆς ἀμαζόνας
 Ἀντιόπης
 ἀπό τό Θησέα
 μέ τή
 συμπαράσταση
 τοῦ φίλου
 του Πειρίθου.
 Ἄγγειογραφία
 τῶν ἀρχῶν τοῦ
 5. αἰ. π.Χ.
 (Παρίσι,
 Λοῦβρο).

Κάτω ἄνω: Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τῆς Ἐκδοτικῆς Ἱδρυσῶν Δ.Ε.

κι εὐκολο, σέ ἄλλους συμφορές σάν φέρνεις, νά μήν πάθεις
κάποια κι ἐσύ· μέ τόν καιρό
τά πράγματα ὄλα βρίσκουν ἕνα τέλος.

45

—Ἔχει, ἔτσι λέει, δυό μόνο συνοδοῦς·
ἀπ' τούς λαμπρούς τούς ὤμους κρεμασμένο
σπαθί μέ φιλντισένια τή λαβή·
πέλεκητά στά χέρια του κρατᾷ δυό ἀκόντια· κράνος

50

σκέπει τά ροῦσα του μαλλιᾷ·

στό στήθος γύρω, πορφυρός

χιτώνας καί θεσσαλική

σγουρή χλαμύδα· λάμπουνε

τά μάτια σάν ἀπό λημνιά

55

κόκκινη φλόγα· κι εἶναι, λένε, ἀγόρι

νιούτσικο ἀκόμα, ἀλλά πολεμικά

παιχνίδια πάντα μελετᾷ, στούς μπρούντζινους τῆς μάχης

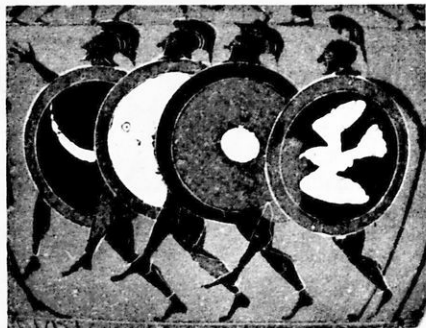
βρόντους ὁ νοῦς του ἀδιάκοπα.

Καί στή λαμπρή ζητᾷ νά φτάσει Ἄθῆνα.

60

Μετ. Θρ. Σταύρου

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Δύο παραστάσεις μέ ἀγῶνες δρόμου, ἀπό ἀμφορεῖς τοῦ 6. αἰ. π.Χ. (Μουσεῖα Νέας Ὑόρκης καί Μονάχου).

Σημειώσεις

Ἐνῶ ἀρχικά ὁ διθύραμβος εἶχε σχέση μόνο μέ τή λατρεία τοῦ Διόνου, ἀργότερα οἱ ὑποθέσεις του ἀναφέρονταν καί σέ μύθους πού εἶχαν νά κάμουν μέ ἥρωες. Ἔτσι ὁ διθύραμβος αὐτός ἔχει θέμα τήν ἀφιξη στήν Ἀθήνα τοῦ νεαροῦ Θησέα ἀπό τήν Τροϊζήνα, ὅπου γεννήθηκε, γιά νά παρουσιαστῆί στόν πατέρα του, τό βασιλιά Αἰγέα, γιό τοῦ Πανδίονα καί τῆς Κρέουσας. Ὁ διθύραμβος εἶναι διάλογος ἀνάμεσα στόν Κορυφαῖο (τόν Αἰγέα) καί τό χορό (πολίτες τῆς Ἀθήνας).

ἄβροδιαίτος· αὐτός πού ζεῖ μέσα σέ ἀνέσεις.

Στούς στ. 20-23 ὁ Βακχυλίδης μᾶς περιγράφει τούς πέντε ἄθλους πού ἔκανε ὁ Θησέας περνώντας τήν περιοχή τῶν κακοποιῶν (ἀπό τά Μέγαρα ὡς τήν Ἀθήνα): σκοτώνει τό Σίνη (τόν Πιτυοκάμπτη), τό (θηλυκό) ἀγριόχοιρο τοῦ Κρομμύωνα (ἀγριου τόπου τῆς Μεγαρίδας), τόν κακοῦργο Σκίρωνα, πού ἀπό τή σημερινή Κακή Σκάλα γκρέμιζε μέ κλοτσιές τούς περαστικούς στούς θαλασσινοῦς γκρεμούς, τό ληστή Κερκύονα, πού ὕστερα ἀπό ὑποχρεωτική πάλη (κοντά στήν Ἐλευσίνα) νικοῦσε καί σκότωνε τούς διαβάτες, καί τό διαβόητο Προκρούστη, μέ τήν “προκρούστεια κλίνη” του.

Λυταῖος· ὁ Ποσειδῶνας, πού “ἔλυσε”, πού ἀνοιξε τήν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν (ἀναγκάζοντας τά βουνά τῆς Θεσσαλίας νά δώσουν διέξοδο στά νερά πού σκέπαζαν τήν πεδιάδα).

λακκιά· λόγος, πυκνοφυτεμένη κοιλάδα.

ροῦσα· ξανθοκόκκινα, πυρόξανθα.

χλαμύδα· κοντό ἐπανωφόρι, πού φοροῦσαν οἱ ἱππεῖς.

λημνιά φλόγα· περίφημη ἦταν ἡ λάμψη καί ἡ δύναμη τῆς φλόγας πού ἔβγαινε ἀπό τό ἐργαστήρι τοῦ Ἥφαιστου, στή Λῆμνο.

μπρούντζινοι βρόντοι· βρόντοι ἀπό σύγκρουση χάλκινων δπλων.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Μέ ποιό τρόπο ὁ Βακχυλίδης προβάλλει τήν ἀντρείουσὴν τοῦ νεαροῦ Θησέα;
2. Συνδύαστε τίς ἀπαντήσεις τοῦ Κορυφαίου μέ τά ἐρωτήματα τοῦ χοροῦ. Μέ ποιό τρόπο οἱ πρῶτες ἀνταποκρίνονται στά δεύτερα;
3. Σημειώστε τίς χαρακτηριστικές λεπτομέρειες τῆς περιγραφῆς τοῦ Θησέα, μέ τίς ὁποῖες ἐξαιρεται ἡ πολεμική ἀρετή του.

ΑΙΣΧΥΛΟΣ

Γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ ἀρχαιότερου ἀπό τούς τρεῖς μεγάλους τραγικούς βλ. στό βιβλίο σου “Δραματική ποίηση” τίς σελ. 29-30.

Καθώς οἱ τραγωδίες περιλάμβαναν πολλά καθαρῶς λυρικά μέρη (παρόδους – στάσιμα – μονωδίες, κομμούς), ἔχουμε τήν εὐκαιρία στά σωζόμενα δράματα τοῦ Αἰσχύλου, ταυτόχρονα μέ τό μεγάλο θεατρικό συγγραφέα, νά θαυμάσουμε καί ἕναν πολύ μεγάλο λυρικό ποιητή.

37. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ»

(στ. 717 - 749)

Ἔτσι καί μιά φορά ἕνας ἔθρεψε
στό σπίτι του γαλαθινό λιοντάρι,
ἀποκομμένο ἀπ' τό βυζί τῆς μάνας του·
στίς πρῶτες μέρες του ἕνα χᾶδι,
ἀχώριστο συντρόφι τῶν παιδιῶν
καί τῶν γέρων ξαραθυμιά μεγάλη.
Συχνά σάν νά 'τανε νεογέννητο παιδί
στήν ἀγκαλιά του τό κρατοῦσε
καί κείνο χαρωπά χαιδεύονταν
στό χέρι, πού τό χόρταινε ἄν πεινοῦσε.

5

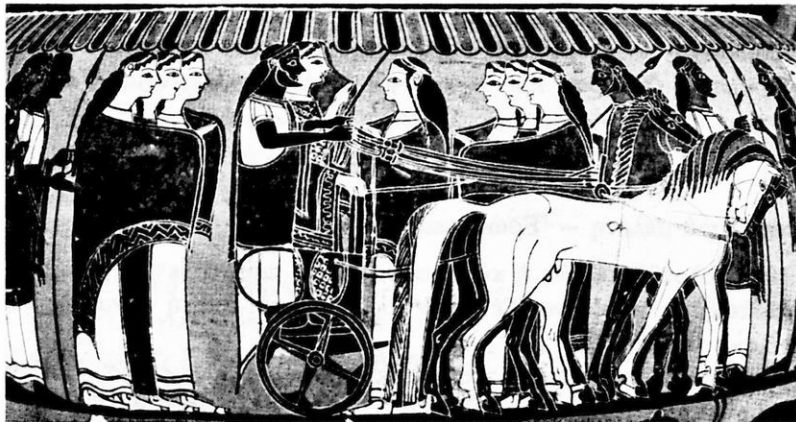
10

Μά ἦρθε καιρός καί τό 'δειξ' ἀπό ποιούς
γονιούς βαστοῦσε, καί γιά νά πλερώσει
τή χάρη τῆς θροφῆς του, πῆγε ἀκάλεστα

μιά νύχτα τό τραπέξι του νά στρώσει
 μέσα στά σπαραγμένα πρόβατα, 15
 π' δλο τό σπίτι άπ' τό αίμα νά φουντώσει,
 άγιάτρευτη βαριά πληγή στους σπιτικούς
 πολύφωνα ζημιά μεγάλη·
 λές και Θεός στό σπίτι έπίτηδες
 ιερέα συμφορās τόν είχε βάλει. 20

Έτσι και κείνη, θά 'λεγα, πώς στήν άρχή
 μέσα στοϋ 'Ιλίου νά φάνταζε τήν πόλη
 σάν μιάν ιδέα γαλήνης καλοκαιρινής,
 σάν άρχοντιάς στολίδι άτίμητο,
 σάν άπαλό ματιών σαίτεμα, 25
 κι έρωτος άνθος πού καρδιές λιγώνει.
 Μ' άλλαξεν δση και πικρά
 τά ξετελέματα έκαμε τοϋ γάμου,
 έτσι κακόφερτη και κακοσύντυχη
 πού έπεσε μέσ στα σπίτια τοϋ Πριάμου, 30

Άπό τήν «Ιστορία τοϋ Έλληνικοϋ Έθνους» τής Έκδοτικής Άθηνών Α.Ε.

Γαμήλια πομπή. Κορινθιακός κρατήρας από τίς άρχές τοϋ 6. αϊ. π.Χ. Οι νεόνυμφοι βρίσκονται επάνω στην άμαξα (Μουσείο Βατικανού).

προβοδισμένη από τόν ξένιο Δία
νυμφόκλαυτη μαύρη Έρινύα.

Μετ. Ι. Ν. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Στόν “Αγαμέμνονα” ὁ Αἰσχύλος δραματοποίησε τήν ἐπιστροφή τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς τρωικῆς ἐκστρατείας στό παλάτι του καί τή δολοφονία του ἀπό τήν Κλυταιμῆστρα καί τόν Αἴγισθο. Στό ἐπεισόδιο πού προηγεῖται ἀπό τό χορικό μας, ὁ Κήρυκας πού ἔστειλε ὁ Ἀγαμέμνων στήν Κλυταιμῆστρα, γιά νά ἀναγγεῖλει τήν ἀφιξή του, διγηθήθηκε τίς ταλαιπωρίες τῶν Ἀχαιῶν στά δέκα χρόνια τοῦ πολέμου καί στό γυρισμό τους· τελευταία ἀναφέρθηκε στήν περίπτωση τοῦ Μενελάου. Εἶναι λοιπόν φυσικό ὁ Χορός νά θυμηθεῖ τήν αἰτία ὄλων αὐτῶν τῶν καταστροφῶν, τήν Ἑλένη. Ὅμως στίς στροφές πού διαβάσαμε γίνεται λόγος γιά τή συμφορά πού ἔφερε αὐτή στούς ἀντιπάλους, στούς Τρῶες.

γαλαθινό· βυζανιάρικο, τρυφερό.

ζεραθυμιά· χαρά, διασκέδαση.

ἰερέα συμφορᾶς· ὄργανο τῆς Ἄτης, πού ἔστειλαν οἱ θεοί σέ ὁποιον ἤθελαν νά τιμωρήσουν παραδειγματικά.

κείνη· ἡ Ἑλένη.

ξετελέματα· τά ἀποτελέσματα, τό τέλος.

κακοσύντυχη· δυσάρεστη στίς συναναστροφές.

νυμφόκλαυτη Έρινύα· Έρινύα πού φέρνει μεγάλη δυστυχία, κλάματα στίς νιόπαντρες γυναῖκες.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Παρακολοθηστε πῶς ἡ κύρια παρομοίωση παίρνει ἔκταση καί ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητη εἰκόνα. Σέ ποιόν ἄλλο λυρικό ποιητή συναντήσαμε παρόμοια περίπτωση;
2. Ποιές ἄλλες παρομοιώσεις καί ποιές μεταφορές συναντοῦμε; Ποιά ἡ λειτουργία τους μέσα στό ποίημα;
3. Ποιές οἱ ὁμοιότητες στή συμπεριφορά τοῦ λιονταριοῦ καί τῆς Ἑλένης μέσα στήν Τροία;

4. Ποιά φράση τῆς τελευταίας στροφῆς ἀνταποκρίνεται στὸν “ἱερέα τῆς συμφορᾶς” τοῦ στ. 20;

38. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΙΣ «ΕΥΜΕΝΙΔΕΣ»

στ. (916 - 987)

Θενά δεχτῶ μαζί νά ζῶ
μέ τήν Παλλάδα ἐδῶ·
τήν πόλη δέν καταφρονῶ
πού ὁ παντοδύναμος ὁ Δίας μέ τόν ἼΑρη
κάνανε φρούριο τῶν θεῶν 5
κι ἀπαντοχή καί καμάρι
τῶν πανελλήνιων τῶν βωμῶν.
Γι' αὐτήν καλόγνωμ' ἡ καρδιά
μέ τούς χρησμούς μου εὐχῆς σκορπίζει·
ἄμποτε σ' ὄλον τόν καιρό 10
τῆς ζωῆς τ' ἄμετρ' ἀγαθά
ἢ γῆ τους χύμα ἄς ἀναβρῦζει
στοῦ ἥλιου τό φῶς τό χαρωπό.

ἼΑγρια ἄς μή φέρνει ἀνεμική
στά δέντρα χαλασμό, 15
—δικιά μου χάρη θά 'ν' αὐτή—
νά μήν περνᾶ τά σύνορα καυτό λιοπύρι,
πού τῶν φυτῶν τά μάτια σβεῖ·
καί καταδῶ νά μή σύρει
ἢ ἄκαρπη ἀρρώστια ἢ θλιβερή. 20

Πρόβατα καλοπρόκοφτα
μέ διπλές γέννες, στὸν καιρό τους,
ἄς θρέφει ὁ Πάνας· κι ἀπ' τῆς γῆς
τά σπλάχνα οἱ πλούσιοι θησαυροί
τό καλορίζικό τους 25
τῶν θεῶν δῶρο ἄς μαρτυρεῖ.

85

Μακριά ἀπ' ἐδῶ ξορκίζω τό θανατικό
 πού θερίζει τῆς νιότης ἄωρο τόν ἀνθό.
 Καί δώσετε οἱ χαριτωμένες νιές
 ἄξιο νά βρίσκουν στή ζωή τους ταίρι, 30
 ὦ σεῖς, Μοῖρες μητραδερφές,
 πού τῶν ἀνθρώπων κρέμεται
 ἡ τύχη ἀπ' τό δικό σας χέρι,
 πού ὄλο σωστά μοιραίνετε
 κι ἀπό κανένα σπίτι ξένες 35
 κάθε καιρό τῆς δίκαιης παρουσίας σας
 τό βάρος κάνετε νά νιώθουν, ὦ θεές
 μέσ σ' ὄλους πολυτιμημένες.

Ποτέ μέσα στήν πόλη αὐτή νά μή ἀκουστεῖ
 εὐχομαι τῆς Διχόνοιας τ' ἄγριο βρουχητό, 40
 πού ἀχόρταγ' εἶναι στό κακό
 μηδ' αἷμα πολιτῶν τό μαῦρο χῶμα
 νά πιεῖ ποτέ, πού νά ζητᾶ
 ν' ἀρπάξει μ' ἐκδικήτρα ὀργή
 κι ἄλλο ἀπ' τήν πόλη αἶμ' ἀκόμα 45
 κι ἀντίφωνη ἄλλη συμφορά·
 μά ὄλο μ' ἀγάπη ἀνάμεσό τους
 χαρές νά παίρνουν καί νά δίνουν καί μέ μιά
 νά μισοῦν γνώμη· κι εἶν' αὐτό πού ἀπό πολλά
 κακά γλιτώνει τούς ἀνθρώπους. 50

Μετ. Ι. Ν. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Στίς “Εὐμενίδες” ἡ Ἀθηνᾶ πείθει τίς Ἐρινύες, οἱ ὁποῖες ὡς ἐκτελεστικά ὄργανα τῶν θεῶν τοῦ Ἄδη τιμωροῦσαν τοὺς ἐγκληματίες καί γενικά τοὺς παραβάτες τοῦ νόμου, νά πάψουν νά εἶναι ὀργισμένες ἐπειδὴ ἀθωώθηκε ὁ Ὀρέστης ἀπὸ τό δικαστήριο τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Ἀθήνας μέ δική της ψήφο καί νά ἀλλάξουν γνώμη καί διάθεση. Καί

τούς υπόσχεται ιδιαίτερες γι' αυτές λατρείες στην πόλη της, την Ἀθήνα. Ἐτσι οἱ Ἐρινύες σταματοῦν τίς κατάρες, ἀπευθύνουν εὐχές στην πόλη τῆς Παλλάδας μεταβαλλόμενες σέ καλοδιάθετες θεές καί παρουσιαζόμενες ὡς Εὐμενίδες.

ἀπαντοχή· ἐλπίδα, στήριγμα.

χύμα· ὀρμητικά, μέ τό σωρό.

ἀνεμική· θύελλα, ἄγριος ἄνεμος.

ἄκαρπη ἀρρώστια· ξηρασία, ἀναβροχιά.

Πάνας· ὁ ὄρεσιβιος θεός τῶν βοσκῶν.

θανατικό· ἐπιδημία πού σκορπᾷ τό θάνατο.

Μοῖρες μητραδερφές· οἱ θεές τοῦ πεπρωμένου, οἱ τρεῖς Μοῖρες, ἦταν ἀδερφές τῶν Ἐρινύων ἀπό τήν ἴδια μητέρα, τή Νύχτα. Βλ. τή σχετική σημείωση στό **Πολεμικό σάλπισμα** τοῦ Καλλίνου (σελ. 16).

ἀντιφόνη· πού φέρνει θάνατο γιά ἐκδίκηση (βεντέτα).

μέ μιά νά μισοῦν γνώμη· σταθερός δρος ὁμοφροσύνης δέ θεωρεῖται μόνο νά ἔχουν τούς ἴδιους φίλους, ἀλλά καί τούς ἴδιους ἐχθρούς.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ἀπό ποιά στοιχεῖα ἀποτελεῖται ἡ εὐτυχία μιᾶς χώρας; Διακρίνετέ τας σέ θετικά καί ἀρνητικά.
2. Ποιές εὐχετικές ἐκφράσεις χρησιμοποιεῖ ὁ ποιητής; (Διακρίνετέ τίς σέ καταφατικές καί ἀποφατικές.)
3. Ἡ σειρά ἀπαριθμήσεως τῶν ἀγαθῶν πού εὐχονται οἱ Ἐρινύες στην πόλη εἶναι τυχαία ἢ ἀκολουθεῖ μιά μελετημένη κλιμάκωση; Μπορεῖτε νά τή δείξετε;

ΣΟΦΟΚΛΗΣ

Γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ μεγάλου τραγικοῦ ποιητῆ βλ. στό βιβλίο σου “Δραματική ποίηση” τίς σελ. 31-33. Ἐδῶ θά δοῦμε τό Σοφοκλῆ ὡς λυρικό ποιητή, πού καλλιέργησε τή χορική ποίηση.

Τά χορικά του ἀποτελοῦν ἄφθαστα ἀριστουργήματα λυρικήσ ποιήσεως μέ τήν ἰσχυρή ποιητική πνοή πού τά διαπνέει καί τήν κλασική ἀρτιότητα τῆσ μορφῆσ τους.

39. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΣΤΟΝ ΚΟΛΩΝΟ»

(στ. 668 - 719)

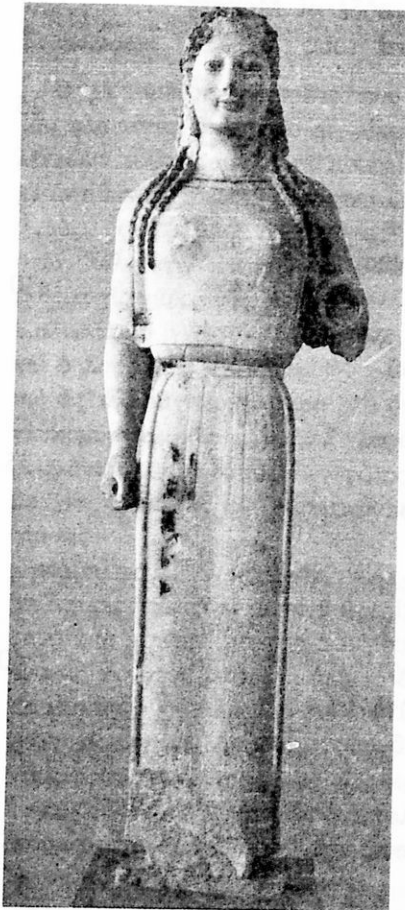
Στῆσ περήφανησ γιά τ' ἄλογά της χώρασ
ἔχεισ, ξένη, ἐρθεῖ στά πιά ὁμορφα τά μέρη
μέσ σ' ὄλη τή γῆ, στόν ἄσπρο Κολωνό μας,
ὅπου πιά ἀπ' ἄλλοῦ συχνάζοντας τ' ἀηδόνη
γλυκομύρεται σέ ὀλόχλωρα ρουμάνια
μέσα στόν πυκνό κισσό βαθιά κρυμμένο
καί στό ἀπάτητο τοῦ θεοῦ τ' ἅγιο δάσος
τό μυριόκαρπο, τ' ἀνήλιαγο κι ἀπ' ὄλεσ
τίσ χειμωνικές ἀπάνεμο τίσ μπόρες,
κι ὅπου ὁ βακχευτής Διόνυσος νά μονιάζει
συνηθάει συχνά, περιτριγυρισμένος
ἀπό τίσ θεϊκές του τίσ βυζάστρες.

5

10

Κάθε μέρα ἐδῶ μέ τή δροσιά ἀπ' τὰ οὐράνια
 ὠριοφούντωτος ὁ νάρκισσος ἀνθίζει
 κι ὁ χρυσοῦξανθος ὁ κρόκος γιά τίς δυό μας
 τίς τρανές θεές παλαικό στεφάνι.

15

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθους» τῆς Ἐκκλησιᾶς Ἀθηνῶν Δ.Ε.

Ἀγάλματα Κορῶν, πού ἀποτελοῦσαν ἀναθήματα στήν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.
 Ἀριστερά ἡ λεγόμενη «Πεπλοφόρος» (530 π.Χ. περίπου). Δεξιά μία ἀπό τίς τελευταῖες
 ἀρχαϊκές κόρες (Ἀθῆναι, Μουσεῖο Ἀκροπόλεως).

- κι οὐδέ οἱ ἀκοίμητες ποτέ δέ λιγοστεύουν
 ἀπ' τοῦ Κηφισοῦ τό ρέμα οἱ βρυσομάνες
 νά στριφογυρνοῦν, μά πάντα δλες τίς μέρες
 τά καθάρια των νερά καθῶς κυλοῦνε 20
 πιάνουν γρήγορα τοὺς κάμπους-νά καρπίζου
 τῆς πλατύστηθης τῆς γῆς· μά κι οὐδέ οἱ Μοῦσες
 ἀποστράφηκαν τόν τόπο αὐτό ποτέ τους
 οὐδ' ἢ χρυσοχάλινη Ἄφροδίτη. 25
 Κι εἶν' ἀκόμα ἐδῶ τέτοιο, πού ἐγώ
 πουθεν' ἄλλοῦ παρόμοιο δέντρο
 δέν ἀκούω νά βλάστησε ποτέ
 οὐδέ στίς χῶρες τῆς Ἀσίας, οὐδέ
 στό μεγάλο τοῦ Πέλοπα δῶριο νησί, 30
 ἀνέγγιχτο αὐτοφύτρωτο δεντρό
 τρόμος καί φόβος στά κοντάρια τοῦ ἐχθροῦ
 πού ἀνθίζει πῶ παρ' ὅπου ἄλλοῦ
 σ' αὐτή τῆ χώρα:
 ἢ σταχτόχλωρη ἐλιά ἢ παιδοτρόφα, 35
 πού ποτέ του κανεῖς ἢ νέος ἢ γηραιός
 μέ χέρι ἐχθρικό θά σώσει ν' ἀφανίσει,
 γιὰτ' ἀπάνω της πάντ' ἀνοιχτά
 ὁ Μόριος Δίας κι ἡ γλαυκόφθαλμη Ἀθηνᾶ
 ἔχουν* τά μάτια. 40
- Κι ἐν' ἄλλο ἔχω νά πῶ ξεχωριστό
 παίνεμα γιά τῆ μητρική μας αὐτή γῆ,
 δῶρο τοῦ τρισεγγάλου τοῦ θεοῦ
 καί καύχημά της καί καμάρι:
 τά ὠραῖα της τ' ἄλογα τά διαλεχτά 45
 καί στίς θάλασσες πάνω τήν πρωτιά της.
 ὦ γιέ τοῦ Κρόνου, γιατί ἐσύ
 τήν ὕψωσες, Ποσειδῶνα βασιλιά,
 σ' αὐτή τῆ δόξα, ὅταν τόν ἵπποδαμαστή
 τό χαλινό ἐγκαινίαζες πρώτη φορά
 σ' αὐτούς ἐδῶ τοὺς δρόμους. 50

Κι ὦ θάμα! πῶς μέ τά γερά κουπιά
ζερβόδεξα σπρωγμένο τό θαλάσσιο ξύλο
γοργά χιμάει ἐμπρός πάνω στά κύματα
ξακλούθου τίς νεράιδες παίρνοντας
μέ τά ἑκατό τους πόδια.

55

Μετ. *I. N. Γρυπάρης*

Σημειώσεις

Ὁ γερασμένος Οἰδίποδας, πού ὕστερα ἀπό τή φοβερή αὐτοτιμωρία του πλανιόταν ἀπό τόπο σέ τόπο, φτάνει στήν Ἀθήνα, ὅπου τοῦ μέλλεται νά τελειώσουν οἱ ταλαιπωρίες του καί νά τιμηθεῖ ἀπό τοὺς θεοὺς μέ ἓνα θάνατο γεμάτο μυστήριο καί μεγαλοπρέπεια. Στό χορικό αὐτό ὁ χορός, ὕστερα ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ βασιλιᾶ του Θησέα, νά δεχτεῖ στήν πόλη τόν πλανώμενο Οἰδίποδα, ἀπευθύνεται σ' αὐτόν καί τοῦ ἐκθέτει τίς χάρες τῆς Ἀθήνας.

Κολωνός· ὁ γνωστός δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ἀπό τόν ὁποῖο καταγόταν καί ὁ Σοφοκλῆς.

πίο ἀπ' ἄλλου· περισσότερο ἀπό ὅπουδῆποτε ἄλλου.

γλυκομύρεται· κλαίει, θρηνεῖ γλυκόφωνα.

ρουμάνια· πυκνό δάσος, λόγκος.

βακχευτής· αὐτός πού συχνά βρίσκεται σέ κατάσταση ὀργιαστικῆς ἔκστασης.

μονιάζω· φωλιάζω, κατοικῶ, μένω.

βυζάστρες θεικές· εἶναι οἱ 5 ὀρεσίβιες νύμφες πού μεγάλωσαν τόν ὄρφανό ἀπό μητέρα Διόνυσο στό βουνό Νύσα.

κρόκος· τό φυτό σαφράνι, ἀπό τό ὁποῖο βγάζουμε τό κίτρινο χρῶμα.

τίς δυό θεές· τή Δήμητρα καί τήν Περσεφόνη.

χρυσοχάλινη· ἡ Ἀφροδίτη ὀδηγεῖ τό ἄρμα της (βλ. τήν Ὁδή στήν Ἀφροδίτη τῆς Σαπφῶς, σελ. 43), κρατώντας χρυσά χαλινάρια.

δώριο· δωρικό, τῶν Δωριέων.

Μόριος· προσωνομία τοῦ Δία προστάτη τῶν ἱερῶν ἐλαιόδεντρων τῆς Ἀττικῆς, πού λέγονταν **μορίαί**.

ξακλούθου παίρνοντας· ἀκολουθώντας, πηγαίνοντας πίσω ἀπό...

ἑκατό πόδια· καθώς πενήντα ἦταν οἱ θυγατέρες τοῦ Νηρέα, οἱ **Νηρηίδες**, τά πόδια τους συνολικά ἦταν ἑκατό.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Ποιές είναι οι χάρες, μέ τις όποιες οι θεοί προίκισαν την αγαπημένη τους γῆ; Σέ ποιές ό Σοφοκλῆς ἐπιμένει περισσότερο;
2. Ποιές από τις χάρες αυτές υπάρχουν ακόμη στην Ἀθήνα και ποιές χάθηκαν για πάντα;
3. Ποιοί θεοί αναφέρονται στό ποίημα; Μέ ποιά ἀφορμή ό καθένας τους;
4. Γιατί, κατά τή γνώμη σου, τό ἐγκώμιο αυτό μιᾶς πόλης είναι μοναδικό σέ ποιητική ὁμορφιά;

40. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΙΧΝΕΥΤΕΣ»

(στ. 59 - 72)

Ἐμπρός, τρέξε δρόμο
τά πόδια στόν ᾧμο
τό βῆμα γοργό.

Ἐμπρός τώρα, σύρε
νά βρεῖς ποιός ἐπῆρε
τοῦ Φοίβου τό βιό.

5

Στό τέλος νά φτάσεις
τόν κλέφτη νά πιάσεις
στήν τρύπα του ἐκεῖ.

Ἄκοῦς πού σέ κράζει,
νά τρέξεις προστάζει
φωνή πατρική.

10

—Ἄχ πῶς τά κρυμμένα,
μέ δόλο κλεμμένα,
καί ποῦ θά τά βρῶ;

15

—Τά πόδια μου ἄν τρέξουν,

(τά μάτια ἄς προσέξουν)
κι ἂν τά ἴβρω θά ζῶ

κι ἐγώ κι ὁ γονιός μου
στή σφαίρα τοῦ κόσμου
ἐλεύτερα πιά.

20

Κι ὁ φίλος θεός μου,
γοργός χορηγός μου
στά κόπια μου αὐτά,

νά μοῦ ἴδινε τώρα
τά ὀλόχρυσά δῶρα,
πού βλέπω μπροστά.

25

Μετ. Δημ. Σάρρος

Σημειώσεις

Οἱ “Ἰχνητέες”, τό μοναδικό σατυρικό δράμα τοῦ Σοφοκλῆ πού μᾶς σώθηκε σχεδόν ὀλόκληρο, ἔχουν ὑπόθεση τήν ἀναζήτηση τῶν βοδιῶν τοῦ Ἀπόλλωνα, πού ἔκλεψε ὁ νεογέννητος ἀδερφός του Ἑρμῆς. Στήν ἀδυναμία του νά τά βρεῖ, ὁ Ἀπόλλωνας τάζει στούς Σάτυρους (πού ἀποτελοῦν τό χορό) καί τόν πατέρα τους Σιληνό γενναία ἀμοιβή, ἂν τόν βοηθήσουν. Οἱ Σάτυροι δέχονται καί ἐδῶ ἔχουμε τήν ἀστεία σκηνή τῆς προσπάθειάς τους νά βροῦνε τά ἴχνη τῶν βοδιῶν.

φωνή πατρική· τοῦ πατέρα, τοῦ Σιληνοῦ.
φίλος θεός· ὁ Ἀπόλλωνας.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ἐντοπίστε τά κωμικά σημεῖα τῆς σκηνῆς.
2. Ἀπό τούς στίχους τοῦ χορικοῦ, ἀναπλάστε τίς κινήσεις τῶν σατύρων στήν ὀρχήστρα.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ νεώτερου ἀπό τούς τρεῖς μεγάλους τραγικούς βλ. στό βιβλίο σου "Δραματική Ποίηση" τίς σελ. 33-34.

Ὅπως στή δραματική του τέχνη, ἔτσι καί στά χορικά του ὁ Εὐριπίδης παρουσιάζει νεωτερισμούς: ὀρισμένα ἀπό αὐτά δέ συνδέονται στενά μέ τήν ἐξέλιξη τῆς θεατρικῆς ὑποθέσεως, εἶναι σχεδόν ἀνεξάρτητα χορικά ποιήματα. Καί σ' αὐτά συναντοῦμε τά βασικά χαρακτηριστικά τοῦ Εὐριπίδη: τή φιλοσοφική διάθεση καί τήν ἀπλότητα τῶν ἐκφραστικῶν του μέσων.

41. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗ «ΜΗΔΕΙΑ»

(στ. 824 - 865)

Τοῦ Ἐρεχθέα ἀπόγονοι,

εὐτυχησμένοι ἀπ' τά παλιά τά χρόνια ἐσεῖς κι ὦ γιοί
τῶν μακαρίων θεῶν, πού ἀπ' τήν ἀπάτητη

τήν ἱερή σας γῆ,

τρυγᾶτε τή βαθύδοξη σοφία· μ' ἄβρό τό βῆμα

περνᾶτε ἀπ' τό λαμπρότατο

τό αἰθέριο μέσα κλίμα,

ἐκεῖ πού λέν πῶς τίς ἱερές

ἐννιά Πιερίδες Μοῦσες

κάποιο καιρό ἢ πεντάξανθη

ἐσύ, Ἄρμονία, γεννοῦσες.

Κι ἐκεῖ, τό λένε, ἡ Κύπριδα

ἀπ' τὰ ὁμοφόροα παίρνοντας τοῦ Κηφισοῦ νερά,
μέ τίς γλυκόπνοες αἰῖρες τῶν ἀνάλαφρων
ἀνέμων κάμπους καί βουνά

15

δροσολογᾶ· καί στά μαλλιά τὰ πλούσια εὐωδιασμένο
στεφάνι πάντα βάζοντας
ἐκεῖ ροδοπλεγμένο,

λέν στή Σοφία τοὺς Ἐρωτες
πῶς στέλνει σύνθρονούς της, •
στά μύρια φανερώματα
τῆς Ἀρετῆς βοηθούς της.

20

Μετ. Π. Λεκατσᾶς

Σημειώσεις

Στή «Μήδεια» τοῦ Εὐριπίδη ἡ ὁμώνυμη ἡρώιδα, ἀφοῦ ἔκανε τό ἀποτρόπαιο ἐγκλημά της (σκότωσε τὰ παιδιά της, γιά νά ἐκδικηθεῖ τόν ἄντρα της, τόν Ἰάσονα), φεύγει γιά τήν Ἀθήνα, ὅπου τῆς ὑποσχέθηκε καταφύγιο ὁ βασιλιάς Αἰγέας. Ὁ χορός, Κορίνθιες γυναῖκες, ψάλλει τό ἐγκώμιο τῆς Ἀθήνας, ἀπορῶντας πῶς μιά τέτοια πολιτεία θά δεχτεῖ τή στυγερή φόνισσα.

Ἐρεχθέας· μυθικός βασιλιάς τῆς Ἀθήνας (πβ. Ἐρεχθεῖο).

Ἀρμονία· θυγατέρα τοῦ Ἄρη καί τῆς Ἀφροδίτης, σύζυγος τοῦ Κάδμου. Οἱ Μοῦσες, σύμφωνα μέ τίς πρῶ κοινωπαράδεκτες παραδόσεις, γεννήθηκαν στά Πιέρια ἀπό τή Μνημοσύνη. Ὁ Εὐριπίδης τίς παρουσιάζει ὡς κόρες τῆς Ἀρμονίας, πού τίς γέννησε στήν Ἀττική. Γιατί;

Κύπριδα· ἡ Ἀφροδίτη, ἀπό τόν τόπο ὅπου γεννήθηκε καί ὅπου ἰδιαίτερα λατρευόταν.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ποιές χάρες τῆς Ἀθήνας συγκεντρώνει στό χορικό αὐτό ὁ Εὐριπίδης; Γιατί ξεχώρισε μόνο αὐτές;
2. Ποιά εἶναι τὰ μύρια φανερώματα τῆς Ἀρετῆς; Προσέξτε τή σειρά: οἱ

Έρωτες γίνονται σύνθρονοι τῆς Σοφίας γιά νά βοηθήσουν τήν Ἀρετή.
Πῶς τό καταλαβαίνετε αὐτό;

3. Συγκρίνετε τόν ὕμνο αὐτό στήν Ἀθήνα μέ τόν ἀντίστοιχο τοῦ Σοφοκλῆ. Σημειώστε τά κοινά σημεῖα καί δικαιολογήστε τίς διαφορές.

42. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΦΑΕΘΟΝΤΑ»

Νά την ἡ Αὐγή πού ἐπρόβαλε
στό ἀμάξι της κι ἀγκάλιασε
τούς κάμπους. Ἀπό πάνω μας
ἡ νύχτια Πούλια σβῆνει.

Κι ἡ Ἀηδόνα, ὀρθρίζοντας, στό σύδεντρο
τόν Ἰτη κλαίει, τόν Ἰτη της
καί σέ γλυκό κελαηδισμό
τόν πόνο της ξεχύνει.

5

Μέ τή φλογέρα οἱ μπιστικοί
λαλοῦν τ' ἀρνιά τους στό βουνό,
καί στή βοσκή τους τρέχουνε
δυό δυό τά νέα πουλάρια.

10

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Προσορμιση ἐλληνικοῦ πλοίου σέ ἐχθρικό ἔδαφος. Παράσταση σέ σκύφο γεωμετρικῆς ἐποχῆς (Μουσεῖο Ἐλευσίνας).

Γιά τό κυνήγι οἱ ἀγριμολόοι
κινουῦν, κι ὁ κύκνος τραγουδᾷ
γλυκόλαλος^ε τοῦ Ὠκεανοῦ
μακριά τὰ κεφαλάρια. 15

Μέ πρίμο ἀγέρα καί κουπιά
βγαίνουν οἱ σκοῦνες στ' ἀνοιχτά
κι οἱ ναῦτες σάζουν τ' ἄρμενα
καί τραγουδοῦν: “οἱ μπόρες 20
σωπάστε πιά! Μαῖστράλι μου,
φύσα ἀπαλά μονάχα ἐσύ,
στ' ἀγαπημένα ταίρια μας
καί στά παιδιά μας νά 'ρθουμε”.
Κι αὐτό φουσκώνει τὰ πανιά 25
στῶν караβιῶν τίς πλώρες.

Μετ. Ι. Θ. Κακριδῆς

Σημειώσεις

Τό χορικό σώθηκε ὡς ἀπόσπασμα τῆς χαμένης τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδη “**Φαίδων**”. Εἶναι ὕμνος στή νέα ζωή πού ἀρχίζει κάθε πρωινό.

ἡ **Αὐγή**· προσωποποιημένη στούς ἀρχαίους, ἦταν ἡ θεά **Ἥως**.

ἡ **νόχτια Πούλια**· ὁ γνωστός ἀστερισμός τῶν 7 ἀστρων (στά ἀρχαῖα ἐλληνικά: **Πλειάδες**, θυγατέρες τοῦ Ἄτλαντα).

ἡ **Ἀηδόνα...** τόν **Ἴτη**· ἦταν πολύ γνωστός ὁ μῦθος: ἡ Πρόκνη φθονοῦσε τόσο πολύ τή συννυφάδα της Νιόβη, ἐπειδή ἐκείνη εἶχε πολλά παιδιά, ἐνῶ ἡ ἴδια μόνο ἓνα, τόν Ἴτη (ἢ Ἴτυλο), ὥστε ἀποφάσισε νά σκοτώσει τό μεγαλύτερο παιδί τῆς Νιόβης. Ἀπό λάθος ὁμοιωσε τό δικό της μονάκριβο παιδί καί, ὅταν τό ἀντιλήφθηκε, παραδόθηκε σέ ἀσταμάτητο σπαρακτικό θρήνο. Οἱ θεοί τή λυπήθηκαν καί τή μεταμόρφωσαν στό ὁμώνυμο πουλί, πού δέν ἔπαυσε νά κλαίει μελωδικά τό χαμένο Ἴτη.

ὀρθρίζω· ξυπνῶ χαράματα.

μπιστικοί· οί τσοπάνηδες.

άγρμολόοι· οί κυνηγοί.

κεφαλάρια του Όκεανου· στά δυτικά πέρατα τής γής τοποθετοϋσε ό Ήσίοδος τίς πηγές του Όκεανου, πού οί άρχαίοι τόν φαντάζονταν σάν μεγάλο ποτάμι γύρω άπό τή γή. Βλ. καί τήν Πορεία του Ήλιου στό Μίμνερμο, σελ. 36.

σκοϋνες· έλαφρά πλοία.

άρμενα· ή άρματωσιά του πλοίου, τό σύνολο δσων χρειάζονται για ένα ίστιοφόρο.

μαϊστράλι· έλαφρός βορειοδυτικός άνεμος.

Θέματα για μελέτη — Έρωτήσεις

1. Αναλύστε τό ποίημα στά στοιχεΐα πού άποτελοϋν τή συνολική εικόνα.
2. Προσέξετε τήν ταυτόχρονη παρουσία τής άψυχης φύσης (σέ ποιούς στίχους;), του ζωικού βασιλείου (σέ ποιούς στίχους;) καί τών ανθρώπων (σέ ποιούς στίχους;), πού όργάνωσε ό ποιητής, για νά δώσει ολοκληρωμένη τήν εικόνα του πρωινοϋ.
3. Μās βοηθά ιδιαίτερα τό άπόσπασμα αυτό, για νά άνασυστήσουμε τήν ύπόθεση τής χαμένης τραγωδίας; Δικαιολογήστε τή θετική ή άρνητική άπάντησή σας.

43. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΕΚΑΒΗ»

(στ. 629 - 653)

Μοϋ ήταν γραμμένος ό χαμός,
μοϋ ήταν γραφτός ό χαλασμός μου
νά γένει

δταν πρωτόκοψε άπ' τήν Ίδα ό Πάρης τά Έλατα
ν' άρμενίσει για τήν Πεντάμορφη του κόσμου
Έλένη.

Ό ήλιος στά χρυσά του θάμπη
τήν άγναντεύει κι άντιλάμπει.

5

Ζῶ καί μέ πόνους ζώνουμαι,
μά σάν τή βιά δέν εἶναι οὔτε οἱ πόνοι. 10
Ἐπό ἀμυαλιά του ἔφερε ἕνας τό χαμό
καί τόν ξολοθρεμό σέ δλους. Καί τώρα
ἀπό τούς ξένους συφορά πλακώνει
μέσ στοῦ Σιμόεντα τή χώρα.

Κι ἡ κρίση πού ἔκρινε 15
ὁ ἀγελαδάρης πᾶ' στήν Ἴδα,
γιά τή συνέρια τους τίς τρεῖς μακάριες κόρες,

ξεδιάλυνε σέ σκοτωμούς, σέ μπόρες
καί γκρεμισμένα τά παλάτια μου εἶδα. 20
Ὅμως καί δίπλα στόν πού ὠραῖα ρέει Εὐρώτα
στό σπίτι της κάποια λακώνισσα παρθένα
μυριόδακρη θρηγεῖ. Καί κάποια μάνα μόνη,
πού τά παιδιά της εἶναι σκοτωμένα,
μαλλοτραβᾷ τό ἄσπρο κεφάλι, καί τά μάγουλα
μέ νύχια ματωμένα ὀργώνει. 25

Μετ. Ἄπ. Μελαχρινός

Σημειώσεις

Ἡ “Ἐκάβη” εἶναι ἡ πιό ἀνθρώπινη τραγωδία τοῦ Εὐριπίδη. Διαπνέεται ἀπό ἀντιπολεμική διάθεση, καθώς δραματοποιεῖ τά φοβερά ἐπακόλουθα πού ἔχει ὁ πόλεμος στόν ἀμαχο πληθυσμό. Ἡ δυστυχημένη γυναίκα τοῦ Πριάμου καί μητέρα τοῦ Ἑκτορα εἶναι στό ἐπίκεντρο τῆς δραματικῆς ὑποθέσεως, τριγυρισμένη ἀπό χῆρες καί ὀρφανά τοῦ πολέμου. Ὁ χορός τῆς τραγωδίας, πού ψάλλει τό χορικό, ἀποτελεῖται ἀπό σκλαβωμένες γυναῖκες τῆς Τροίας.

Ἴδα· τό βουνό τῆς Τρωάδας, δπου ἔβασκε τά κοπάδια του (βλ. στ. 16, ἀγελαδάρης) ὁ Πάρης.

τά Ξατα· μέ τήν ξυλεία τους ναυπηγήθηκε τό καράβι, μέ τό όποίο ό Πάρης άρπαξε τήν Έλένη.

Σμόντας· ποταμός πού διασχίζει τήν τρωική πεδιάδα.

συνέρια· ή περίφημη “Έριδα” ανάμεσα στην Ήρα, τήν Άθηνά καί τήν Άφροδίτη γιά τήν άπόκτηση τοῦ χρυσοῦ μήλου, πού έγγραφε: “στήν όμορφότερη”

ζεδιάλυσε· κατέληξε.

Θέματα γιά μελέτη — Έρωτήσεις

1. Ξεχωρίστε τοὺς στίχους πού αναφέρονται στό παρόν άπό εκείνους πού αναφέρονται στό παρελθόν. Ποιά ή λογική σχέση μεταξύ τους;
2. Μέσα στίς πλημμυρισμένες άπό τή συμφορά καρδιές τών γυναικῶν τής Τροίας βρίσκει τόπο καί ή άναγνώριση τών χαρισμάτων τής Έλένης καί ή συμπόνια γιά τίς συμφορές τών γυναικῶν τοῦ έχθροῦ. Σημειώστε τοὺς σχετικούς στίχους, γιά νά κατανοηθεῖ τό βαθιά άνθρώπινο μήνυμα τοῦ ποιήματος.
3. Άντιπαραθέστε τό χορικό αὐτό μέ τόν **Παιάνα γιά τήν Ειρήνη** τοῦ Βακχυλίδη (σελ. 75), γιά νά σχηματίσετε ταυτόχρονα τήν εικόνα τών δώρων τής ειρήνης καί τών συμφορῶν τοῦ πολέμου.

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Ὁ ἐνδοξότερος κωμικός ποιητής τοῦ ἀρχαίου κόσμου (περίπου 450-386 π.Χ.) γεννήθηκε στήν Ἀθήνα, ὅπου γιά 40 χρόνια καλλιεργώντας τήν πολιτική κωμωδία ἐπηρεάσε σημαντικά τήν πνευματική ζωή τῆς πόλης. Ἀπό τό πλούσιο ἔργο του μᾶς σώθηκαν 11 κωμωδίες¹, στίς ὁποῖες ὁ Ἀριστοφάνης φανερώνει μιᾶ ἀνεξάντλητη κωμική φλέβα καί μιᾶ καταπληκτική φαντασία.

Ἐμπνευσμένος ὑμνητής τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀπλότητας (πού χαρακτήριζε τή ζωή τῶν γεωργῶν τῆς Ἀττικῆς), ἀνῆκε στή μερίδα τῶν μετριοπαθῶν καί στραμμένων στίς δοξασμένες μέρες τοῦ παρελθόντος τῆς δημοκρατικῆς Ἀθήνας· ἔτσι βρέθηκε ἀντιμέτωπος μέ τούς κήρυκες τῶν νέων θεωριῶν (κυρίως τούς σοφιστές) καί προπάντων μέ τούς πολεμόχαρους δημαγωγούς.

Ὁ Ἀριστοφάνης, ταυτόχρονα μέ τίς διασκεδαστικές σκηνές του, μᾶς δίνει μέσα στίς κωμωδίες του λυρικά κομμάτια πού τόν ἀναδεικνύουν μεγάλο λυρικό ποιητή. Εἶναι ὁ ποιητής προπάντων τῆς ἀττικῆς ὑπαίθρου, πού τήν παρουσιάζει μέ ἀνυπέβλητη δροσιά καί παραστατικότητα, καί τῶν δώρων πού φέρνει ἡ εἰρήνη. Ἰδιαίτερα προκαλεῖ τό θαυμασμό μας ἡ ἄνεση μέ τήν ὁποία ἀπό μιᾶ πεζή καί χοντροκομμένη κωμική κατάσταση φτάνει στόν πιό λεπτό καί αἰσθαντικό λυρισμό.

-
1. Τίς ἀναφέρουμε μέ τή σειρά πού παίχθηκαν στό ἀρχαῖο θέατρο: Ἀχαρνεῖς, Ἴππεῖς, Νεφέλες, Σφήκες, Εἰρήνη, Ὀρνιθες, Λυσιστράτη, Θεσμοφοριάζουσες, Βάτραχοι, Ἐκκλησιάζουσες, Πλούτος.

44. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΙΣ «ΝΕΦΕΛΕΣ»

(στ. 275 - 290 καί 298 - 313)

Ἄς ὑψωθεῖ, ὦ αἰώνιες ἀδερφάδες,
ἀπ' τοῦ πατέρα Ὀκεανοῦ τά βροντερά τά μάκρη
ἀπάνου ἀπ' τίς δασές βουνοκορφάδες
ψηλά τ' ἀνεμοτάξιδο καί δρόσινο κορμί μας
ἐκεῖθε ν' ἀγναντέψουμε τοῦ κόσμου πᾶσαν ἄκρη, 5
τή γῆς τήν ὀργωμένη μέ τά πλούσια
τά φύτρα, τοὺς καρπούς καί τά ποτάμια,
τή θάλασσα τή μακριαντιλαλούσα.
Τό μέγα μάτι τ' οὐρανοῦ ἀντικρῦ μας
πλημμύρισε μέ φῶς τήν πλάση. 10
Ἄς ρίξουμε ἀπ' τήν ἀφθαρτην εἰδῆ μας
τή βρόχινη ἄχνα κι ἄς θαμάσει
τό μάτι μας τή γῆς τήν ποθητή μας.

Παρθένες βροχοφόρες, πᾶμε ἀντάμα
στήν πλούσια χώρα, πού γεννάει τά παλικάρια, 15
στής Παλλάδας, στοῦ Κέκροπα τό θάμα!
Ἐκεῖ μυστήρια ἀνείπωτα, ἱερά
γιορτάζονται κάθε φορά
κι ἀνοίγει τ' ἄδυτα ὁ ναός στοὺς μύστες μόνο·
ἐκεῖ ναοί κι ἀγάλματα τῶν θεῶν, 20
πομπές, θυσίες καί γλέντια ὄλο τό χρόνο
κι ὅταν ὁ κάμπος λουλουδίζει,
βαστᾶ πασίχαρ' ἢ γιορτή τοῦ Βάκχου μέρες
κι ἡ χῶρ' ἀστράφτει καί βουίζει
ἀπό χορούς, τραγούδια καί φλογέρες. 25

Μετ. Κ. Βάρναλης

Σημειώσεις

Στήν κωμωδία “Νεφέλες”, ὅπου ὁ Ἀριστοφάνης διακωμώδησε τή δι-

δασκαλία τῶν σοφιστῶν, τὸ χορὸ τὸν ἀποτελοῦσαν γυναῖκες πού παρίσταναν τὰ σύννεφα. Βρισκόμαστε στὴν **πάροδο** τοῦ χοροῦ· οἱ Νεφέλες παίρνουν τὴ θέση τους στὴν ὀρχήστρα. Ἔχουμε τὴν ποιητικὴ εἰκόνα τῶν ἄσπρων σύννεφων, καθὼς ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνά πού περιβάλλουν τὸ ἄττικό λεκανοπέδιο.

εἶδή· ἡ μορφή, τὸ πρόσωπο.

Κέκροπας· μυθικὸς βασιλιάς τῆς Ἀθήνας.

ὁ ναός· πρόκειται γιὰ τὸ ναὸ τῆς Δήμητρας καὶ τῆς Περσεφόνης στὴν Ἐλευσίνα.

ἡ γιορτὴ τοῦ Βάκχου· τὰ Μεγάλα Διονύσια, μὲ παραστάσεις τραγωδιῶν καὶ κωμωδιῶν.

Θέματα γιὰ μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Δικαιολογήστε τὴν κρίση ἐνὸς μεγάλου φιλολόγου γιὰ τὴν πάροδο τῶν Νεφελῶν: “δίνει μιά εἰκόνα τῆς φύσης μὲ κυριολεκτικὰ ἀνυπέβλητη δροσιά καὶ παραστατικότητα”.
2. Προσέξτε πῶς ὁ ποιητὴς, ξεκινώντας ἀπὸ μιά πολὺ πλατιά εἰκόνα φτάνει σὲ περιγραφή συγκεκριμένων λεπτομερειῶν τοῦ γενικότερου πίνακα.
3. Συγκρίνετε τὸ ἐγκώμιο τῆς Ἀθήνας μὲ τὰ προηγούμενα τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τοῦ Εὐριπίδη.

45. Η ΜΟΝΩΔΙΑ ΤΟΥ ΕΠΟΠΑ

(ᾠ Ὀρνιθες, 227-262)

Ἐποπόποποποπόι, ἐποπόποποποπόι!
Λαλαλά, ὦ ἐλάτε δῶ,
φτερωτά συντρόφια ἐσεῖς·
δσα μέσα στά χωράφια
τά καλόσπαρτα βοσκάτε τῶν ξωμάχων,
ἀναρίθμητες φυλές κριθαροφάγες,
ράτσες σπορολόγες, ὦ
ἀπαλόφωνα, γοργόφτερα πουλιά·
κι δσα γύρω ἀπὸ τὸ βόλο

5

τιτιβίζετε στ' αβλάκι μέ ψιλούτσικη χαρούμενη λαλιά· — τσιουτσίου, τσιουτσίου, τσιουτσίου· —	10
κι δσα, μέσ στά περιβόλια, στοῦ κισσοῦ λημεριάζετε τά κλώνια· κι δσα πάνω στά βουνά ἀγριλιές καί κουμαριές τσιμπολογᾶτε· τή φωνή μου ἀκοῦστε, ἐλάτε, τρέξτε, ἀνοιῖτε τά φτερά· — τριοτό τριοτό τοτοβρίζ· —	15
δσα μέσα στά στενά, στά βαλτοτόπια, βελονόστομα κουνούπια χάφτετε, δσα σέ δροσόλουστες φωλιάζετε μεριές καί στοῦ Μαραθώνα τό λιβάδι τό μυριόχαρο· κι ἐσύ, παρδαλόφτερο πουλί, πέρδικα τῶν λιβαδιῶν, ὦ λιβαδοπέρδικα·	20
κι δσα πάνω ἀπό τό κύμα τοῦ πελάγου μ' ἀλκύνες φτερουγίζετε, ὦ ἐλάτε, τρέξτε δῶ, τά νέα ν' ἀκούσετε μαντάτα· γιατί ἐδῶ τῶν μακρολαίμικων πουλιῶν σύναξη καλοῦμ' ἐμεῖς. Ἔφτασ' ἕνας γέροντας τώρα τετραπέρατος· νέες ιδέες σοφίζεται	25
κι ἔργα νέα ἐπιχειρεῖ. Ἄλλα ἐδῶ γοργά γοργά τρέξτε γιά τή συντυχιά· τοροτόροτοροτόρο τοροτίξ, κουκουβάου κουκουβάου, τοροτόρο τοροτόρολιλιλίξ.	30
	35
	40

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Στους “**Όρνιθες**”, (δηλ. στά “Πουλιά”) δυό Ἀθηναῖοι, ἀπογοητευμένοι ἀπό τὰ ὄσα συμβαίνουν στήν πόλη τους, ἀποφασίζουν νά βροῦν μιά φυσικότερη καί πιό εὐτυχισμένη ζωή μακριά ἀπό τήν ἀνθρώπινη κοινωνία. Συλλαμβάνουν λοιπόν τό σχέδιο, ἀφοῦ συνεννοηθοῦν μέ τὰ πουλιά, νά ἰδρῦσουν μιά πολιτεία ἀνάμεσα στόν οὐρανό καί τή γῆ: τήν πολιτεία τῶν πουλιῶν, τή **Νεφελοκοκκυγία**.

Στό χορικό μας ἔχουμε προσκλητήριο τῶν πουλιῶν, πού θά ἀποτελέσουν τό χορό τῆς κωμωδίας, ἀπό τόν Ἑποπα (= τσαλαπετεινό). Ὁ πρῶτος στίχος θυμίζει τό δνομά του.

ζωμάχος: αὐτός πού δουλεῖει στά χωράφια καί, συνήθως, κατοικεῖ ἐκεῖ.
σπορολόγα: πουλιά πού τρέφονται μέ σπόρους.

βελονόστομα: ὀξύστομα, μέ ράμφος μυτερό σάν βελόνα.

στοῦ Μαραθῶνα τό λιβάδι: οὔτε καί σήμερα ἔχουμε ἀπαλλαγῆ ἀπό τὰ τσιμπήματα τῶν κουνουπιῶν στό Μαραθῶνα.

ἕνας γέροντας: ὁ πρωταγωνιστής τῶν “Όρνίθων” Πεισθέταιρος.

νέες ιδέες: τήν ἴδρυση τῆς Νεφελοκοκκυγίας.

Θέματα γιά μελέτη – Ἑρωτήσεις

1. Ἀπό ποιές κατηγορίες πουλιῶν θά ἀποτελεστεῖ ἡ σύναξή τους;
2. Ἀναφέρετε γνωστά σας πουλιά, πού ἀνήκουν σέ κάποια ἀπό τίς κατηγορίες αὐτές.
3. Συγκεντρώστε τίς φωνές τῶν πουλιῶν, πού συναντοῦμε στό ποίημα. Μιμοῦνται μέ ἐπιτυχία τίς φυσικές φωνές τους; Ἐχουμε νεοελληνικά ποιήματα πού περιέχουν φωνές πουλιῶν; Εἶναι ἐπιτυχημένη ἡ τοποθέτησή τους στούς στίχους πού τίς συναντοῦμε;
4. Μελετήστε τή γνώμη ἑνός καλοῦ φιλολόγου: “Στή μονωδία αὐτή οἱ φυσικοὶ φθόγγοι καί ἡ τέχνη τοῦ λόγου ἐνώνονται σέ δημιουργήματα, στά ὁποῖα τό ἀνοιξιῖατικο δάσος μοιάζει νά ἀντιλαλεῖ μέ χίλια κελαηδήματα πουλιῶν”.

46. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΟΡΝΙΘΕΣ»

(στ. 1088 - 1100)

Καλότυχα εἶναι τὰ πουλιά·
γιά τὸ χειμῶνα ἔχουν φτερά
καί κάπες δέν τοὺς χρειάζονται·
καί μέσ στήν κάψα, ἡ φλογερή
ἀχτίδα ἡ ἀλαργόφεγγη 5
δέ μέ ζεσταίνει· κατοικῶ
στῆς φυλλωσιᾶς τὴν ἀγκαλιά
καί στ' ἀνθισμένα λιβάδια, ὁ ἠλιόχαρος δταν
τραγουδιστής, τὸ θεσπέσιο τζιτζίκι,
τά μεσημέρια σφυρίζει. 10
Καί τὸ χειμῶνα σέ βαθιές
μέσα σπηλιές, μέ τῶν βουνῶν
παίζοντας νύμφες, τόν περνῶ·
βόσκω τὴν ἀνοιξη ἀσπρόσαρκα μύρτα
παρθενικά, καί καρπούς στῶν Χαρίτων τοὺς κήπους. 15

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Ἵστερα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου τοῦ Πεισθέταιρου, ἡ εὐτυχία βασιλεύει στὴ Νεφελοκοκκυγία. Ὁ χορὸς τραγουδᾷ τὴν ξενοιαστὴ ζωὴ τῶν πουλιῶν.

ἀλαργόφεγγη· πού λάμπει ἀπὸ μακριά.

ἀσπρόσαρκα· τὸ καλύτερο εἶδος τῶν μύρτων δίνει λευκοὺς καρπούς.

στῶν Χαρίτων τοὺς κήπους· περιφνημὴ ἦταν οἱ κήποι τῶν Χαρίτων (βλ. τὸν Ὀλυμπόνικο ΙΔ' τοῦ Πινδάρου, σελ. 67), πού μεταφορικά σημαίνουν: τὸ περιβόλι τῆς ποίησης.

Θέματα γιὰ μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Ἀναλύστε τὴ γενικὴ ἐντύπωση γιὰ τὴ ζωὴ τῶν πουλιῶν στὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα τὴν ἀποτελοῦν.

2. Τί παρατηροῦμε, ἂν συγκρίνουμε τὴ διαίρεση τοῦ χρόνου σέ ἐποχές, ὅπως τὴ συναντοῦμε στό ποίημα, μέ αὐτὴν πού ξέρομε ἐμεῖς σήμερα;

3. Μέ τη φράση “καλότυχα είναι ...” αρχίζει κι ένα δημοτικό τραγούδι. Ποιούς μακαρίζει και γιατί; Μπορούμε νά τό συγκρίνουμε μέ τό ποίημά μας;

4. Ποιά θέση κατέχει στήν ποίηση τοῦ Ἀριστοφάνη ἡ φύση, ὅπως φαίνεται ἀπό τά τρία χορικά του πού ἔχουμε δεῖ; Ποιά ἡ σχέση τοῦ ποιητῆ μέ τή φύση τῆς Ἀττικῆς;

47. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗ «ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ»

(στ. 1247 - 1272)

Μνημοσύνη ἐσύ θεά,
στεῖλε στό λεβέντη σου,
στεῖλε μου τή Μούσα σου,
πού μᾶς γνώρισε καλά
καί τοὺς Ἀθηναίους κι ἐμᾶς. 5
Στό Ἀρτεμίσιο πάνω κεῖ
οἱ Ἀθηναῖοι σάν τά θεριά
στά καράβια χίμηξαν
καί τοὺς Μήδους νίκησαν·
κι ἤμασταν σάν κάπροι ἐμεῖς 10
πού ἀκονοῦν τά δόντια τους
κι ὁ Λεωνίδας ἀρχηγός·
γύρω στά σαγόνια μας
ἀνθίζε πολὺς ἀφρός
κι ἔρεε καί πλημμύριζε 15
καί στά σκέλια μας· γιατί,
ὄσος ὁ ἄμμος τοῦ γιαλοῦ
τόσοι οἱ Πέρσες ἦτανε.

Ἄρτεμη ἐσύ, κυνηγήτρα παρθένα θεά,
ἀγριμοφόνισσα, 20
Ἐλα στό μόνοιασμα τοῦτο πού κάμαμ' ἐμεῖς,
δῶσ' του τή δύναμη χρόνια νά ζήσει πολλά.

Τίς συμφωνίες μας
νά τίς σφραγίζει μιά μόνιμη ἀγάπη,
τίς δολερές
ἀλεπουδίσαιες παλιές πονηριές
νά τίς ἀφήσουμε τώρα γιά πάντα.
Ἐλα κοντά μας, θεά,
ἔλα κοντά μας ἐσύ, κυνηγήτρα παρθένα.

25

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Στήν κωμωδία “Λυσιστράτη” μέ πρωτοβουλία τῆς ὁμώνυμης ἡρώιδας (τό ὄνομά της σημαίνει αὐτή πού δίνει τέλος στόν πόλεμο) οἱ γυναῖκες τῆς Ἀθήνας καί τῆς Σπάρτης, ὕστερα ἀπό κοινή προσπάθεια, καταφέρνουν νά πείσουν τούς ἄντρες τους νά σταματήσουν τόν ἐμφύλιο πόλεμο πού εἶχαν μεταξύ τους. Εἶναι μιά κωμωδία μέ φιλειρηνική διάθεση, ὅπου μάλιστα ὁ Ἀριστοφάνης γίνεται κήρυκας τῆς πανελληνιας ἰδέας, ὅπως δείχνει τό χορικό μας.

Μνημοσύνη· ἡ μητέρα τῶν Μουσῶν.

καί μᾶς· εἶναι οἱ Σπαρτιάτες πού μιλοῦν.

Ἀρτεμίσιο· ἀκρωτήριο στό βορειοανατολικό μέρος τῆς Εὐβοίας, ὅπου τό 480 π.Χ. οἱ Ἕλληνες μέ πρωταγωνιστές τούς Ἀθηναίους ναυμάχησαν μέ τόν πολυάριθμο περσικό στόλο τοῦ Ξέρξη καί τούς νίκησαν στόν πρῶτο γύρο, γιά νά τούς καταστρέψουν συνολικά στό δεύτερο, στή Σαλαμίνα, λίγους μῆνες ἀργότερα.

Θέματα γιά μελέτη – Ἐρωτήσεις

1. Ποῦ θεμελιώνει τήν **πανελληνία ἰδέα** ὁ Ἀριστοφάνης; Ποιός γνωστός ρήτορας τήν καλλιέργησε μέ ἐπιμονή καί ποιοί ἡγεμόνες τήν πραγμάτωσαν;
2. Γιατί ἀπ' ὄλες τίς νικηφόρες συγκρούσεις τῶν Ἀθηναίων μέ τούς Πέρσες ὁ Ἀριστοφάνης διαλέγει ἐκείνη πού ἐγινε στό Ἀρτεμίσιο;
3. **Ἀλεπουδίσαιες παλιές πονηριές**· σέ ποιές ἐνέργειες τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Σπαρτιατῶν κάνει ὑπαινιγμό ὁ στίχος αὐτός;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	σελίδα 5
Συγχρονικός Πίνακας	12

Καλλίνος

1.— Πολεμικό σάλπισμα, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	15
--	----

Τυρταῖος

2.— Γιά τήν πατρίδα, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	18
3.— Ὑποθήκη, Μεταφρ. Σίμος Μενάρδος	19

Ἀρχίλοχος

4.— Μακριά ἀπό τά μάτια μου, Μεταφρ. Σ. Μενάρδος	24
5.— Ὑπόδειγμα, Μεταφρ. Σ. Μενάρδος	24
6.— Ἐλεγεία γιά τό χαμό τοῦ γαμπροῦ, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	24
7.— Κουράγιο, Μεταφρ. Η. Βουτιερίδης	25
8.— Ἡ ἐκλειψη, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	26

Σημωνίδης ὁ Ἀμοργίνος

9.— Οἱ χαρακτῆρες τῶν γυναικῶν, Μετ. Ι. Θ. Κακριδῆς	28
---	----

Ἄλκμάν

10.— Νυχτερινή Γαλήνη, Μεταφρ. Ε. Ν. Ροῦσσοσ	32
11.— Βουκολικό, Μεταφρ. Ἦλ. Βουτιερίδης	33
12.— Γλυκόφωνες, γλι .όλαλες, Μεταφρ. Ἦλ. Βουτιερίδης	33

	Μίμνερμος	σελίδα
13.—	Τά νιάτα φεύγουν γρήγορα, Μεταφρ. Σίμος Μενάρδος . . .	35
14.—	Ἡ πορεία τοῦ ἡλίου, Μεταφρ. Σίμος Μενάρδος	36

Ἄλκαϊος

15.—	Ἄγριοκαίρι, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	38
16.—	Ἡ αἴθουσα τῶν δπλων, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης	39
17.—	Ὁ γυρισμός τοῦ ἀδερφοῦ, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	40
18.—	Πολέμα τ' ἀγριοκαίρι, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	41

Σαπφώ

19.—	᾽Ωδή στήν Ἀφροδίτη, Μεταφρ. Π. Λεκατσᾶς	43
20.—	Ἡ ξενιτεμένη φίλη, Μεταφρ. Ι. Θ. Κακριδῆς	45
21.—	Χαριτωμένο δάσος, Μεταφρ. Ι. Θ. Κακριδῆς	47
22.—	Ἔχω μιὰ κόρην ὁμορφῆς, Μεταφρ. Ε. Ν. Ρουσσος	48
23.—	Προσευχή γιά τόν ἀδερφό, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	49
24.—	Σέ ἄμουση γυναίκα, Μεταφρ. Π. Λεκατσᾶς	49

Σόλων

25.—	Εὐνομία, Μεταφρ. Ι. Α. Θωμόπουλος	51
26.—	Ἡ πόλη καί οἱ τύραννοι, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	52
27.—	Τό ἔργο τοῦ νομοθέτη, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	54

Σμωνίδης ὁ Κεῖος

28.—	Ἡ Ἀρετή, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	57
29.—	Ἐκείνων πού σκοτώθηκαν στίς Θερμοπύλες, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	58
30.—	Δανάη καί Περσέας, Μεταφρ. Ι. Θ. Κακριδῆς	60

Πίνδαρος

31.—	Πρῶτος Πυθιόνικος, Μεταφρ. Ι. Ν. Γρυπάρης	63
32.—	Δέκατος τέταρτος Ὀλυμπιόνικος, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης	67
33.—	Διθύραμβος γιά τούς Ἀθηναίους, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης	71
34.—	Δῆλος, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	73

Βακχylίδης

35.—	Παιάνας γιά τήν Εἰρήνη, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	75
------	---	----

36.— Διθύραμβος γιά τό Θησεά, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 77

Αισχύλος

37.— Χορικό από τόν “Αγαμέμνονα” 717-749, Μεταφρ.
I. Ν. Γρυπάρης 82

38.— Χορικό από τίς “Ευμενίδες” 916-987, Μεταφρ.
I. Ν. Γρυπάρης . . . 85

Σοφοκλῆς

39.— Χορικό από τόν “Οιδίποδα ἐπί Κολωνῶν” 668-719,
Μεταφρ. I. Ν. Γρυπάρης . 88

40.— Χορικό από τούς “Ιχνηυτές” 59-72,
Μεταφρ. Δημ. Σάρρος 92

Εὐριπίδης

41.— Χορικό από τή “Μήδεια” 824-865, Μεταφρ. Π. Λεκατσᾶς . 94

42.— Χορικό από τό “Φαέθοντα”, Μεταφρ. I. Θ. Κακριδῆς . . . 96

43.— Χορικό από τήν “Εκάβη” 629-653,
Μεταφρ. Ἄπ. Μελαχρινός . . . 98

Ἄριστοφάνης

44.— Χορικό από τίς “Νεφέλες” 275-313, Μεταφρ. Κ. Βάρναλης 102

45.— Ἡ μονωδία τοῦ Ἵεποα (Ὀρνίθες 227-262),
Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 103

46.— Χορικό από τούς “Ὀρνίθες” 1088-1100,
Μεταφρ. Θρ. Σταύρου . . . 106

47.— Χορικό από τή “Λυσιστράτη” 1247-1272,
Μεταφρ. Θρ. Σταύρου . . . 107

Τά αντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιόσημο γιά ἀπόδειξη τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἄντίτυπο στερούμενο τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπο. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτό διώκεται κατά τίς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108)

ΕΚΔΟΣΗ Ε', 1982 (V) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 160.000 - ΣΥΜΒΑΣΗ 3691/10/12/81

ΕΚΤΥΠΩΣΗ Ν. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ε.Ε. - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Δ. ΚΑΤΣΑΒΡΙΑΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.

